

**MALİYYƏ HESABATLARININ AUDİTİNİ VƏ YA TƏHLİLİNİ,
YAXUD DİGƏR TƏSDİQLƏMƏ VƏ YA ƏLAQƏLİ XİDMƏTLƏR
ÜZRƏ TAPŞIRIQLARI YERİNƏ YETİRƏN ŞİRKƏTLƏR ÜÇÜN
KEYFİYYƏTİN İDARƏ EDİLMƏSİ**

(15 dekabr 2022-ci il tarixindən qüvvədədir)

MÜNDƏRİCAT

	Paragraf
Giriş	
Bu BKİS-in əhatə dairəsi.....	1–5
Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi.....	6–11
Bu BKİS-in tətbiq sahəsi.....	12
Qüvvəyə minmə tarixi	13
Məqsəd	14–15
Anlayışlar	16
Tələblər	
Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi	17–18
Keyfiyyət idarəetmə sistemi.....	19–22
Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi.....	23–27
İdarəçilik və ali rəhbərlik.....	28
Müvafiq etik normalar.....	29
Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılıığı.....	30
Tapşırığın yerinə yetirilməsi	31
Resurslar.....	32
Məlumat və məlumatvermə.....	33
Müəyyən edilən cavab tədbirləri.....	34
Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi.....	35–47
Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri.....	48–52
Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi.....	53–56
Sənədləşdirilmə	57–60
Praktik tətbiq və digər izahedici materiallar	
Bu BKİS-in əhatə dairəsi.....	A1–A2
Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi	A3–A5
Bu BKİS-in tətbiq sahəsi	A6–A9
Anlayışlar	A10–A28

Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi	A29
Keyfiyyət idarəetmə sistemi	A30–A38
Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi	A39–A54
İdarəçilik və ali rəhbərlik	A55–A61
Müvafiq etik normalar.....	A62–A66
Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı.....	A67–A74
Tapşırığın yerinə yetirilməsi	A75–A85
Resurslar.....	A86–A108
Məlumat və məlumatvermə.....	A109–A115
Müəyyən edilən cavab tədbirləri	A116–A137
Monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi.....	A138–A174
Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri	A175–A186
Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi	A187–A201
Sənədləşdirilmə	A202–A206

I sayılı *“Maliyyə hesabatlarının auditini və ya təhlilini, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirən şirkətlərdə keyfiyyətin idarə edilməsi”* Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartı (ISQM) *“Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təsdiqləmə və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlara ön söz”* ilə birlikdə oxunmalıdır.

Giriş

Bu BKİS-in əhatə dairəsi

1. Bu Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartı (BKİS) maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqlar üçün keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına görə şirkətin məsuliyyətlərindən bəhs edir.
2. Tapşırığın keyfiyyətinin təhlili şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin bir hissəsini təşkil edir və:
 - (a) Bu BKİS, tapşırığın keyfiyyətinin təhlili tələb olunan tapşırıqları əhatə edən siyasət və ya prosedurların müəyyən edilməsi üzrə şirkətin məsuliyyətindən bəhs edir.
 - (b) 2 sayılı BKİS¹ tapşırığın keyfiyyətinin nəzarəti üzrə müşahidəçi-ekspertin təyin edilməsi və uyğunluğu, tapşırığın keyfiyyətinin təhlilinin icrası və sənədləşdirilməsindən bəhs edir.
3. Beynəlxalq audit və təsdiqləmə standartları şurasının (IAASB) digər standartları:
 - (a) Şirkətin BKİS-lərə və ya ən azı onlar qədər sərt olan milli tələblərə tabe olması əsasında tərtib edilmişdir;² habelə
 - (b) Tapşırıq səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi ilə bağlı tapşırıq üzrə tərəfdaşlar və tapşırıq qrupunun digər üzvləri üçün tələbləri ehtiva edir. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS maliyyə hesabatlarının auditi üçün tapşırıq səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi ilə bağlı auditorun xüsusi məsuliyyətlərini və tapşırıq üzrə tərəfdaşın əlaqəli məsuliyyətlərini müəyyən edir. (İst: Paraq. A1)
4. Bu BKİS müvafiq etik normalar ilə birlikdə oxunmalıdır. Qanun, qayda və ya müvafiq etik normalar şirkətin keyfiyyətin idarə edilməsi üçün bu BKİS-də təsvir olunanlardan kənar məsuliyyətlər müəyyən edə bilər. (İst: Paraq. A2)
5. Bu BKİS maliyyə hesabatlarının auditini və ya təhlilini, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirən bütün şirkətlərə şamil olunur (yəni, şirkət bu tapşırıqlardan hər hansı birini yerinə yetirildiyi halda, bu BKİS tətbiq edilir və bu BKİS-in tələblərinə uyğun olaraq yaradılmış keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkətin bütün bu cür tapşırıqları ardıcıl şəkildə yerinə yetirməsinə imkan verir).

Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi

6. Keyfiyyət idarəetmə sistemi davamlı və təkrarlanan şəkildə fəaliyyət göstərir və şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətində və şəraitindəki dəyişiklikləri nəzərə alır. O, həmçinin xətti struktur kimi fəaliyyət göstərmir. Bununla belə, bu BKİS-in məqsədləri üçün keyfiyyət idarəetmə sistemi aşağıdakı səkkiz komponenti əhatə edir: (İst: Paraq. A3)
 - (a) Şirkətin riskləri qiymətləndirmə prosesi;
 - (b) İdarəçilik və ali rəhbərlik;
 - (c) Müvafiq etik normalar;
 - (d) Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı;
 - (e) Tapşırığın yerinə yetirilməsi;
 - (f) Resurslar;
 - (g) Məlumatlar və məlumatvermə; habelə
 - (h) Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi.

¹ 2 sayılı "Tapşırığın keyfiyyətinin təhlilləri" BKİS

² Bax: məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) "Maliyyə hesabatları auditinin keyfiyyətinin idarə edilməsi" Beynəlxalq Audit Standartı (BAS), 3-cü paragraf

7. Bu BKİS şirkətdən keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentlərinin hazırlanmasında, tətbiq edilməsində və idarə olunmasında kompleks şəkilli və əlaqələndirilmiş risk əsaslı yanaşma tətbiq etməyi tələb edir ki, şirkət özünün yerinə yetirdiyi tapşırıqların keyfiyyətini proaktiv şəkildə idarə etsin. (İst: Paraq. A4)
8. Risk əsaslı yanaşma bu BKİS-in tələblərinə aşağıdakıların vasitəsilə daxil edilmişdir:
 - (a) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi. Şirkət tərəfindən müəyyən edilmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər şirkətin nail olması tələb edilən keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentləri ilə bağlı məqsədlərdən ibarətdir. Şirkətdən bu BKİS-də müəyyən edilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər və keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olmaq üçün şirkət tərəfindən zəruri hesab edilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlər müəyyən edilməlidir.
 - (b) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərə nail olmaq üçün risklərin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi (bu standartda keyfiyyət riskləri kimi istinad edilir). Şirkətdən cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün əsas təmin etmək məqsədilə keyfiyyət risklərini müəyyən etmək və qiymətləndirmək tələb olunur.
 - (c) Keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi. Keyfiyyət risklərinin aradan qaldırılması üçün şirkətin cavab tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi keyfiyyət riskləri üzrə aparılan qiymətləndirmələrin səbəbləri əsasında qurulur və onlara cavab verir.
9. Bu BKİS-ə uyğun olaraq keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq təyin edilmiş şəxs (şəxslər) şirkət adından keyfiyyət idarəetmə sistemini ən azı ildə bir dəfə qiymətləndirməli və keyfiyyət idarəetmə sisteminin şirkəti 14(a) və (b) paragraflarında qeyd edilən məqsədlərinə nail olunmasına dair əğlabatan əminlik təmin edib-etmədiyinə dair nəticə çıxarmalıdır. (İst: Paraq. A5)

Uyğunlaşdırılma

10. Risk əsaslı yanaşma tətbiq edərkən şirkətdən aşağıdakıları nəzərə alması tələb olunur:
 - (a) Şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri; habelə
 - (b) Şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqların xüsusiyyəti və şərtləri.

Müvafiq olaraq, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin təşkili, xüsusən də sistemin mürəkkəbliyi və rəsmiliyi fərqli olacaq. Məsələn, listing subyekti olan müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditi də daxil olmaqla, müxtəlif müəssisələr üçün müxtəlif növ tapşırıqları yerinə yetirən şirkət, çox ehtimal ki, yalnız maliyyə hesabatlarının və ya kompilyasiya tapşırıqlarının təhlilini həyata keçirən şirkətdən daha mürəkkəb və rəsmiləşdirilmiş keyfiyyət idarəetmə və əsaslandırıcı sənədlər sisteminə malik olmalıdır.

Şəbəkələr və xidmət təminatçıları

11. Bu BKİS, aşağıdakı hallarda şirkətin məsuliyyətlərini tənzimləyir:
 - (a) Şirkət şəbəkəyə aid olduqda və keyfiyyət idarəetmə sisteminə və ya tapşırıqların icrasında şəbəkənin tələblərinə riayət etdikdə və ya şəbəkənin xidmətlərindən istifadə etdikdə; yaxud

- (b) Keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların icrasında xidmət təminatçısının resurslarından istifadə etdikdə.

Hətta şirkət şəbəkənin tələblərinə riayət etdikdə və ya şəbəkənin xidmətlərindən və ya xidmət təminatçısının resurslarından istifadə etdikdə belə, şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemində görə məsuliyyət daşıyır.

Bu BKİS-in tətbiq sahəsi

- 12. 14-cü paragrafda bu BKİS-ə riayət edərək şirkətin məqsədi ifadə edilir. Bu BKİS aşağıdakıları ehtiva edir:
(İst: Paraq. A6)
 - (a) 14-cü paragrafda əks etdirilən məqsədə çatmağa şirkətə imkan yaratmaq üçün nəzərdə tutulmuş tələblər; (İst: Paraq. A7)
 - (b) Tətbiqetməyə dair və digər izahedici materiallar şəklində əlaqəli tövsiyələr; (İst: Paraq. A8)
 - (c) Bu BKİS-in düzgün başa düşülməsi üçün müvafiq konteksti təmin edən giriş materialı; habelə
 - (d) Anlayışlar. (İst: Paraq. A9)

Qüvvəyə minmə tarixi

- 13. Bu BKİS-ə uyğun keyfiyyət idarəetmə sistemləri 15 dekabr 2022-ci il tarixinədək hazırlanmalı və tətbiq edilməli və bu BKİS-in 53-54-cü paragraflarına uyğun olaraq tələb olunan keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi 15 dekabr 2022-ci il tarixindən sonra bir il ərzində həyata keçirilməlidir.

Məqsəd

- 14. Şirkətin məqsədi maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud şirkətin yerinə yetirdiyi digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmət tapşırıqları üçün keyfiyyət idarəetmə sistemini hazırlamaq, tətbiq etmək və idarə etməkdir ki, bu da şirkəti əğlabatan əminliklə təmin edir:
 - (a) Şirkət və onun heyəti öz məsuliyyətlərini peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun həyata keçirir və tapşırıqları bu cür standartlara və tələblərə uyğun yerinə yetirirlər; habelə
 - (b) Şirkət və ya tapşırıq üzrə tərəfdaşların təqdim etdikləri tapşırığa dair hesabatlar müvafiq şəraitə uyğundur.
- 15. Tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi ictimai maraqlara xidmət edir. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması şirkətə 14(a) və (b) paragraflarında qeyd olunan keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına dair əğlabatan əminlik verməklə tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsinə imkan verir. Tapşırıqların keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun olaraq tapşırıqları planlaşdırmaq və yerinə yetirmək və onlar haqqında hesabat verməklə əldə edilir. Həmin standartların məqsədlərinə nailolma və qüvvədə olan qanun və ya qaydaların tələblərinə riayət etmə peşəkar mühakimənin yürüdülməsini və tapşırıqın növünə aid olduqda, peşəkar inamsızlığın tətbiq edilməsini ehtiva edir.

Anlayışlar

- 16. Bu BKİS-də işlədilən terminlər aşağıdakı mənaları bildirir:

- (a) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində çatışmazlıq (Deficiency in the firm's system of quality management) (bu BKİS-də "çatışmazlıq" adlandırılır)

– Bu, aşağıdakı hallarda mövcud olur: (İst: Paraq. A10, A159–A160)

- (i) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədinə nail olmaq üçün tələb olunan keyfiyyətlə bağlı məqsədi müəyyən edilmədikdə;
- (ii) Keyfiyyət riski və ya keyfiyyət risklərinin birləşməsi müəyyən edilmədikdə və ya düzgün qiymətləndirilmədikdə; (İst: Paraq. A11)
- (iii) Cavab tədbiri və ya cavab tədbirlərinin birləşməsi cavab tədbirinin (tədbirlərinin) düzgün hazırlanmaması, tətbiq edilməməsi və ya səmərəli şəkildə idarə olunmaması səbəbindən müvafiq keyfiyyət riskinin başvermə ehtimalını məqbul dərəcədə aşağı səviyyəyə endirmədikdə; yaxud
- (iv) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin başqa bir aspekti mövcud olmadıqda, yaxud düzgün hazırlanmadıqda, tətbiq edilmədikdə və ya səmərəli şəkildə idarə olunmadıqda və bununla əlaqədar bu BKİS-in tələbi nəzərə alınmadıqda. (İst: Paraq. A12)
- (b) Tapşırıq sənədləri (Engagement documentation) – Mütəxəssis-praktikin gördüyü işlərin, əldə etdiyi və gəldiyi nəticələrin qeydə alınması (bəzən "işçi sənədlər" və ya "iş sənədləri" terminlərindən istifadə olunur)
- (c) Tapşırıq üzrə tərəfdaş³ (Engagement partner) – Auditor təşkilatının təyin etdiyi, tapşırığa və onun yerinə yetirilməsinə, şirkətin adından təqdim edilən hesabatla görə məsuliyyət daşıyan və zəruri hallarda peşəkar, qanunverici və ya tənzimləyici orqan tərəfindən müvafiq səlahiyyət verilmiş tərəfdaş və ya digər şəxs.
- (d) Tapşırığın keyfiyyətinin təhlili (Engagement quality review) – Tapşırığın keyfiyyətini nəzərdən keçirən şəxs tərəfindən yerinə yetirilən və tapşırığın hesabatı tarixində və ya ondan əvvəl tamamlanan tapşırıq qrupu tərəfindən edilən əhəmiyyətli mülahizələrin və onlar üzrə əldə edilən nəticələrin obyektiv qiymətləndirilməsi.
- (e) Audit tapşırığının keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert (Engagement quality reviewer) – Tapşırığın keyfiyyətini təhlil etmək üçün şirkət tərəfindən təyin edilmiş tərəfdaş, şirkətdə digər şəxs və ya kənar şəxs.
- (f) Tapşırıq qrupu (Engagement team) – Auditorun kənar eksperti⁴ və tapşırığa birbaşa kömək edən daxili auditorlar istisna olmaqla, audit tapşırığını yerinə yetirən bütün tərəfdaşlar və işçi heyəti, eləcə də tapşırığa dair audit prosedurlarını yerinə yetirən digər şəxslər. (İst: Paraq. A13)
- (g) Kənar yoxlamalar (External inspections) – Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi və ya şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqlarla bağlı kənar nəzarət orqanı tərəfindən aparılan yoxlamalar və ya araşdırmalar. (İst: Paraq. A14)
- (h) Nəticələr (Findings) (keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı) – bir və ya bir neçə çatışmazlıqların mövcud ola biləcəyini göstərən, monitoring fəaliyyətinin yerinə yetirilməsi, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrdən toplanmış keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması haqqında məlumat. (İst: Paraq. A15–A17)
- (i) Şirkət (Firm) – Fərdi mütəxəssis-praktik, tərəfdaşlıq və ya korporasiya, yaxud peşəkar mühəsiblərin digər təşkilatı və ya onların ictimai sektor ekvivalenti. (İst: Paraq. A18)
- (j) Listinq subyekti olan müəssisə (Listed entity) – Səhmləri, qiymətli kağızları və ya borcları tanınmış fond birjasında kotirovka edilən və ya qeydə alınmış, yaxud tanınmış fond birjasının və ya ona ekvivalent olan qurumun qaydaları əsasında satışı çıxarılan müəssisə.

³ "Tapşırıq üzrə tərəfdaş" və "tərəfdaş" terminləri müvafiq hallarda ictimai sektor ekvivalentlərinə istinadən oxunmalıdır.

⁴ 620 sayılı "Auditorun ekspertlərinin işindən istifadə edilməsi" BAS-ın 6(a) paragrafında "auditorun eksperti" termininin tərfi verilir.

- (k) Şəbəkə şirkəti (Network firm) – Şirkətin şəbəkəsinə məxsus şirkət və ya müəssisə.
- (l) Şəbəkə (Network) – Aşağıdakı atributlara malik daha geniş struktur: (İst: Paraq. A19)
 - (i) Əməkdaşlıq məqsədilə təsis edilmiş; habelə
 - (ii) Açıq şəkildə mənfəət və ya məsrəflərin bölüşdürülməsi məqsədi daşıyan və ya ümumi mülkiyyət, nəzarət və ya idarəetməni, ümumi keyfiyyətin idarə edilməsi siyasəti və ya prosedurlarını, ümumi biznes strategiyasını bölüşən, ümumi brend adından və ya peşə resurslarının əhəmiyyətli hissəsindən istifadə edən.
- (m) Tərəfdaş (Partner) – Peşəkar xidmətlərin göstərilməsi üzrə tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün şirkətlə əməkdaşlıq etmək səlahiyyətinə malik istənilən şəxs.
- (n) Heyət (Personnel) – Tərəfdaşlar və şirkətdəki işçilər. (İst: Paraq. A20–A21)
- (o) Peşəkar mühakimə (Professional judgment) – Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması şəraitində uyğun olan fəaliyyət planları haqqında əsaslandırılmış qərarların qəbul edilməsində peşəkar standartlar kontekstində müvafiq təlim, bilik və təcrübənin tətbiq edilməsi.
- (p) Peşə standartları (Professional standards) – Beynəlxalq Audit və Təsdiqləmə Standartları Şurasının (IAASB) “Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təsdiqləmə və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlara ön söz” kontekstində müəyyən edilən audit tapşırıqları ilə bağlı standartlar və müvafiq etik normalar.
- (q) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər (Quality objectives) – şirkət tərəfindən əldə edilməli olan keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentləri ilə bağlı arzuolunan nəticələr.
- (r) Keyfiyyət riski (Quality risk) – Aşağıdakılar üçün ağlabatan ehtimalın olduğu risk:
 - (i) Baş verməsi; habelə
 - (ii) Ayrılıqda və ya digər risklərlə birlikdə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədə nail olunmasına mənfi təsir.
- (s) Ağlabatan əminlik (Reasonable assurance) – BKİS-lərin kontekstində yüksək, lakin mütləq olmayan təsdiqləmə səviyyəsi.
- (t) Müvafiq etik normalar (Relevant ethical requirements) – Maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili və ya digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirərkən peşəkar mühasiblərə tətbiq olunan peşəkar etik prinsiplər və normalar. Müvafiq etik normalar bir qayda olaraq, daha sərt olan milli tələblərlə birlikdə maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqlar ilə bağlı IESBA Məcəlləsinin müddəalarını əhatə edir. (İst: Paraq. A22–A24, A62)
- (u) Cavab tədbiri (Response) (keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı) – Bir və ya bir neçə keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən siyasət və ya prosedurlar: (İst: Paraq. A25–A27, A50)
 - (i) Siyasətlər keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün nələrin ediləcək və ya edilməyəcək addımlar barədə bəyanatlardır. Bu cür bəyanatlar sənədləşdirilə, açıq şəkildə məlumatvermədə ifadə oluna və ya hərəkətlər və qərarlar vasitəsilə nəzərdə tutula bilər.
 - (ii) Prosedurlar siyasətləri həyata keçirmək üçün nəzərdə tutulan tədbirlərdir.
- (v) Xidmət təminatçısı (Service provider) (bu BKİS-in kontekstində) – Keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə olunan resursları təmin edən şirkətdən kənar şəxs və ya təşkilat. Xidmət təminatçıları şirkətin şəbəkəsinə, digər şəbəkələrin şirkətlərini və ya şəbəkədəki digər strukturları və ya təşkilatları ehtiva etmir. (İst: Paraq. A28, A105)
- (w) İşçi heyəti (Staff) – Tərəfdaşlar istisna olmaqla, peşəkarlar, o cümlədən şirkətin işə götürdüyü istənilən ekspert.
- (x) Keyfiyyət idarəetmə sistemi (System of quality management) – Şirkəti aşağıdakılarla bağlı ağlabatan əminliyi təmin etmək üçün şirkət tərəfindən hazırlanan, tətbiq edilən və idarə olunan sistem:

- (i) Şirkət və onun heyəti öz məsuliyyətlərini peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirir və tapşırıqları bu cür standartlara və tələblərə uyğun olaraq yerinə yetirir; habelə
- (ii) Şirkət və ya tapşırıq üzrə tərəfdaşlar tərəfindən təqdim edilən tapşırığa dair hesabatlar mövcud şəraitə uyğundur.

Tələblər

Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi

- 17. Tələbin şirkətin və ya onun tapşırıqlarının xüsusiyyətinə və şərtlərinə görə şirkətə aidiyyəti olmadığı hallar istisna olmaqla, şirkət bu BKİS-in hər bir tələbinə riayət etməlidir. (İst: Paraq. A29)
- 18. Bu BKİS-in məqsədini başa düşmək və tələblərini düzgün tətbiq etmək üçün şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər), habelə şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) bu BKİS, o cümlədən onun tətbiqi və digər izahedici materiallar haqqında anlayışı olmalıdır.

Keyfiyyət idarəetmə sistemi

- 19. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemini hazırlamalı, tətbiq etməli və idarə etməlidir. Bunu edərkən, şirkət özünün və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətini və şərtlərini nəzərə alaraq peşəkar mühakimə yürütməlidir. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarəçilik və ali rəhbərlik komponenti keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasını, tətbiqini və idarə olunmasını dəstəkləyən mühit yaradır. (İst: Paraq. A30–A31)

Məsuliyyətlər

- 20. Şirkət həvalə etməlidir: (İst: Paraq. A32–A35)
 - (a) Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılığı şirkətin baş icraçı direktoruna və ya şirkətin idarəedici tərəfdaşına (və ya onun ekvivalentinə), yaxud müvafiq halda şirkətin tərəfdaşlar şurasına (və ya onun ekvivalentinə);
 - (b) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyəti;
 - (c) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin xüsusi aspektlərinin idarə olunmasına görə məsuliyyəti, o cümlədən:
 - (i) Müstəqillik tələblərinə uyğunluğun; habelə (İst: Paraq. A36)
 - (ii) Monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin.
- 21. 20-ci paraqrafda göstərilən vəzifələri həvalə edərkən şirkət müəyyən etməlidir ki, şəxs (şəxslər): (İst: Paraq. A37)
 - (a) Onlara həvalə edilmiş məsuliyyəti yerinə yetirmək üçün şirkət daxilində müvafiq təcrübəyə, biliyə, təsirə, səlahiyyətə və kifayət qədər vaxta malikdir; habelə (İst: Paraq. A38)
 - (b) Onlara həvalə edilmiş vəzifələri başa düşür və onların yerinə yetirilməsi üçün cavabdehdirlər.
- 22. Şirkət müəyyən etməlidir ki, keyfiyyət idarəetmə sisteminin, müstəqillik tələblərinə uyğunluq, habelə monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) ilə birbaşa əlaqə yarada bilər.

Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi

- 23. Şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri müəyyən etmək, keyfiyyət risklərini müəyyən edib qiymətləndirmək və keyfiyyət risklərinin aradan qaldırılması məqsədilə cavab tədbirlərini hazırlayıb həyata keçirmək üçün riski qiymətləndirmə prosesini hazırlamalı və həyata keçirməlidir. (İst: Paraq. A39–A41)

24. Şirkət bu BKİS-də qeyd edilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri və keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olmaq üçün şirkətin zəruri hesab etdiyi keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı hər hansı əlavə məqsədləri müəyyən etməlidir. (İst: Paraq. A42–A44)
25. Şirkət cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün əsas təmin etmək məqsədilə keyfiyyət risklərini müəyyən etməli və qiymətləndirməlidir. Bunu edərkən şirkət:
- (a) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin nail olunmasına mənfi təsir göstərə biləcək şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər haqqında anlayış əldə etməlidir: (İst: Paraq. A45– A47)
- (i) Şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri ilə əlaqədar olaraq aşağıdakılara aid olanlar:
- Şirkətin mürəkkəbliyi və idarə edilməsinin xüsusiyyətləri;
 - Şirkətin strateji və idarə edilməsi ilə bağlı qərarları və tədbirləri, biznes prosesləri və biznes modeli;
 - Rəhbərliyin xüsusiyyətləri və idarəetmə tərzini;
 - Şirkətin resursları, o cümlədən xidmət təminatçıları tərəfindən təmin edilən resurslar;
 - Qanun, qaydalar, peşə standartları və şirkətin fəaliyyət göstərdiyi mühit; habelə
 - Şəbəkəyə aid olan şirkət ilə bağlı şəbəkənin tələblərinin xüsusiyyəti və həcmi, habelə müvafiq halda, şəbəkənin xidmətləri.
- (ii) Şirkət tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıqların xüsusiyyəti və şərtləri ilə əlaqədar olaraq:
- Şirkət tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıqların növləri və təqdim ediləcək hesabatlar; habelə
 - Bu cür tapşırıqların yerinə yetirildiyi müəssisə növləri.
- (b) 25(a) paragrafında müəyyən edilən şərtlərin, hadisələrin, vəziyyətlərin, hərəkətlərin və ya hərəkətsizliyin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin nail olunmasına necə və nə dərəcədə mənfi təsir göstərə biləcəyini nəzərə almalıdır. (İst: Paraq. A48)
26. Şirkət keyfiyyət risklərinə verilən qiymətləndirmələrin səbəblərinə əsaslanan və onlara cavab verən şəkildə keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirləri hazırlamalı və həyata keçirməlidir. Şirkətin cavab tədbirləri 34-cü paragrafda göstərilən cavab tədbirlərini də ehtiva etməlidir. (İst: Paraq. A49–A51)
27. Şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədləri, yaxud şirkətin və ya onun tapşırıqlarının xüsusiyyətində və şərtlərindəki dəyişikliklərlə əlaqədar əlavə və ya dəyişdirilmiş keyfiyyət risklərini və ya cavab tədbirlərini əks etdirən məlumatları müəyyən etmək üçün nəzərdə tutulmuş siyasət və ya prosedurları müəyyən etməlidir. Belə məlumatlar müəyyən edildikdə, şirkət bu məlumatları nəzərdən keçirməli və müvafiq halda aşağıdakıları etməlidir: (İst: Paraq. A52–A53)
- (a) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədləri müəyyən etməli və ya şirkət tərəfindən artıq müəyyən edilmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri dəyişdirməlidir; (İst: Paraq. A54)
- (b) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə riskləri müəyyən etməli və qiymətləndirməlidir, keyfiyyət risklərini dəyişdirməli və ya keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı riskləri yenidən qiymətləndirməlidir; yaxud
- (c) Əlavə cavab tədbirlərini hazırlayıb həyata keçirməli, yaxud cavab tədbirlərini dəyişdirməlidir.

İdarəçilik və ali rəhbərlik

28. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemini dəstəkləyən mühiti yaradan şirkətin idarəçiliyi və ali rəhbərliyinə yönələn keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir:

- (a) Şirkət daxilində mövcud olan, aşağıdakıları tanıyan və möhkəmləndirən mədəniyyət vasitəsilə keyfiyyətə sadıqlığını nümayiş etdirməlidir: (İst: Paraq. A55–A56)
 - (i) Tapşırıqları ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirməklə ictimai maraqlara xidmət etməkdə şirkətin rolunu;
 - (ii) Peşə etikasının, dəyərlərin və münasibətlərin əhəmiyyətliliyini;
 - (iii) Keyfiyyət idarəetmə sistemi daxilində tapşırıqların və ya fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı keyfiyyətə görə bütün heyətin məsuliyyətini və onlardan gözlənilən davranışlarını; habelə
 - (iv) Şirkətin maliyyə və idarəetmə prioritetləri daxil olmaqla, şirkətin strateji qərarlarında və fəaliyyətlərində keyfiyyətin əhəmiyyətliliyini.
- (b) Rəhbərlik keyfiyyətə görə məsuliyyət daşıyır və cavabdehdir. (İst: Paraq. A57)
- (c) Rəhbərlik öz hərəkətləri və davranışları ilə keyfiyyətə sadıqlıq nümayiş etdirir. (İst: Paraq. A58)
- (d) Təşkilati struktur və vəzifələrin, məsuliyyətlərin və səlahiyyətlərin təyin edilməsi şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, həyata keçirilməsi və idarə olunmasını təmin etmək üçün uyğundur. (İst: Paraq. A32, A33, A35, A59)
- (e) Maliyyə resursları da daxil olmaqla, resurslara olan tələbatlar şirkətin keyfiyyət öhdəliyinə uyğun olaraq planlaşdırılmalı və resurslar əldə edilməli, bölüşdürülməli və ya təyin edilməlidir. (İst: Paraq. A60–A61)

Müvafiq etik normalar

29. Şirkət müstəqilliklə bağlı olanlar da daxil olmaqla, müvafiq etik normalara uyğun olaraq məsuliyyətlərin yerinə yetirilməsinə yönəlmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir: (İst: Paraq. A62–A64, A66)
- (a) Şirkət və onun heyəti:
 - (i) Şirkətə və onun məsuliyyətlərinə tətbiq olunan müvafiq etik normaları anlayır; habelə (İst: Paraq. A22, A24)
 - (ii) Şirkətə və onun tapşırıqlarına tətbiq olunan müvafiq etik normalar ilə bağlı öz məsuliyyətlərini yerinə yetirir.
 - (b) Şirkətə və onun tapşırıqlarına tətbiq olunan müvafiq etik normaların tətbiq olunduğu şəbəkə, şəbəkə şirkətləri, şəbəkədəki və ya şəbəkə şirkətlərdəki şəxslər və ya xidmət təminatçıları da daxil olmaqla digər şəxslər:
 - (i) Onlara aid olan müvafiq etik normaları anlayır; habelə (İst: Paraq. A22, A24, A65)
 - (ii) Onlara şamil olunan müvafiq etik tələblərlə bağlı öz öhdəliklərini yerinə yetirir.

Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı

30. Şirkət sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığına yönəlmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir:
- (a) Sifarişçilərlə münasibətlərin və ya xüsusi tapşırığın qəbul edilib-edilməməsi və ya davam etdirilib-etdirilməməsi ilə bağlı şirkətin mühakimələri aşağıdakılara əsasən müvafiqdir:
 - (i) Tapşırığın xüsusiyyəti və şərtləri, sifarişçinin (o cümlədən rəhbərliyin və müvafiq halda idarəetməyə məsul şəxslərin) dürüstlüyü və etik dəyərləri haqqında əldə edilmiş və bu cür mühakimələri əsaslandırmaq üçün yetərli olan məlumatlar; habelə (İst: Paraq. A67–A71)
 - (ii) Şirkətin tapşırığı peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirmək qabiliyyəti. (İst: Paraq. A72)

- (b) Şirkətin maliyyə və əməliyyat prioritetləri sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul edib-etməmək və ya davam etdirib-etdirməmək barədə qeyri-müvafiq mühakimələrin yürüdülməsinə səbəb olmur. (İst: Paraq. A73 – A74)

Tapşırığın yerinə yetirilməsi

31. Şirkət tapşırıqların keyfiyyətlə yerinə yetirilməsinə yönəlmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir:
- (a) Tapşırıq qrupları müvafiq hallarda tapşırığın idarə edilməsi və keyfiyyətin təmin edilməsi, habelə tapşırıq yerinə yetirilərkən yetərli və müvafiq şəkildə cəlb olunmasına görə tapşırıq üzrə tərəfdaşların ümumi məsuliyyəti də daxil olmaqla, tapşırıqlarla əlaqədar öz məsuliyyətlərini başa düşür və yerinə yetirirlər. (İst: Paraq. A75)
 - (b) Tapşırıq qruplarına rəhbərlik və nəzarətin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi, habelə yerinə yetirilən işin təhlili tapşırıqların, tapşırıq qruplarına ayrılmış və ya təqdim edilmiş rersursların, habelə tapşırıq qrupunun daha az təcrübəsi olan üzvlərinin yerinə yetirdikləri işin xüsusiyyətinə və şəraitinə əsasən uyğundur. (İst: Paraq. A76–A77)
 - (c) Tapşırıq qrupları müvafiq peşəkar mühakimə yürüdürlər və tapşırığın növünə uyğun olduqda, peşəkar inamsızlıq tətbiq edirlər. (İst: Paraq. A78)
 - (d) Çətin və ya mübahisəli məsələlər üzrə məsləhətləşmələr aparılır və razılaşdırılmış nəticələr həyata keçirilir. (İst: Paraq. A79–A81)
 - (e) Tapşırıq qrupu daxilində, yaxud tapşırıq qrupu ilə tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert və ya şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi daxilində fəaliyyət göstərən şəxslər arasında fikir ayrılıqları şirkətin diqqətinə çatdırılır və həll edilir. (İst: Paraq. A82)
 - (f) Tapşırıq sənədləri tapşırığın hesabat tarixindən sonra vaxtında yığılır, habelə şirkətin ehtiyaclarını ödəmək və qanuna, qaydalara, müvafiq etik normalara və ya peşə standartlarına uyğun olaraq müvafiq qaydada aparılır və saxlanılır. (İst: Paraq. A83– A85)

Resurslar

32. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasını təmin etmək üçün resursların vaxtında müvafiq qaydada əldə edilməsi, hazırlanması, istifadəsi, saxlanması, paylanması və təyin edilməsini əks etdirən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir: (İst: Paraq. A86–A87)

İnsan resursları

- (a) Heyət aşağıdakıları etmək üçün işə götürülür, inkişaf etdirilir və saxlanılır, habelə səriştə və bacarıqlara malikdir: (İst: Paraq. A88–A90)
 - (i) Şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqlara uyğun bilik və ya təcrübəyə malik olmaq da daxil olmaqla, tapşırıqları ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirmək; yaxud
 - (ii) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunması ilə əlaqədar fəaliyyətlər həyata keçirmək və ya öhdəliklər yerinə yetirmək.
- (b) Heyət öz hərəkətləri və davranışları ilə keyfiyyətə sadıqlıq nümayiş etdirir, öz vəzifələrini yerinə yetirmək üçün müvafiq səriştələri inkişaf etdirir və qoruyub saxlayır, habelə vaxtında qiymətləndirmə, təzminat, yüksəliş və digər təşviqlər vasitəsilə hesabatlılığa cəlb olunur və ya tanınır. (İst: Paraq. A91–A93)
- (c) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəaliyyət göstərməsini və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün yetərli və ya müvafiq heyəti olmadıqda, fiziki şəxslər kənar mənbələrdən (yəni, şəbəkə, başqa şəbəkə şirkəti və ya xidmət təminatçısı) əldə edilir. (İst: Paraq. A94)

- (d) Müvafiq səriştə və imkanlara, o cümlədən tapşırıqları keyfiyyətlə yerinə yetirmək üçün kifayət qədər vaxta malik olan tapşırıq üzrə tərəfdaş daxil olmaqla hər bir tapşırığa tapşırıq qrupunun üzvləri təyin olunur. (İst: Paraq. A88–A89, A95–A97)
- (e) Keyfiyyət idarəetmə sistemində fəaliyyət göstərmək üçün müvafiq səriştə və imkanlara, o cümlədən bu cür fəaliyyətləri yerinə yetirmək üçün kifayət qədər vaxta malik olan şəxslər təyin edilir.

Texnoloji resurslar

- (f) Müvafiq texnoloji resurslar şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəaliyyətini və tapşırıqların yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün əldə edilir və ya hazırlanır, tətbiq edilir, saxlanılır və istifadə olunur. (İst: Paraq. A98–A101, A104)

Əqli resurslar

- (g) Müvafiq əqli resurslar şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəaliyyətini və tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün müvafiq əqli resurslar əldə edilir və ya hazırlanır, tətbiq edilir, saxlanılır, istifadə olunur və bu cür əqli resurslar müvafiq halda peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə cavab verir. (İst: Paraq. A102–A104)

Xidmət təminatçıları

- (h) Xidmət təminatçılarından alınan insan, texnoloji və ya əqli resurslar 32 (d), (e), (f) və (g) paragraflarında əks etdirilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər nəzərə alınmaqla, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində və tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə üçün uyğundur. (İst: Paraq. A105–A108)

Məlumat və məlumatvermə

33. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı məlumatın əldə edilməsi, yaradılması və ya istifadəsi, keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması üçün vaxtlı-vaxtında şirkət daxilində və kənar tərəflərə məlumatvermə ilə əlaqəli keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı aşağıdakı məqsədləri müəyyən etməlidir: (İst: Paraq. A109)
- (a) İnformasiya sistemi istər daxili, istərsə də kənar mənbələrdən keyfiyyət idarəetmə sistemini dəstəkləyən müvafiq və etibarlı məlumatları müəyyən edir, toplayır, işləyir və saxlayır. (İst: Paraq. A110–A111)
 - (b) Şirkətin mədəniyyəti heyətin şirkət ilə və bir-biri ilə məlumat mübadiləsi aparmaq məsuliyyətini tanıyır və gücləndirir. (İst: Paraq. A112)
 - (c) Müvafiq və etibarlı məlumat mübadiləsi şirkət daxilində və tapşırıq qrupları ilə aparılır, o cümlədən: (İst: Paraq. A112)
 - (i) Məlumat heyətə və tapşırıq qruplarına çatdırılır, məlumatın xüsusiyyəti, müddəti və həcmi onların keyfiyyət idarəetmə sistemi və ya tapşırıqlar daxilində fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məsuliyyətlərini başa düşmələri və həyata keçirmələri üçün yetərlidir; habelə
 - (ii) Heyət və tapşırıq qrupları keyfiyyət idarəetmə sistemi və ya tapşırıqlar daxilində fəaliyyətləri həyata keçirərkən şirkətə məlumat verir.
 - (d) Kənar tərəflərə müvafiq və etibarlı məlumat verilir, o cümlədən:
 - (i) Müvafiq halda şəbəkəyə və ya xidmət təminatçılarna şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri və ya onlar tərəfindən təmin edilən resurslarla bağlı öhdəliklərini yerinə yetirmək imkanı verən məlumat şirkət tərəfindən şirkətin şəbəkəsinə və ya şəbəkə daxilində və ya xidmət təminatçılarna verilir; habelə (İst: Paraq. A113)

- (ii) Qanun, qaydalar və ya peşə standartları ilə tələb olunduqda və ya kənar tərəflərin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında anlayışını əsaslandırmaq üçün məlumat kənardan verilir. (İst: Paraq. A114–A115)

Müəyyən edilmiş cavab tədbirləri

34. 26-cı paragrafa uyğun olaraq cavab tədbirləri hazırlayarkən və həyata keçirərkən şirkət aşağıdakı cavab tədbirlərini daxil etməlidir: (İst: Paraq. A116)

- (a) Şirkət aşağıdakılar üçün siyasət və ya prosedurlar müəyyən edir:
 - (i) Müvafiq etik normalara uyğunluq üçün təhlükələrin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və aradan qaldırılması; habelə (İst: Paraq. A117)
 - (ii) Müvafiq etik normaların hər hansı pozuntularının müəyyən edilməsi, bildirilməsi, qiymətləndirilməsi, məruzə edilməsi və bu pozuntuların səbəb və nəticələrinə qarşı vaxtında cavab tədbirinin görülməsi. (İst: Paraq. A118–A119)
- (b) Şirkət ən azı ildə bir dəfə müstəqil olmaq üçün müvafiq etik normalarla tələb edilən bütün heyətdən müstəqilliklə bağlı tələblərə uyğunluğun sənədləşdirilmiş təsdiqini əldə edir.
- (c) Şirkət, işin peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirilməməsi, yaxud şirkətin bu BKİS-ə uyğun olaraq müəyyən edilmiş siyasət və ya prosedurlarına riayət etməməsi haqqında şikayətlər və iddiaların qəbul edilməsi, araşdırılması və həlli üçün siyasət və ya prosedurlar müəyyən edir. (İst: Paraq. A120–A121)
- (d) Şirkət aşağıdakı vəziyyətlərə aid olan siyasət və ya prosedurlar müəyyən edir:
 - (i) Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etdikdən və ya davam etdirdikdən sonra şirkət, sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etməzdən və ya davam etdirməzdən əvvəl məlum olduğu təqdirdə sifarişçidən və ya xüsusi tapşırıqdan imtina etməyə səbəb ola biləcək məlumatlardan xəbərdar olduqda; yaxud (İst: Paraq. A122–A123)
 - (ii) Şirkət qanun və ya qaydalara əsasən sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etməyə məcbur olduqda. (İst: Paraq. A123)
- (e) Şirkət aşağıdakı tələblərə cavab verən siyasət və ya prosedurlar müəyyən edir: (İst: Paraq. A124–A126)
 - (i) Listinq subyekti olan müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditini apararkən idarəetməyə məsul olan şəxslərlə keyfiyyət idarəetmə sisteminin audit tapşırıqlarının ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsini necə dəstəklədiyi haqqında məlumat mübadiləsini tələb edən; (İst: Paraq. A127–A129)
 - (ii) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında kənar tərəflərlə məlumat mübadiləsinin məqsəduyğun olduğu digər hallara aid olan; habelə (İst: Paraq. A130)
 - (iii) 34(e)(i) və 34(e)(ii) paragraflarına uyğun olaraq kənar tərəflə məlumat mübadiləsi apararkən veriləcək məlumata, o cümlədən məlumatvermənin xüsusiyyəti, müddəti, həcmi və müvafiq formasına aid olan. (İst: Paraq. A131–A132)
- (f) Şirkət 2 sayılı BKİS-ə uyğun olaraq tapşırığın keyfiyyətinin təhlilinə aid olan siyasət və ya prosedurları müəyyən edir və aşağıdakılar üçün tapşırığın keyfiyyətinin təhlilini tələb edir:
 - (i) Listinq subyekti olan müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditini;
 - (ii) Qanun və ya qaydalara uyğun olaraq tapşırığın keyfiyyətinin təhlili tələb olunduğu auditlər və ya digər tapşırıqlar; habelə (İst: Paraq. A133)
 - (iii) Şirkət tapşırığın keyfiyyətinin təhlilini bir və ya bir neçə keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün müvafiq cavab tədbirinin olduğunu müəyyən etdiyi auditlər və ya digər tapşırıqlar. (İst: Paraq. A134–A137)

Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi

35. Şirkət aşağıdakılar üçün monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesini müəyyən etməlidir: (İst: Paraq. A138)
- (a) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması haqqında müvafiq, etibarlı və vaxtında məlumat vermək.
 - (b) Aşkar edilmiş çatışmazlıqların vaxtında aradan qaldırılması üçün müvafiq tədbirlər görmək.

Monitoring tədbirlərinin hazırlanması və yerinə yetirilməsi

36. Şirkət çatışmazlıqların aşkar edilməsi məqsədilə əsası təmin etmək üçün monitoring tədbirlərini hazırlamalı və yerinə yetirməlidir.
37. Monitoring tədbirlərinin xüsusiyyətini, müddətini və həcmi müəyyən edərək şirkət aşağıdakıları nəzərə almalıdır: (İst: Paraq. A139–A142)
- (a) Keyfiyyət risklərinə verilən qiymətləndirmələrin səbəblərini;
 - (b) Cavab tədbirlərinin quruluşunu;
 - (c) Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin, habelə monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin quruluşunu; (İst: Paraq. A143–A144)
 - (d) Keyfiyyət idarəetmə sistemində dəyişiklikləri; (İst: Paraq. A145)
 - (e) Əvvəlki monitoring tədbirlərinin nəticələri, xüsusən, əvvəlki monitoring tədbirlərinin şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsinə uyğun olub-olmaması və daha əvvəl aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün təshihedici tədbirlərin səmərəli olub-olmamasını; habelə (İst: Paraq. A146– A147)
 - (f) İşin peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirilməməsi və ya şirkətin bu BKİS-ə uyğun olaraq müəyyən edilmiş siyasət və ya prosedurlarına uyğun olmaması haqqında şikayətlər və iddialar da daxil olmaqla digər müvafiq məlumatlar, kənar yoxlamalar və xidmət təminatçılarından əldə edilən məlumatları. (İst: Paraq. A148–A150)
38. Şirkət tamamlanmış tapşırıqların yoxlamasını öz monitoring tədbirlərinə daxil etməli və hansı tapşırıqın və tapşırıq üzrə tərəfdaşların seçiləcəyini müəyyən etməlidir. Bunu edərək şirkət: (İst: Paraq. A141, A151–A154)
- (a) 37-ci paraqrafta əks etdirilən məsələləri nəzərə almalıdır;
 - (b) Şirkət, habelə bu cür monitoring tədbirlərinin tətbiq edildiyi tapşırıqlar və tapşırıq üzrə tərəfdaşlar tərəfindən həyata keçirilən digər monitoring tədbirlərinin xüsusiyyətini, müddətini və həcmi nəzərə almalıdır; habelə
 - (c) Şirkət tərəfindən müəyyən edilmiş dövr əsasında hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaş üçün ən azı bir tamamlanmış tapşırıq seçməlidir.
39. Şirkət aşağıdakı tələblərə cavab verən siyasət və ya prosedurlar müəyyən etməlidir:
- (a) Monitoring tədbirlərini yerinə yetirən şəxslərdən monitoring tədbirlərini səmərəli şəkildə yerinə yetirmək üçün yetərli vaxt da daxil olmaqla, səriştə və imkanlara malik olmasını tələb edir; habelə
 - (b) Monitoring tədbirlərini yerinə yetirən şəxslərin obyektivliyini əks etdirir. Bu cür siyasət və ya prosedurlar tapşırıq qrupunun üzvlərinə və ya tapşırıqın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspertə həmin tapşırıqın hər hansı yoxlamasını həyata keçirməyi qadağan etməlidir. (İst: Paraq. A155 – A156)

Nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi

40. Şirkət çatışmazlıqların, o cümlədən monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesində mövcud olub-olmadığını müəyyən etmək üçün nəticələri qiymətləndirməlidir. (İst: Paraq. A157–A162)

Aşkar edilmiş çatışmazlıqların qiymətləndirilməsi

41. Şirkət aşağıdakıların vasitəsilə çatışmazlıqların, o cümlədən monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesində mövcud olub-olmadığını müəyyən etmək üçün nəticələri qiymətləndirməlidir: (İst: Paraq. A161, A163–A164)
- (a) Aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbinin (səbəblərinin) araşdırılması. Kökdə duran səbəbin (səbəblərin) araşdırılması məqsədilə prosedurların xüsusiyyətini, müddətini və həcmi müəyyən edərkən, şirkət aşkar edilmiş çatışmazlıqların xüsusiyyətini və onların mümkün sərtliyini nəzərə almalıdır. (İst: Paraq. A165–A169)
 - (b) Aşkar edilmiş çatışmazlıqların ayrı-ayrılıqda və bütövlükdə keyfiyyət idarəetmə sistemində təsirinə qiymətləndirilməsi.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqlara qarşı cavab tədbirlərinin görülməsi

42. Şirkət kökdə olan səbəbin təhlilinin nəticələrini nəzərə alan, aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün təshihedici tədbirlər hazırlamalı və həyata keçirməlidir. (İst: Paraq. A170–A172)
43. Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) təshihedici tədbirlərin aşağıdakı tələblərə cavab verib-vermədiyini qiymətləndirməlidir:
- (a) Aşkar edilmiş çatışmazlıqları və onların kökündə olan əlaqəli səbəbi (səbəbləri) aradan qaldırmaq və onların həyata keçirildiyini müəyyən etmək üçün müvafiq şəkildə hazırlanmışdır; habelə
 - (b) Daha əvvəl aşkar edilən çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün tətbiq olunan tədbirlər səmərəlidir.
44. Qiymətləndirmə çatışmazlıqların aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin düzgün hazırlanmadığını və həyata keçirilmədiyini, yaxud səmərəli olmadığını göstərdiyi halda monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin həvalə edildiyi şəxs (şəxslər) təshihedici tədbirlərin səmərəli olmaları üçün lazımı şəkildə dəyişdirildiyini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq tədbirlər görməlidir.

Müəyyən tapşırıq ilə bağlı nəticələr

45. Nəticələr tapşırıq (tapşırıqlar) yerinə yetirilərkən tələb olunan prosedurların buraxıldığı tapşırığın (tapşırıqların) olduğunu və ya təqdim edilmiş hesabatın düzgün olmadığını ola biləcəyini bildirdiyi hallarda şirkət cavab tədbirləri görməlidir. Şirkətin cavab tədbirinə aşağıdakılar daxil olmalıdır: (İst: Paraq. A173)
- (a) Müvafiq peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə riayət etmək üçün müvafiq tədbirin görülməsi; habelə
 - (b) Hesabat düzgün hesab edilmədikdə, nəticələrin nəzərə alınması və müvafiq tədbirlərin görülməsi, o cümlədən hüquqi məsləhətin alınacağına nəzərdən keçirilməsi.

Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı mütəmadi məlumatvermə

46. Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin idarə edilməsinə görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) və keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə edilməsinə görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) aşağıdakılar haqqında vaxtında məlumat verməlidir: (İst: Paraq. A174)
- (a) Həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin təsviri;
 - (b) Aşkar olunmuş çatışmazlıqlar, o cümlədən bu cür çatışmazlıqların sərtliliyi və nüfuzetmə dərəcəsi; habelə
 - (c) Aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün tədbirlər.

47. Şirkət 46-cı paraqrafda təsvir olunan məsələləri öz öhdəliklərinə uyğun olaraq operativ və müvafiq tədbirlər görmək imkanı vermək üçün keyfiyyət idarəetmə sistemində tədbirlərin həvalə edildiyi tapşırıq qruplarına və digər şəxslərə məlumat verməlidir.

Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri

48. Şirkət şəbəkəyə aid olduqda, şirkətin müvafiq halda aşağıdakılar haqqında anlayışı olmalıdır: (İst: Paraq. A19, A175)
- (a) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı şəbəkə tərəfindən müəyyən edilmiş tələblər, o cümlədən şəbəkə tərəfindən və ya şəbəkə vasitəsilə nəzərdə tutulan və ya başqa şəkildə təmin edilən resursların və ya xidmətlərin həyata keçirilməsi və ya istifadəsi üçün şirkətə olan tələblər (yəni, şəbəkənin tələbləri);
 - (b) Şirkətin həyata keçirməyi və ya şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasında, tətbiqində və ya idarə olunmasında istifadə etməyi seçdiyi hər hansı xidmətlər və ya resurslar (yəni, şəbəkənin xidmətləri); habelə
 - (c) Şəbəkənin tələblərini həyata keçirmək və ya şəbəkənin xidmətlərindən istifadə etmək üçün zəruri olan hər hansı tədbirlərə görə şirkətin məsuliyyətləri. (İst: Paraq. A176)

Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemində, o cümlədən keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması zamanı yürüdülmən peşəkar mühakimələrə görə məsuliyyət daşıyır. Şirkət bu BKİS-in tələblərinə zidd olan şəbəkənin tələblərinə riayət edilməsinə və ya şəbəkənin xidmətlərindən istifadə edilməsinə yol verməməlidir. (İst: Paraq. A177)

49. 48-ci paraqrafda əldə edilmiş anlayışa əsasən, şirkət:
- (a) Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində necə uyğun olduğunu və nəzərə alındığını, o cümlədən onların necə həyata keçiriləcəyini müəyyən etməlidir; habelə (İst: Paraq. A178)
 - (b) Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin keyfiyyət idarəetmə sistemində istifadə üçün müvafiq olması məqsədilə şirkət tərəfindən uyğunlaşdırılması və ya əlavə edilməsinin zəruri olub-olmadığını, zəruri olduqda isə bunun necə ediləcəyini qiymətləndirməlidir. (İst: Paraq. A179–A180)

Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirləri

50. Şəbəkə şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı monitoring tədbirləri həyata keçirdikdə, şirkət:
- (a) Şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin 36-38-ci paraqraflara uyğun olaraq şirkətin həyata keçirdiyi monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmində təsirini müəyyən etməlidir;
 - (b) Şirkətin monitoring tədbirləri ilə bağlı məsuliyyətlərini, o cümlədən şirkətin hər hansı əlaqəli hərəkətlərini müəyyən etməlidir; habelə
 - (c) 40-cı paraqrafda əks etdirilən nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi çərçivəsində monitoring tədbirlərinin nəticələrini şəbəkədən vaxtında əldə etməlidir. (İst: Paraq. A181)

Şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirləri

51. Şirkət:
- (a) Şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin, o cümlədən şəbəkənin tələblərinin şəbəkə şirkətlərində müvafiq şəkildə həyata keçirilib-keçirilmədiyini müəyyən etmək üçün monitoring tədbirlərinin ümumi həcmi, habelə şəbəkənin monitoring tədbirlərinin nəticələrini şirkətə necə çatdıracağı haqqında anlayış əldə etməlidir;

- (b) Ən azı ildə bir dəfə, müvafiq halda, şəbəkə şirkətlərində şəbəkənin monitoring tədbirlərinin ümumi nəticələri haqqında şəbəkədən məlumat əldə etməlidir, habelə: (İst: Paraq. A182–A184)
 - (i) Keyfiyyət idarəetmə sistemi daxilində müvafiq hallarda tapşırıq qruplarına və tədbirlər həvalə edilmiş digər şəxslərə öz məsuliyyətlərinə uyğun olaraq operativ və lazımi tədbirlər görmək imkanı vermək üçün həmin məlumatı çatdırmalıdır; və
 - (ii) Bu məlumatın şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminə təsirini nəzərdən keçirməlidir.

Şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində şirkət tərəfindən aşkar edilən çatışmazlıqlar

- 52. Şirkət şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində çatışmazlıq aşkar etdiyi halda, şirkət: (İst: Paraq. A185)
 - (a) Aşkar edilmiş çatışmazlıqlar haqqında müvafiq məlumatı şəbəkəyə çatdırmalıdır; habelə
 - (b) 42-ci paragrafa uyğun olaraq, şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində aşkar edilmiş çatışmazlıqların təsirini aradan qaldırmaq üçün təshihedici tədbirlər hazırlamalı və həyata keçirməlidir. (İst: Paraq. A186)

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi

- 53. Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) şirkətin adından keyfiyyət idarəetmə sistemini qiymətləndirməlidir. Qiymətləndirmə müəyyən vaxtda aparılmalı və ən azı ildə bir dəfə həyata keçirilməlidir. (İst: Paraq. A187–A189)
- 54. Qiymətləndirmə əsasında keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) şirkətin adından aşağıdakı nəticələrdən birinə gəlməlidir: (İst: Paraq. A190, A195)
 - (a) Keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına dair ağlabatan əminliklə təmin edir; (İst: Paraq. A191)
 - (b) Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına ciddi, lakin nüfuzedici təsir göstərməyən aşkar edilmiş çatışmazlıqlarla əlaqəli məsələlər istisna olmaqla, keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına dair ağlabatan əminliklə təmin edir; yaxud (İst: Paraq. A192)
 - (c) Keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına dair ağlabatan əminliklə təmin etmir. (İst: Paraq. A192– A194)
- 55. Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) 54(b) və ya 54(c) paragraflarında əks etdirilən nəticəyə gəldiyi halda, şirkət: (İst: Paraq. A196)
 - (a) Operativ və müvafiq tədbir görür; habelə
 - (b) Aşağıdakı şəxslərə məlumat verir:
 - (i) Öhdəliklərinə uyğun olduğu dərəcədə tapşırıq qruplarına və keyfiyyət idarəetmə sistemində tədbirlər həvalə edilmiş şəxslərə; habelə (İst: Paraq. A197)
 - (ii) 34(e) paragrafi ilə tələb edilən şirkətin siyasət və ya prosedurlarına uyğun olaraq kənar tərəflərə. (İst: Paraq. A198)
- 56. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsin (şəxslərin), habelə keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxsin (şəxslərin) dövrü fəaliyyətinin qiymətləndirilməsini həyata keçirməlidir. Bunu edərək şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini nəzərə almalıdır. (İst: Paraq. A199–A201)

Sənədləşdirilmə

57. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin aşağıdakı məqsədlər üçün yetərli olan sənədlərini hazırlamalıdır: (İst: Paraq. A202–A204)
- (a) Keyfiyyət idarəetmə sistemi və tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə bağlı öz vəzifələrinin və məsuliyyətlərinin başa düşülməsi də daxil olmaqla, heyət tərəfindən keyfiyyət idarəetmə sisteminin ardıcıl başa düşülməsini təmin etmək;
 - (b) Cavab tədbirlərinin ardıcıl həyata keçirilməsini və idarə olunmasını təmin etmək; habelə
 - (c) Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) tərəfindən keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini təmin etmək üçün cavab tədbirlərinin hazırlanması, həyata keçirilməsi və idarə olunmasına dair sübutları təqdim etmək.
58. Sənədləri hazırlayarkən şirkət aşağıdakıları daxil etməlidir:
- (a) Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq, habelə keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxsin (şəxslərin) müəyyən edilməsi;
 - (b) Şirkətin keyfiyyətlə bağlı məqsədləri və keyfiyyət riskləri; (İst: Paraq. A205)
 - (c) Cavab tədbirlərinin və şirkətin cavab tədbirlərinin keyfiyyət risklərini necə aradan qaldırmasının təsviri;
 - (d) Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi ilə bağlı:
 - (i) Həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin sübutları;
 - (ii) Nəticələrin, aşkar edilmiş çatışmazlıqların və onların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) qiymətləndirilməsi;
 - (iii) Aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün təshihedici tədbirlər və bu cür təshihedici tədbirlərin hazırlanmasının və həyata keçirilməsinin qiymətləndirilməsi; habelə
 - (iv) Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması haqqında məlumatvermələr; habelə
 - (e) 54-cü paragrafa uyğun olaraq əldə edilən nəticənin əsası.
59. Şirkət, şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri ilə əlaqəli olduqda 58-ci paragrafda əks etdirilən məsələləri, habelə 49(b) bəndinə uyğun olaraq şəbəkənin tələblərini və ya şəbəkənin xidmətlərini qiymətləndirməlidir. (İst: Paraq. A206)
60. Şirkət öz keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasının monitoringinə yetərli olan keyfiyyət idarəetmə sistemi üçün sənədlərin saxlanması məqsədilə, yaxud qanun və ya qaydalarla tələb edildiyi təqdirdə daha uzun müddət müəyyən etməlidir.

Praktik tətbiq və digər izahedici materiallar

Bu BKİS-in əhatə dairəsi (İst: Paraq. 3–4)

- A1. 2400 sayılı (düzəliş edilmiş) Təhlil tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISRE)⁵ və 3000 sayılı (düzəliş edilmiş)⁶ Təsdiqləmə tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISAE) daxil olmaqla, IAASB-nin digər standartları tapşırıq səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi məqsədilə tapşırıq üzrə tərəfdaşı üçün tələbləri müəyyən edir.

⁵ 2400 sayılı (düzəliş edilmiş) "Tarixi maliyyə hesabatlarının təhlili üzrə tapşırıqlar" Təhlil tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISRE)

⁶ 3000 sayılı (düzəliş edilmiş) "Tarixi maliyyə məlumatlarının auditi və təhlilindən başqa təsdiqləmə tapşırıqları" Təsdiqləmə tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISAE)

A2. IESBA Məcəlləsi⁷ peşəkar mühasiblərə ictimai maraqlara uyğun hərəkət etmək məsuliyyətini yerinə yetirməyə imkan verən peşəkar mühasiblər üçün tələbləri və praktiki tətbiq materiallarını ehtiva edir. 15-ci paragrafda göstəriləyi kimi, bu BKİS-də təsvir edilən tapşırığın yerinə yetirilməsi kontekstində tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi peşəkar mühasibin ictimai maraqlara uyğun hərəkət etmək məsuliyyətinin bir hissəsini təşkil edir.

Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi (İst: Paraq. 6–9)

A3. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentlərini təsvir etmək üçün müxtəlif terminologiya və ya çərçivələrdən istifadə edə bilər.

A4. Komponentlərin bir-biri ilə əlaqəli xüsusiyyətinə misal olaraq aşağıdakıları göstərmək olar:

- Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi keyfiyyət idarəetmə sistemində riskə əsaslanan yanaşmanın tətbiqi zamanı şirkətin riayət etməli olduğu prosesi müəyyən edir.

⁷ Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Standartları Komitəsinin "Peşəkar mühasiblərin etika məcəlləsi" (o cümlədən Beynəlxalq müstəqillik standartları) (IESBA Məcəlləsi)

- İdarəçilik və ali rəhbərlik komponenti keyfiyyət idarəetmə sistemini dəstəkləyən mühit yaradır.
 - Resurslar və məlumatlar, habelə məlumatvermə komponentləri keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasına, tətbiqinə və idarə olunmasına imkan verir.
 - Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi bütövlükdə keyfiyyət idarəetmə sisteminin monitoringi üçün nəzərdə tutulmuş prosesdir. Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələri şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinə uyğun olan məlumatları təmin edir.
 - Xüsusi məsələlər arasında əlaqələr ola bilər, məsələn, müvafiq etik normaların müəyyən aspektləri sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı ilə əlaqədardır.
- A5. Keyfiyyət idarəetmə sistemi 14(a) və (b) paragraflarında müəyyən edilən məqsədlərə nail olunmaması riskini məqbul dərəcədə aşağı səviyyəyə endirdikdə əgəlabatan əminlik əldə edilir. Əgəlabatan əminlik əminliyin mütləq səviyyəsi deyil, çünki keyfiyyət idarəetmə sisteminin tərkib məhdudiyyətləri vardır. Bu cür məhdudiyyətlərə qərarlar qəbul edilərkən insan tərəfindən yürüdüən mühakimələrin səhv ola biləcəyi və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində xətalərin, məsələn, insan səhvi və ya davranışı və ya informasiya texnologiyalarının (İT) tətbiq edilməsində xətalər səbəbindən baş verə biləcəyi daxildir.

Bu BKİS-in tətbiqetmə sahəsi (İst: Paraq. 12)

- A6. Bu BKİS-in məqsədi onun tələblərinin müəyyən olunduğu konteksti təmin edir, bu BKİS-in arzuolunan nəticəsini müəyyən edir və şirkətə nəyin yerinə yetirilməli olduđu və müvafiq hallarda, bunun üçün müvafiq vasitələr haqqında anlayış əldə etməyə kömək etmək məqsədi daşıyır.
- A7. Bu BKİS-in tələbləri “-malı, -məli” şəkilçiləri ilə ifadə olunur.
- A8. Müvafiq hallarda praktik tətbiq və digər izahedici materiallarda tələblərin əlavə izahı və onların yerinə yetirilməsi üçün tövsiyələr verilir. Xüsusən, onlar:
- Tələbin mənasını və ya əhatə dairəsini daha dəqiq izah edə bilər; habelə
 - Tələblərin necə tətbiq oluna biləcəyini əks etdirən nümunələr ehtiva edə bilər.

Bu cür tövsiyələr özlüyündə tələb təşkil etməsə də, tələblərin düzgün tətbiqinə aiddir. Praktik tətbiq və digər izahedici materiallarda həmçinin bu BKİS-də əks etdirilən məsələlərə dair ilkin məlumatlar təqdim edilə bilər. Müvafiq hallarda, praktik tətbiq və digər izahedici materiallara ictimai sektordakı auditor təşkilatlarına xas olan əlavə mülahizələr daxil edilir. Bu əlavə mülahizələr hazırki BKİS-də əks etdirilən tələblərin tətbiq edilməsinə kömək edir. Bununla belə, onlar şirkətin bu BKİS-də əks etdirilən tələbləri tətbiq etmək və onlara riayət etmək məsuliyyətini məhdudlaşdırmır və ya azaltmır.

- A9. Bu BKİS-ə “Təriflər” başlığı altında bu BKİS-in məqsədləri üçün müəyyən terminlərə şamil edilən mənalərin təsviri daxildir. Bu təriflər hazırki BKİS-in ardıcıl tətbiq edilməsinə və şərh edilməsinə kömək etmək üçün verilmiş və istər qanun və qaydalarda, istərsə də başqa məqsədlər üçün müəyyən edilən tərifləri əvəz etmək üçün nəzərdə tutulmur. IFAC tərəfindən nəşr olunan “Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təminat və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlar toplusu”nda IAASB tərəfindən təqdim edilən Beynəlxalq Standartlara aid Terminlər lüğəti bu BKİS-də müəyyən edilən terminləri ehtiva edir. Terminlər lüğətinə həmçinin ümumi və ardıcıl təsvir və tərcümə edilməsinə kömək etmək üçün BKİS-lərdə olan digər terminlərin təsvirləri də daxil edilmişdir.

Təriflər

Çatışmazlıq (İst: Paraq. 16(a))

- A10. Şirkət nəticələri qiymətləndirərək çatışmazlıqları aşkar edir. Çatışmazlıq bir nəticədən və ya nəticələrin birləşməsindən yarana bilər.
- A11. Çatışmazlığın aşkar edilməmiş və ya düzgün qiymətləndirilməmiş keyfiyyət riski və ya keyfiyyət risklərinin birləşməsi nəticəsində yarandığı müəyyən edildikdə, müəyyən edilmədikdə və ya düzgün qiymətləndirilmədikdə, bu cür keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün cavab tədbiri (tədbirləri) də olmaya və ya lazımı qaydada hazırlanmaya və ya həyata keçirilməyə bilər.
- A12. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin digər aspektləri aşağıdakıları əks etdirən bu BKİS-dəki tələblərdən ibarətdir:
- Məsuliyyətlərin həvalə edilməsi (20–22-ci paragraflar);
 - Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi;
 - Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi; habelə
 - Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi.

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin digər aspektləri ilə əlaqəli çatışmazlıqların nümunələri

- Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətlərində və şəraitlərindəki dəyişiklikləri və keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədləri müəyyən etmək, yaxud keyfiyyət risklərini və ya cavab tədbirlərini dəyişdirmək ehtiyacını əks etdirən məlumatları müəyyən edə bilmir.
- Şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi elə tərtib edilmiş və ya həyata keçirilmişdir ki:
 - Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması haqqında müvafiq, etibarlı və vaxtlı-vaxtında məlumat vermir.
 - Şirkətə aşkar edilmiş çatışmazlıqların vaxtında aradan qaldırılması üçün müvafiq cavab tədbirləri görməyə imkan vermir.
- Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) keyfiyyət idarəetmə sisteminin illik qiymətləndirilməsini keçirmir.

Tapşırıq qrupu (İst: Paraq. 16(f))

- A13. 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da⁸ maliyyə hesabatlarının auditi kontekstində tapşırıq qrupu anlayışının tətbiqi ilə bağlı tövsiyələr verilir.

Kənar yoxlamalar (İst: Paraq. 16(g))

- A14. Bəzi hallarda, kənar nəzarət orqanı digər yoxlama növlərini, məsələn, şirkətlərin seçilməsi üçün audit tapşırıqlarının və ya şirkətdəki iş metodlarının müəyyən aspektləri ilə bağlı tematik təhlillər həyata keçirə bilər.

Nəticələr (İst: Paraq. 16(h))

- A15. Monitoring tədbirləri, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrdən əldə edilən nəticələrin toplanması çərçivəsində şirkət öz keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı digər müşahidələri, məsələn, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemini təkmilləşdirmək və ya genişləndirmək üçün müsbət nəticələr və ya imkanları müəyyən

⁸ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, A15–A25 paragraflar

edə bilər. A158 paraqrafında keyfiyyət idarəetmə sistemində şirkət tərəfindən digər müşahidələrin necə istifadə oluna biləcəyi izah edilir.

A16. A148 paraqrafında digər müvafiq mənbələrdən əldə edilən məlumatların nümunələri təqdim edilir.

A17. Monitoring fəaliyyətlərinə tapşırıqların yoxlanılması kimi tapşırıq səviyyəsində monitoring daxildir. Bundan əlavə, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələr xüsusi tapşırıqlarla bağlı məlumatları ehtiva edə bilər. Nəticədə, keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması haqqında məlumat keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı nəticələrin göstəricisi ola bilən tapşırıq səviyyəsində nəticələri ehtiva edir.

Şirkət (İst: Paraq. 16(i))

A18. Müvafiq etik normalarda “şirkət” anlayışı bu BKİS-də müəyyən edilən anlayışdan fərqli ola bilər.

Şəbəkə (İst: Paraq. 16(l), 48)

A19. Şəbəkələr və şəbəkə daxilindəki şirkətlərin quruluşu müxtəlif ola bilər. Məsələn, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi kontekstində:

- Şəbəkə şirkət üçün onun keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı tələblər müəyyən edə bilər, yaxud şirkət tərəfindən keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə edilən xidmətləri təmin edə bilər;
- Şəbəkə daxilindəki digər şirkətlər şirkət tərəfindən keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə edilən xidmətləri (məsələn, resursları) təmin edə bilər; yaxud
- Şəbəkəyə daxil olan digər strukturlar və ya təşkilatlar şirkət üçün onun keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı tələblər müəyyən edə və ya xidmətlər göstərə bilər.

Bu BKİS-in məqsədləri üçün şəbəkədən, şəbəkə daxilindəki başqa şirkətdən və ya şəbəkədəki digər struktur və ya təşkilatdan əldə edilən şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri “şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri” hesab edilir.

Heyət (İst: Paraq. 16(n))

A20. Heyətdən (yəni, şirkətdəki şəxslərdən) əlavə olaraq şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemində tədbirlər həyata keçirərkən və ya tapşırıqlar yerinə yetirərkən şirkətdən kənar şəxslərdən istifadə edə bilər. Məsələn, şirkətdən kənar şəxslərə digər şəbəkə şirkətlərindən olan şəxsləri (məsələn, şəbəkə şirkətinin xidmət göstərmə mərkəzindəki şəxsləri) və ya xidmət təminatçısı tərəfindən işə götürülən şəxsləri (məsələn, şirkətin şəbəkəsinə daxil olmayan başqa şirkətin bölmə auditorunu) ehtiva edə bilər.

A21. Heyət həmçinin şirkətin digər strukturlarında, məsələn, şirkətdə xidmət göstərən mərkəzdə olan tərəfdaşları və işçi heyətini ehtiva edir.

Müvafiq etik normalar (İst: Paraq. 16(t), 29)

A22. Keyfiyyət idarəetmə sistemi kontekstində tətbiq oluna bilən müvafiq etik normalar şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətindən və şərtlərindən asılı olaraq dəyişə bilər. “Peşəkar mühasib” termini müvafiq etik normalarda müəyyən edilə bilər. Məsələn, IESBA Məcəlləsində “peşəkar mühasib” termini müəyyən edilir və əlavə olaraq ictimai praktika ilə məşğul olan fərdi peşəkar mühasiblərə və onların şirkətlərinə aid olan IESBA Məcəlləsinin müddələrinin əhatə dairəsi izah olunur.

A23. IESBA Məcəlləsi qanun və ya qaydalarla peşəkar mühasibin IESBA Məcəlləsinin müəyyən hissələrinə riayət etməsi qadağan edildiyi halları əhatə edir. Əlavə olaraq IESBA Məcəlləsində etiraf edilir ki, bəzi yurisdiksiyalarda qanun və ya qaydalarda IESBA Məcəlləsində göstərilənlərdən fərqli və ya ondan kənar

çıxan müddəalar ola bilər və bu yurisdiksiyalardakı peşəkar mühasiblər bu fərqlərdən xəbərdar olmalı və qanun və ya qaydalarla qadağan edilmədiyi halda ən sət müddəalara riayət etməlidirlər.

A24. Müvafiq etik normaların müxtəlif müddəaları şirkətin özünə deyil, yalnız tapşırıqların yerinə yetirilməsi kontekstində fiziki şəxslərə şamil oluna bilər. Məsələn:

- IESBA Məcəlləsinin 2-ci hissəsi istər podratçı, istər işçi, istərsə də mülkiyyətçi kimi şirkət ilə münasibətlərinə uyğun olaraq peşəkar fəaliyyətlərini həyata keçirərkən ictimai praktika ilə məşğul olan peşəkar mühasib olan şəxslərə şamil edilir və tapşırıqların yerinə yetirilməsi kontekstində müvafiq ola bilər;
- IESBA Məcəlləsinin 3-cü və 4-cü hissələrində əks etdirilən müəyyən tələblər sifarişçilər üçün peşəkar fəaliyyət göstərən ictimai praktika ilə məşğul olan peşəkar mühasib olan şəxslərə də şamil edilir.

Fiziki şəxslər tərəfindən bu cür müvafiq etik normalara riayət edilməsinin şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi çərçivəsində nəzərə alınması tələb oluna bilər.

Şirkətə deyil, yalnız fiziki şəxslərə şamil edilən və tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə bağlı müvafiq etik normaların nümunəsi

IESBA Məcəlləsinin 2-ci hissəsində əsas prinsipləri pozmaq üçün təzyiqlər əks etdirilir və aşağıdakı tələbləri ehtiva edir. Fiziki şəxs:

- Kənar şəxslər tərəfdən göstərilən təzyiq nəticəsində təməl prinsiplərinin pozulmasına yol verməməlidir; yaxud
- Kənar şəxslər tərəfindən təməl prinsiplərinin pozulması ilə nəticələnəcəyi mühasibə məlum olan və ya buna inanmasına əsas olan kənar şəxslərə təzyiq göstərməməlidir.

Məsələn, tapşırığı yerinə yetirərkən fiziki şəxs hesab edilə bilər ki, tapşırıq üzrə tərəfdaş və ya tapşırıq qrupunun digər yüksək vəzifəli üzvü onlara təməl prinsiplərini pozmaq üçün təzyiq göstərmişdir.

Cavab tədbiri (İst: Paraq. 16(u))

A25. Siyasət, siyasətə uyğun hərəkət etməli olan heyətin və digər fiziki şəxslərin (o cümlədən tapşırıq qruplarının) hərəkətləri, yaxud şirkətin siyasəti ilə ziddiyyət təşkil edəcək hərəkətləri etməkdən çəkinmələri vasitəsilə həyata keçirilir.

A26. Prosedurlar rəsmi sənədlər və ya digər məlumatvermə vasitəsilə müəyyən edilə bilər, yaxud şirkətin korporativ mədəniyyəti ilə müəyyən edilməyən, lakin ondan irəli gələn davranışa səbəb ola bilər. Prosedurlar IT proqramları və ya şirkətin IT mühitinin digər aspektləri tərəfindən icazə verilən tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

A27. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində şirkətdən kənar fiziki şəxslərdən istifadə etdiyi halda, şirkətin ayrı-ayrı fiziki şəxslərin hərəkətlərini əks etdirən müxtəlif siyasət və ya prosedurlar tərtib etməsi tələb oluna bilər. 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da⁹ maliyyə hesabatlarının auditi kontekstində şirkətdən kənar şəxslərin hərəkətlərini əks etdirmək üçün müxtəlif siyasət və ya prosedurların şirkət tərəfindən tərtib edilməsinə ehtiyac yarandıqı halları nəzərdə tutan tövsiyələr verilir.

Xidmət təminatçısı (İst: Paraq. 16(v))

⁹ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, A23–A25 paragraflar

A28. Xidmət təminatçılarında şirkətin şəbəkəsinə daxil olmayan digər şirkətlərin bölmə auditorları daxildir.

Müvafiq tələblərin tətbiq edilməsi və uyğunluğu (İst: Paraq. 17)

A29. *Bu BKİS-in tələbinin şirkətə aid olmadığı halların nümunələri*

- Şirkət fərdi fəaliyyət göstərən mütəxəssis-praktikdir. Məsələn, şirkət, idarəetmə, nəzarət və təhlil çərçivəsində təşkilati struktura və vəzifələrin, məsuliyyətlərin və səlahiyyətlərin təyin edilməsinə, habelə fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılmasına dair tələblər uyğun olmaya bilər.
- Şirkət yalnız əlaqəli xidmət tapşırıqları olan tapşırıqları yerinə yetirir. Məsələn, şirkətdən əlaqədar xidmət tapşırıqları üçün müstəqil olmaq tələb olunmadığı halda bütün heyətdən müstəqillik tələblərinə uyğunluğun sənədləşdirilmiş təsdiqini əldə etmək tələbi müvafiq olmayacaqdır.

Keyfiyyət idarəetmə sistemi

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması (İst: Paraq. 19)

A30. Keyfiyyətin idarə edilməsi şirkətin ayrıca funksiyası deyil; bu, keyfiyyətə sadıqlığını nümayiş etdirən mədəniyyətin şirkətin strategiyası, fəaliyyəti və biznes prosesləri ilə inteqrasiyasıdır. Nəticədə, keyfiyyət idarəetmə sisteminin, habelə şirkətin fəaliyyətinin və biznes proseslərinin kompleks şəkildə hazırlanması şirkətin idarə edilməsinə əhəngdar yanaşmanı təşviq edər və keyfiyyətin idarə edilməsinin səmərəliliyini artırır.

A31. Şirkət tərəfindən yürüdülməş peşəkar mühakimələrin keyfiyyəti, çox ehtimal ki, bu cür mühakimələri yürüdən şəxslər aşağıdakılardan ibarət olan hər şeylə maraqlanmanı ehtiva edən yanaşma nümayiş etdirdikdə artır:

- Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında əldə edilmiş məlumatların, o cümlədən şirkətin və onun öhdəliklərinin xüsusiyyəti və şərtləri ilə bağlı məlumatların mənbəyinin, məqsədəuyğunluğunun və yetərliliyinin nəzərə alınması; habelə
- Lazım olduqda əlavə araşdırmanın və ya digər fəaliyyətin həyata keçirilməsinə acıqlılıq və daimilik.

Məsuliyyətlər (İst: Paraq. 20–21, 28(d))

A32. İdarəçilik və ali rəhbərlik komponenti şirkətin təşkilati struktura malik olması və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması üçün uyğun olan vəzifələrin, məsuliyyətlərin və səlahiyyətlərin təyin edilməsinə dair keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədi ehtiva edir.

A33. 20-ci paragrafa uyğun olaraq keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı məsuliyyətlərin həvalə edilməsinə baxmayaraq, keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət şirkətin üzərində olaraq qalır, fiziki şəxslərə isə onlara həvalə edilmiş vəzifələrə görə məsuliyyət və hesabatlılıq müəyyən edilir. Məsələn, 53 və 54-cü paragraflara uyğun olaraq, baxmayaraq ki, şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini və onunla bağlı yekunları keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq müəyyən edilmiş fiziki şəxsə (şəxslərə) həvalə edir, şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə məsuliyyət daşıyır.

A34. 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələlərə görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) bir qayda olaraq şirkətin tərəfdaşı olur, çünki belə şəxslər 21-ci paragrafın tələb etdiyi kimi şirkətdə müvafiq təsir və səlahiyyətlərə malikdir. Bununla belə, şirkətin hüquqi strukturuna əsasən, bəzi hallarda şəxs (şəxslər) şirkətin tərəfdaşı olmaya bilər, lakin belə şəxs (şəxslər) şirkət və ya şirkətin şəbəkəsinin əldə etdiyi rəsmi razılıqlar

əsasında onlara həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirmək üçün şirkət daxilində müvafiq təsir və səlahiyyətə malik olduğu hallar ola bilər.

- A35. Şirkət daxilində şirkətin vəzifələri, məsuliyyətləri və səlahiyyətləri fərqli üsullarla təyin edilə bilər, habelə qanun və ya qaydalarla şirkətə rəhbərlik və idarəetmə strukturuna və ya onların həvalə edilmiş məsuliyyətlərinə təsir edən müəyyən tələblər qoyula bilər. 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələyə (məsələlərə) görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) öz vəzifələrini yerinə yetirməkdə onlara kömək etmək üçün vəzifələri, prosedurları, tapşırıqları və ya tədbirləri digər şəxsə (şəxslərə) həvalə edə bilər. Bununla belə, 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələyə (məsələlərə) görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) onlara həvalə edilmiş vəzifələrə görə məsul və hesabat verməli olmağa davam edir.

Vəzifələrin və məsuliyyətlərin təyin edilməsinin necə həyata keçirilə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunəsi

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq şirkətə nəzarətə görə yeganə məsuliyyət daşıyan tək idarəedici tərəfdaşa həvalə edilə bilər. Bu şəxs həmçinin keyfiyyət idarəetmə sisteminin bütün aspektləri, o cümlədən keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəaliyyətinə, müstəqillik tələblərinə riayət etmə, habelə monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinə görə məsuliyyət daşıya bilər.
- Daha mürəkkəb şirkətdə şirkətin təşkilatı strukturunu əks etdirən çoxsaylı rəhbərlik səviyyələri ola bilər və şirkət kənar şəxslərdən ibarət olan şirkətə qeyri-icraçı nəzarəti həyata keçirən müstəqil idarəetmə orqanı ola bilər. Bundan əlavə, şirkət etik normalara riayət etməyə görə məsuliyyət və ya xidmət xəttinin idarə edilməsinə görə məsuliyyət kimi 20(c) paragrafında qeyd edilənlərdən əlavə keyfiyyət idarəetmə sisteminin xüsusi aspektlərinə görə məsuliyyəti təyin edə bilər.

- A36. Müstəqillik tələblərinə riayət etmə auditlərin aparılması, maliyyə hesabatlarının təhlili və ya digər təsdiqləmə tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi üçün vacibdir və şirkətin hesabatlarına əsaslanan maraqlı tərəflərin gözləntisidir. Müstəqillik tələblərinə riayət etməyə görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) bir qayda olaraq müstəqilliklə bağlı bütün məsələlərə nəzarətə görə cavabdehdir ki, şirkət tərəfindən müstəqillik tələbləri ilə bağlı etibarlı və ardıcıl yanaşma hazırlanıb həyata keçirilsin.
- A37. Qanun, qayda və ya peşə standartları ilə 20-ci paragrafda nəzərdə tutulan məsələyə (məsələlərə) görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs üçün peşə lisenziyası, peşə təhsili və ya ixtisasartırma üçün tələblər kimi əlavə tələblər müəyyən edilə bilər.
- A38. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) üçün müvafiq təcrübə və bilik bir qayda olaraq şirkətin strateji qərarları və tədbirləri, habelə şirkətin biznes əməliyyatları ilə bağlı təcrübə haqqında anlayışı ehtiva edir.

Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi (İst: Paraq. 23)

- A39. Şirkətin öz riski qiymətləndirmə prosesinin tərtib etməsinin keyfiyyətinə şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri, o cümlədən şirkətin strukturu və təşkil edilməsi təsir göstərə bilər.

Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin fərqlənməsini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunələri

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxsin (şəxslərin) şirkət və riski qiymətləndirmə prosesini həyata keçirmək üçün onun tapşırıqları haqqında yetərli anlayışı ola bilər. Bundan əlavə, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin, keyfiyyət risklərinin və cavab tədbirlərinin

sənədləşdirilməsi daha mürəkkəb şirkət ilə müqayisədə çox geniş olmaya bilər (məsələn, bir sənəddə sənədləşdirilə bilər).

- Daha mürəkkəb şirkətdə bir neçə şəxsin iştirak etdiyi və bir neçə tədbirdən ibarət olan rəsmi riski qiymətləndirmə prosesi ola bilər. Proses mərkəzləşdirilmiş ola bilər (məsələn, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər, keyfiyyət riskləri və cavab tədbirləri bütün biznes bölmələri, funksiyaları və ya xidmət xətləri üçün mərkəzləşdirilmiş şəkildə müəyyən edilir) və ya qeyri-mərkəzləşdirilmiş (məsələn, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər, keyfiyyət riskləri və cavab tədbirləri biznes bölməsi, funksiyası və ya xidmət xətləri səviyyəsində müəyyən edilir, nəticələr şirkət səviyyəsində birləşdirilir). Şirkətin daxil olduğu şəbəkə də həmçinin şirkəti şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində daxil olunacaq keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər, keyfiyyət riskləri və cavab tədbirləri ilə təmin edə bilər.

A40. Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi, keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi, habelə cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi prosesi təkrarlanandır və bu BKİS-in tələblərinin xətti şəkildə əks etdirilməsi nəzərdə tutulmur. Məsələn:

- Keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi zamanı şirkət müəyyən edə bilər ki, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsəd (məqsədlər) müəyyən edilməlidir.
- Cavab tədbirlərini hazırlayarkən və həyata keçirərkən şirkət müəyyən edə bilər ki, keyfiyyət riski müəyyən edilməmişdir və qiymətləndirilməmişdir.

A41. Şirkətə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri müəyyən etmək, keyfiyyət risklərini müəyyən etmək və qiymətləndirmək, cavab tədbirlərini hazırlamaq və həyata keçirmək imkanı verən məlumat mənbələri şirkətin məlumat və məlumatvermə komponentinin tərkib hissəsini təşkil edir və aşağıdakıları ehtiva edir:

- Şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələri (bax: 42 və A171 paragrafları).
- Şəbəkə və ya xidmət təminatçılarından əldə edilən məlumat, o cümlədən:
 - Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri haqqında məlumat (bax: 48-ci paragraf); habelə
 - Şəbəkədən əldə edilən digər məlumatlar, o cümlədən şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring fəaliyyətlərinin nəticələri haqqında məlumatlar (bax: 50–51-ci paragraflar).

Həm daxili, həm də kənar digər məlumatlar da şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinə aid ola bilər, məsələn:

- İşin peşə standartlarına, habelə qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirilməməsi, yaxud şirkətin bu BKİS-ə uyğun olaraq müəyyən edilmiş siyasət və ya prosedurlara riayət etməməsi haqqında şikayət və iddialarla bağlı məlumat.
- Kənar yoxlamaların nəticələri.
- Tapşırığı verən şirkət haqqında tənzimləyici orqanlardan əldə edilən və şirkət üçün əlçatan olan məlumatlar, məsələn, tapşırığı verən şirkət haqqında qiymətli kağızlar üzrə tənzimləyici orqandan əldə edilən məlumatlar (məsələn, müəssisənin maliyyə hesabatlarında pozuntular və ya qiymətli kağızlara dair qaydalara riayət etməməsi).
- Sistemin digər aspektlərinə təsir göstərən keyfiyyət idarəetmə sistemindəki dəyişikliklər, məsələn, şirkətin resurslarında dəyişikliklər.
- Digər kənar mənbələr, məsələn, şirkətin nəzərə alması tələb edilən sahələrə diqqət çəkə bilən, şirkətə və ya yurisdiksiyadakı digər şirkətlərə qarşı tənzimləyici tədbirlər və məhkəmə çəkişmələri.

Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi (İst: Paraq. 24)

- A42. Qanun, qaydalar və ya peşə standartları keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlərin yaranmasına səbəb olan tələbləri müəyyən edə bilər. Məsələn, şirkətdən qanun və ya qaydalara əsasən şirkətin idarəçilik strukturuna icraçı olmayan şəxsləri təyin etmək tələb oluna bilər və şirkət tələbləri nəzərə almaq üçün keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlər müəyyən etməyi zəruri hesab edir.
- A43. Şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyəti və şərtləri elə ola bilər ki, şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədləri müəyyən etməyi lazımsız hesab edə bilər.
- A44. Şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı risklərin müəyyən edilməsini və qiymətləndirilməsini, habelə cavab tədbirlərinin hazırlanmasını və həyata keçirilməsini təkmilləşdirmək üçün aralıq məqsədlər müəyyən edə bilər.

Keyfiyyət risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 25)

- A45. 25(a) paragrafında təsvir olunmayan, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olunmasına mənfi təsir göstərə bilən digər şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər ola bilər.
- A46. Risk bir şəraitin, hadisənin, vəziyyətin, hərəkətin və ya hərəkətsizliyin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olunmasına necə və nə dərəcədə mənfi təsir göstərə bilməsindən asılı olaraq yaranır. Bütün risklər keyfiyyət riskinin anlayışına uyğun deyildir. Peşəkar mühakimə şirkətə riskin keyfiyyət riski olub-olmadığını müəyyən etməkdə kömək edir ki, bu da şirkətin riskin baş verməsi və ayrılıqda və ya digər risklərlə birlikdə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin birinə və ya bir neçəsinə nail olunmasına mənfi təsir göstərməsi üçün ağılabatan ehtimalın olub-olmamasının nəzərə alınmasına əsaslanır.

<i>Şirkətin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərə nail olunmasına mənfi təsir göstərə biləcək şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər haqqında anlayışının nümunələri</i>	<i>Yarana biləcək keyfiyyət risklərinin nümunələri</i>
<ul style="list-style-type: none">• Strateji və operativ qərarlar və tədbirlər, biznes prosesləri və şirkətin biznes modeli: şirkətin ümumi maliyyə məqsədləri bu BKİS-in əhatə dairəsinə daxil olmayan şirkət tərəfindən göstərilən xidmətlərin həcmindən hədsiz dərəcədə asılıdır.	<p>İdarəçilik və ali rəhbərlik kontekstində bu, bir sıra keyfiyyət risklərinə səbəb ola bilər, məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Resurslar bu BKİS-in əhatə dairəsinə daxil olmayan xidmətlərə üstünlük verən və bu BKİS-in əhatə dairəsinə daxil olan tapşırıqların keyfiyyətinə mənfi təsir göstərə biləcək şəkildə paylanır və ya təyin olunur.• Maliyyə və əməliyyat prioritetləri ilə bağlı qərarlar bu BKİS-in əhatə dairəsinə daxil olan tapşırıqlar yerinə yetirilərkən keyfiyyətin vacibliyini tam və ya müvafiq şəkildə nəzərə almır.
<ul style="list-style-type: none">• Rəhbərliyin xüsusiyyətləri və idarəetmə tərzini: şirkət ortaq səlahiyyətə malik bir neçə tapşırıq üzrə tərəfdaşı olan kiçik bir şirkətdir.	<p>İdarəçilik və ali rəhbərlik kontekstində bu, bir sıra keyfiyyət risklərinə səbəb ola bilər, məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Rəhbərliyin keyfiyyətə görə məsuliyyətləri və hesabatlılıqları dəqiq müəyyən edilməmiş və təyin edilməmişdir.

	<ul style="list-style-type: none"> Rəhbərliyin keyfiyyəti artırmayan hərəkətləri və davranışları şübhə altına alınmır.
<ul style="list-style-type: none"> Şirkətin mürəkkəbliyi və fəaliyyətin xüsusiyyətləri: yaxın vaxtda şirkətin başqa şirkət ilə birləşməsi tamamlanmışdır. 	<p>Resurslar kontekstində bu, aşağıdakılar da daxil olmaqla bir sıra keyfiyyət risklərinə səbəb ola bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> Birləşən iki şirkətin istifadə etdiyi texnoloji resursları uyğun olmaya bilər. Tapşırıq qrupları birləşmədən əvvəl şirkət tərəfindən hazırlanmış və yeni birləşmiş şirkət tərəfindən istifadə edilən yeni metodologiyaya artıq uyğun gəlməyən əqli resurslardan istifadə edə bilər.

A47. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin daim inkişafda olmasını nəzərə alaraq, şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirləri keyfiyyət riskləri ilə nəticələnən şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliyə səbəb ola bilər. Məsələn, şirkət keyfiyyət riskini aradan qaldırmaq üçün ehtiyat (məsələn, texnoloji resurs) tətbiq edə bilər və keyfiyyət riskləri belə resursun istifadəsi nəticəsində yarana bilər.

A48. Riskin ayrı-ayrılıqda və ya digər risklərlə birlikdə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə (məqsədlərə) nail olunmasına mənfi təsir göstərə bilmə dərəcəsi riskə səbəb olan şərtlərə, hadisələrə, vəziyyətlərə, hərəkətlərə və ya hərəkətsizliyə görə dəyişə bilər, məsələn aşağıdakıları nəzərə almaqla:

- Şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizlik keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olmağa necə təsir göstərə bilər.
- Şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizliyin gözlənilən başvermə tezliyi.
- Şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizliyin baş verməsindən sonra onun təsir göstərməsi üçün nə qədər vaxt lazım olacaq və həmin müddətdə şirkətin şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizliyin təsirini azaltmaq üçün cavab tədbiri görmək imkanının olub-olmaması.
- Şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizlik baş verdikdən sonra keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olmağa təsir göstərəcəyi müddət.

Keyfiyyət risklərinin qiymətləndirilməsi rəsmi qiymətlərdən və ya ballardan ibarət olmamalıdır, baxmayaraq ki, şirkətlərə onlardan istifadə etmək qadağan olunmur.

Keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi
(İst: Paraq. 16(u), 26)

A49. Cavab tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi keyfiyyət risklərinə verilən qiymətlərin səbəblərindən, yəni keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədə nail olmaq üçün nəzərdə tutulan səbəb-nəticə əlaqələrindən asılıdır.

A50. Şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirləri şirkət səviyyəsində və ya tapşırıq səviyyəsində ola bilər, yaxud şirkət və tapşırıq səviyyəsində görülməli tədbirlərə görə məsuliyyətlər birləşdirilə bilər.

Həm şirkət, həm də tapşırıq səviyyəsində həyata keçirilən, şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən

cavab tədbirinin nümunəsi

Şirkət tapşırıq qrupları tərəfindən kiminlə məsləhətləşmələrin aparılmalı olduğunu və məsləhətləşmənin tələb olunduğu xüsusi məsələləri özündə əks etdirən məsləhətləşmələr üçün siyasət və ya prosedurları müəyyən edir. Şirkət məsləhətləşmələri təmin etmək üçün müvafiq ixtisaslı və təcrübəli şəxsləri təyin edir. Tapşırıq qrupu məsləhətləşmələr tələb edən məsələlərin müəyyən edilməsinə və məsləhətləşmənin başlamasına, habelə məsləhətləşmədən əldə edilən nəticələrin həyata keçirilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.¹⁰

A51. Rəsmi sənədləşdirilmiş siyasət və ya prosedurlara ehtiyac şirkət daxilində ardıcılığa nail olmaq üçün çoxlu işçi heyəti olan və ya coğrafi cəhətdən səpələnmiş şirkətlər üçün daha çox ola bilər.

Şirkətin və onun məsuliyyətlərinin xüsusiyyətindəki və şəraitindəki dəyişikliklər haqqında məlumatı müəyyən etmək üçün siyasət və ya prosedurların necə dəyişə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunəsi (İst: Paraq. 27)

A52. Şirkətin və onun məsuliyyətlərinin xüsusiyyətindəki və şəraitindəki dəyişikliklər haqqında məlumatı müəyyən etmək üçün siyasət və ya prosedurların necə dəyişə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunəsi

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə, xüsusən də keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi, keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi, habelə cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsinə görə məsul olan şəxs (şəxslər) öz fəaliyyətlərinin normal gedişində belə məlumatları müəyyən edə bildikdə, şirkətin və ya onun tapşırıqlarının xüsusiyyətində və şərtlərində baş verən dəyişikliklər haqqında məlumatı müəyyən etmək üçün qeyri-rəsmi siyasət və ya prosedurları ola bilər.
- Daha mürəkkəb şirkətdə şirkətin və ya onun tapşırıqlarının xüsusiyyətində və şərtlərində baş verən dəyişikliklər haqqında məlumatları müəyyən etmək və nəzərdən keçirmək üçün şirkət daha rəsmi siyasət və ya prosedurlar müəyyən etməli ola bilər. Bura, məsələn, şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyəti və şərtləri ilə bağlı məlumatın dövrü nəzərdən keçirilməsi, o cümlədən firmanın daxili və xarici mühitindəki tendensiyaların və hadisələrin mütəmadi izlənməsi daxil ola bilər.

A53. 42-ci paragrafa uyğun olaraq aşkar edilmiş çatışmazlığı aradan qaldırmaq üçün şirkət tərəfindən görülən təshihedici tədbirlərin bir hissəsi kimi əlavə keyfiyyət məqsədləri müəyyən edilməli və ya keyfiyyət riskləri və cavab tədbirləri əlavə olunmalı və ya dəyişdirilməlidir.

A54. Şirkətin bu BKİS ilə müəyyən edilənlərdən əlavə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı müəyyən edilən məqsədlər də ola bilər. Şirkət həmçinin artıq şirkət tərəfindən müəyyən edilmiş keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlərə daha ehtiyacın olmadığını və ya dəyişdirilməsinə ehtiyacın olduğunu bildirən məlumatları müəyyən edə bilər.

İdarəçilik və ali rəhbərlik

Keyfiyyətə sadiqlik (İst: Paraq. 28(a))

¹⁰ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 35-ci paragraf

A55. Şirkətin mədəniyyəti heyətin davranışına təsir edən mühüm amildir. Müvafiq etik normalar bir qayda olaraq peşə etikasının prinsiplərini müəyyən edir və əlavə olaraq bu BKİS-də müvafiq etik normaların tərkibində öz əksini tapır. Peşə dəyərləri və yanaşmaları aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- Peşəkar tərz, məsələn, vaxtlılıq, nəzakətlik, hörmətlik, məsuliyyətlik, hesabatlılıq və etibarlılıq.
- Komanda işinə sadıqlıq.
- Peşəkar mühitdə yeni fikirlərə və ya fərqli perspektivlərə açıq olma.
- Mükəmməlliyə meyl.
- Davamlı təkmilləşdirilməyə tərəfdarlıq (məsələn, minimum tələblərdən artıq gözləntilərin müəyyən edilməsi və diqqətin davamlı öyrənməyə yönəldilməsi).
- Sosial məsuliyyət.

A56. Şirkətin strateji qərar qəbul etmə prosesi, o cümlədən biznes strategiyasının müəyyən edilməsi şirkətin maliyyə və əməliyyat məsələləri ilə bağlı qərarları, şirkətin maliyyə məqsədləri, maliyyə resurslarının necə idarə olunması, şirkətin bazar payının artması, sənaye ixtisaslaşması və ya yeni xidmət təklifləri kimi məsələləri ehtiva edə bilər. Şirkətin maliyyə və əməliyyat prioritetləri birbaşa və ya dolayısı ilə şirkətin keyfiyyətə sadıqlığına təsir göstərə bilər, məsələn, firmanın keyfiyyətə sadıqlığını nümayiş etdirən davranışlardan çəkindirə bilən maliyyə və əməliyyat prioritetlərinə yönəlmiş stimulları ola bilər.

Rəhbərlik (İst: Paraq. 28(b) and 28(c))

A57. Rəhbərliyi keyfiyyətə görə məsuliyyətə və hesabatlılığa cəlb etmək üçün şirkət tərəfindən hazırlanmış və həyata keçirilən cavab tədbirləri 56-cı paraqraf üzrə tələb olunan performans qiymətləndirmələrini ehtiva edir.

A58. Rəhbərlik öz hərəkətləri və davranışları ilə rəhbərliyin müvafiq dəyərlər sistemini müəyyən etsə də, şirkət daxilində bütün səviyyələrdə aydın, ardıcıl və tez-tez baş verən hərəkətlər və məlumatvermələr kollektiv şəkildə şirkətin mədəniyyətinə töhfə verir və keyfiyyətə sadıqlıq nümayiş etdirir.

Təşkilati struktur (İst: Paraq. 28(d))

A59. Şirkətin təşkilati strukturuna əməliyyat vahidləri, əməliyyat prosesləri, bölmələr və ya coğrafi məkanlar və digər strukturlar daxil ola bilər. Bəzi hallarda şirkət prosesləri və ya fəaliyyətləri xidmətlərin göstərilməsi mərkəzində cəmləşdirə və ya mərkəzləşdirə bilər və tapşırıq qruplarına şirkətin xidmət göstərilməsi mərkəzindəki təkrarlanan və ya ixtisaslaşmış xüsusi tapşırıqları yerinə yetirən heyət daxil ola bilər.

Resurslar (İst: Paraq. 28(e))

A60. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq və ya idarə olunmasına görə məsuliyyət təyin edilmiş şəxs (şəxslər) əksər hallarda şirkətin əldə etdiyi, hazırladığı, istifadə etdiyi və saxladığı resursların xüsusiyyətinə və həcmində, habelə bu resursların necə bölüşdürüldüyünə və ya təyin edildiyinə, o cümlədən istifadə edilmə müddətinə təsir göstərə bilər.

A61. Resurslara olan ehtiyacları zamanla dəyişə bildiyindən, bütün resurs ehtiyaclarını proqnozlaşdırmaq mümkün olmaya bilər. Şirkətin resurs planlaması hazırda tələb olunan resursların müəyyən edilməsini, şirkətin gələcək resurs ehtiyaclarının proqnozlaşdırılmasını və yarandıqda gözlənilməz resurs ehtiyaclarının həlli üçün proseslərin müəyyən edilməsini əhatə edə bilər.

Müvafiq etik normalar (İst: Paraq. 16(t), 29)

A62. IESBA Məcəlləsi peşəkar mühasibdən gözlənilən davranış standartlarını müəyyən edən təməl etika prinsiplərini və Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarını müəyyən edir. Təməl prinsiplər dürüstlük, obyektivlik,

peşəkar səriştəlilik və lazımi ehtiyatlılıq, məxfilik və peşəkar davranışdır. IESBA Məcəlləsi həmçinin peşəkar mühasibin təməl prinsiplərə və müvafiq hallarda Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarına riayət etmək üçün tətbiq edilməsi tələb olunan yanaşmanı müəyyən edir. Bundan əlavə, IESBA Məcəlləsində təməl prinsiplərə riayət etmək üçün müvafiq olan xüsusi mövzular əks etdirilir. Yurisdiksiyadakı qanun və ya qaydalar məlumatın məxfiliyinə təsir edən şəxsi həyatın toxunulmazlığı haqqında qanunlar kimi müstəqillik də daxil olmaqla etik normalara cavab verən müddəaları ehtiva edə bilər.

A63. Bəzi hallarda, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində əks etdirdiyi məsələlər müvafiq etik normaların müddəalarından daha spesifik və ya onlara əlavə ola bilər.

Müvafiq etik normaların müddəalarından daha spesifik və ya onlara əlavə olan, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində daxil ediləcəyi məsələlərin nümunələri

- Şirkət, dəyəri cüzi və əhəmiyyətsiz olsa belə, sifarişçidən hədiyyələr və diqqət əlamətləri qəbul etməyi qadağan edir.
- Şirkət digər əminlik və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirənlər də daxil olmaqla, bütün tapşırıq üzrə tərəfdaşlar üçün rotasiya müddətlərini müəyyən edir və rotasiya müddətlərini tapşırıq qrupunun bütün yüksək vəzifəli üzvləri üçün uzadır.

A64. Müvafiq etik normalar komponentinə digər komponentlər təsir göstərə və ya onunla əlaqəli ola bilər.

Müvafiq etik normalar komponenti ilə digər komponentlər arasında əlaqə nümunələri

- Məlumat və məlumatvermə komponenti aşağıdakılar da daxil olmaqla müvafiq etik normalarla bağlı müxtəlif məsələləri əks etdirə bilər:
 - Şirkətin müstəqillik tələblərini bütün heyətə və müstəqillik tələblərinə tabe olan digər şəxslərə çatdırması.
 - Heyətin və tapşırıq qruplarının müstəqillik üçün təhlükə yarada bilən vəziyyətlər və ya müvafiq etik normaların pozulması kimi vəziyyətlər haqqında müvafiq məlumatları qisas almadan və qorxmadan şirkətə çatdırması.
- Resurslar komponentinin tərkibində şirkət:
 - Müvafiq etik normalara riayət olunmasını idarə etmək və nəzarət etmək və ya müvafiq etik normalarla bağlı məsələlərə dair məsləhətlər vermək üçün şəxsləri təyin edə bilər.
 - Müstəqillik haqqında məlumatların qeydə alınması və saxlanması daxil olmaqla, müvafiq etik normalara riayət olunmasına nəzarət etmək üçün İT proqramlarından istifadə edə bilər.

A65. Digər şəxslərə tətbiq olunan müvafiq etik normalar müvafiq etik normaların müddəalarından və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində digər şəxslərin necə istifadə etməsindən asılıdır.

Digər şəxslərə şamil olunan müvafiq etik normaların nümunələri

- Müvafiq etik normalar şəbəkə şirkətlərinə və ya şəbəkə şirkətlərinin işçilərinə şamil olunan müstəqillik tələblərini əhatə edə bilər, məsələn, IESBA Məcəlləsi şəbəkə şirkətlərinə şamil olunan müstəqillik tələblərini ehtiva edir.
- Müvafiq etik normalar tapşırıq qrupunun və ya digər oxşar konsepsiyanın tərifini ehtiva edə bilər və tərif tapşırıqda dair əminlik prosedurlarını yerinə yetirən hər hansı şəxsi (məsələn, bölmə auditoru və ya məsafədə yerləşən məkanda inventarlaşmada iştirak etmək üçün cəlb edilmiş xidmət təminatçısı) ehtiva edə bilər. Müvafiq olaraq, müvafiq etik normalarda və ya digər oxşar konsepsiyada müəyyən edilmiş tapşırıq qrupuna şamil olunan müvafiq etik normaların hər hansı tələbləri bu cür şəxslərə də aid ola bilər.
- Məxfilik prinsipi şirkət tərəfindən əldə edilmiş sifarişçinin məlumatlarına çıxışı olduqda şirkətin üzv olduğu şəbəkəyə, digər şəbəkə şirkətlərinə və ya xidmət təminatçılarna şamil oluna bilər.

İctimai sektora xas olan mülahizələr

A66. Bu BKİS-də əks etdirilən müstəqilliklə bağlı keyfiyyət məqsədlərinə nail olmaq üçün ictimai sektorda çalışan auditorlar dövlət sektorunun mandatu və qanunla müəyyən edilmiş tədbirlər kontekstində müstəqilliyə müraciət edə bilərlər.

Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı

Tapşırığın xüsusiyyəti və şəraitləri, habelə sifarişçinin dürüstlüyü və etik dəyərləri (İst: Paraq. 30(a)(i))

A67. Tapşırığın xüsusiyyəti və şəraitləri haqqında əldə edilən məlumatlar aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- Tapşırığın həyata keçirildiyi müəssisənin sahəsi və müvafiq tənzimləyici amillər;
- Müəssisənin xüsusiyyəti, məsələn, onun əməliyyatları, təşkilati strukturu, mülkiyyətçiliyi və idarəçiliyi, biznes modeli və maliyyələşdirilməsi; habelə
- Əsas predmetin xüsusiyyəti və tətbiq olunan meyarlar, məsələn, inteqrasiya olunmuş hesabatvermə zamanı:
 - Əsas predmetə sosial, ətraf mühit və ya sağlamlıq və təhlükəsizliklə bağlı məlumatlar daxil ola bilər; habelə
 - Tətbiq olunan meyarlar performansın tanınmış ekspert orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş göstəriciləri ola bilər.

A68. Sifarişçinin dürüstlüyü və etik dəyərləri haqqında şirkətin mühakimələrini əsaslandırmaq üçün əldə edilən məlumatlara sifarişçinin əsas mülkiyyətçilərinin, əsas rəhbərliyinin və onun idarəetməyə məsul şəxslərinin kimliyi və işgüzar nüfuzu daxil ola bilər.

Sifarişçinin dürüstlüyü və etik dəyərləri haqqında əldə edilən məlumatların xüsusiyyətinə və həcminə təsir edə biləcək amillərin nümunələri

- Mülkiyyət və idarəetmə strukturunun mürəkkəbliyi də daxil olmaqla, tapşırığın yerinə yetirildiyi müəssisənin xüsusiyyəti.
- Sifarişçinin əməliyyatlarının xüsusiyyəti, o cümlədən biznes fəaliyyəti.
- Sifarişçinin əsas mülkiyyətçilərinin, əsas rəhbərliyinin və idarəetməyə məsul şəxslərin mühasibat standartlarının və daxili nəzarət mühitinin aqressiv şərh edilməsi kimi məsələlərə

münasibətinə dair məlumatlar.

- Sifarişçinin şirkətin xidmət haqlarının mümkün qədər aşağı səviyyədə saxlamaqda qatiliyi.
- Sifarişçi tərəfindən işin həcminə məhdudiyət qoyulmasının göstəriciləri.
- Sifarişçinin çirkli pulların yuyulmasında və ya digər cinayət fəaliyyətlərində iştirak edə biləcəyinin əlamətləri.
- Şirkətin təklif olunan təyinatının və əvvəlki şirkətin yenidən təyin edilməməsinin səbəbləri.
- Əlaqəli tərəflərin kimliyi və işgüzar nüfuzu.

A69. Şirkət məlumatları müxtəlif daxili və kənar mənbələrdən əldə edə bilər, o cümlədən:

- Sifarişçi mövcud olduqda, müvafiq hallarda cari və ya əvvəlki tapşırıqlardan əldə edilən məlumatlar və ya sifarişçi üçün digər tapşırıqları yerinə yetirmiş digər heyətə sorğuların göndərilməsi.
- Sifarişçi yeni olduqda, müvafiq etik normalara uyğun olaraq, sifarişçiyə peşəkar mühasibatlıq xidmətləri göstərən mövcud və ya əvvəlki təminatçılara sorğuların göndərilməsi.
- Bankirlər, hüquq məsləhətçiləri və sənayedəki həmkarlar kimi digər üçüncü tərəflərlə aparılan müzakirələr.
- Müvafiq verilənlər bazalarında fon axtarışları (intellektual resurslar ola bilər). Bəzi hallarda firma arxa planda axtarış aparmaq üçün xidmət təminatçısından istifadə edə bilər.

A70. Şirkətin qəbulu və davamlılığı prosesi zamanı əldə edilən məlumatlar, çox vaxt tapşırığı planlaşdırarkən və yerinə yetirərkən tapşırıq qrupu üçün də uyğun ola bilər. Peşə standartları tapşırıq qrupundan bu cür məlumatları əldə etməyi və ya nəzərdən keçirməyi xüsusilə tələb edə bilər. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş)¹¹ tapşırığın tərəfdaşından audit tapşırığının planlaşdırılması və icrası zamanı qəbul və davam etmə prosesində əldə edilmiş məlumatı nəzərə almağı tələb edir.

A71. Peşə standartları və ya tətbiq olunan hüquq və qaydaların tələbləri sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etməzdən və ya davam etdirməzdən əvvəl nəzərdən keçirilməli olan xüsusi müddəaları əhatə edə bilər və həmçinin tapşırığı qəbul edərkən şirkətdən mövcud və ya əvvəlki şirkətə sorğular göndərməyi tələb edə bilər. Məsələn, auditorlar dəyişdikdə, 300 sayılı BAS-a¹² əsasən auditorun ilkin auditə başlamazda əvvəl müvafiq etik normalara uyğun olaraq əvvəlki auditor ilə əlaqə saxlaması tələb olunur. IESBA Məcəlləsi həmçinin sifarişçiləri və ya xüsusi tapşırıqları qəbul edərkən və ya davam etdirərkən və maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili olan tapşırığı qəbul edən zaman mövcud və ya əvvəlki şirkət ilə əlaqə saxlayarkən maraqların toqquşmasının nəzərə alınması üçün tələbləri ehtiva edir.

Şirkətin tapşırığı yerinə yetirmək bacarığı (İst: Paraq. 30(a)(ii))

A72. Şirkətin tapşırığı peşə standartlarına və tətbiq olunan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirmək bacarığına aşağıdakılar təsir göstərə bilər:

- Tapşırığı yerinə yetirmək üçün müvafiq resursların mövcudluğu;
- Tapşırığı yerinə yetirmək üçün məlumatlara və ya bu cür məlumatları təqdim edən şəxslərə çıxışın olması; habelə
- Şirkətin və tapşırıq qrupunun öz məsuliyyətlərini müvafiq etik normalara uyğun yerinə yetirmək bacarığının olub-olmaması.

¹¹ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 23-cü paraqraf

¹² 300 sayılı "Maliyyə hesabatlarının auditinin planlaşdırılması" BAS, 13 (b) paraqrafı

Tapşırığı yerinə yetirmək üçün müvafiq resursların olub-olmadığını müəyyən edərək şirkətin nəzərə ala biləcəyi amillərin nümunələri

- Tapşırığın şərtləri və hesabatvermənin son tarixi.
- Tapşırığı yerinə yetirmək üçün yetərli vaxt da daxil olmaqla, müvafiq səriştə və imkanlara malik şəxslərin mövcudluğu. Bura aşağıdakılar daxildir:
 - Tapşırığa rəhbərlik və nəzarət etmək üçün ümumi məsuliyyəti öz üzərinə götürən şəxslər;
 - Müvafiq sahə və ya əsas predmet və ya predmetə dair məlumatların hazırlanmasında tətbiq edilməli meyarlar haqqında bilikləri və müvafiq qaydaların və ya hesabatvermə tələblərinə riayət etmədə təcrübəsi olan şəxslər; habelə
 - Qrup maliyyə hesabatlarının auditi məqsədi ilə bölmənin maliyyə məlumatlarına dair audit prosedurlarını yerinə yetirməli olan şəxslər.
- Lazım gəldikdə, mütəxəssislərin mövcudluğu.
- Tapşırığın keyfiyyətinin təhlilinə ehtiyac olduqda 2 sayılı BKİS-də təyinatı uyğunluq tələblərinə cavab verən şəxsin olub-olmaması.
- Texnoloji resurslara ehtiyac, məsələn, tapşırıq qrupuna müəssisənin məlumatları üzərində prosedurları yerinə yetirməyə imkan verən İT proqramları.
- Əqli resurslara ehtiyac, məsələn, metodologiya, sahə və ya predmet ilə bağlı xüsusi təlimatlar və ya məlumat mənbələrinə çıxış.

Şirkətin maliyyə və əməliyyat prioritetləri (İst: Paraq. 30(b))

- A73. Maliyyə prioritetləri şirkətin gəlirliliyinə yönələ bilər və tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün alınan məbləğlər şirkətin maliyyə resurslarına təsir göstərir. Əməliyyat prioritetlərinə şirkətin bazar payının artması, sahə üzrə ixtisaslaşma və ya yeni xidmət təklifləri kimi strateji diqqət sahələri daxil ola bilər. Müəssisə tapşırığa görə ödənilən məbləğdən razı qaldığı, lakin şirkətin tapşırığı və ya sifarişçini qəbul etməsi və ya davam etdirməsi üçün müvafiq olmadığı hallar ola bilər (məsələn, sifarişçi dürüstlük və etik dəyərlər prinsiplərinə riayət etmədikdə).
- A74. Tapşırığın xüsusiyyəti və şərtləri nəzərə alınmaqla, tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün nəzərdə tutulan məbləğin yetərli olmadığı və bunun, şirkətin tapşırığı peşə standartlarına və tətbiq olunan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirmək qabiliyyətini azalda bilən başqa hallar da ola bilər. İESBA Məcəlləsində xidmət haqlarına və digər mükafatlandırma növləri, o cümlədən tapşırıq üçün göstərilən ödəniş məbləği çox aşağı olduqda peşəkar səriştəlilik və lazımı ehtiyatlılıq təməl prinsiplərinə riayət edilməsinə təhlükə yarada biləcək hallar əks etdirilir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi

Tapşırıq qrupunun məsuliyyətləri, habelə rəhbərlik, nəzarət və təhlil (İst: Paraq. 31(a) və 31(b))

- A75. Peşə standartları və ya tətbiq olunan qanun və qaydaların tələbləri tapşırıq üzrə tərəfdaşın ümumi məsuliyyəti ilə bağlı xüsusi müddəaları ehtiva edə bilər. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da tapşırığın idarə edilməsi və keyfiyyətin təmin edilməsi, tapşırığın bütün müddətində yetərli və müvafiq şəkildə cəlb olunması üçün tapşırıq üzrə tərəfdaşın ümumi məsuliyyətini, o cümlədən tapşırıq qrupunun müvafiq rəhbərliyi və nəzarəti, habelə onun işinin təhlilinə görə məsuliyyətini əks etdirir.

A76. Rəhbərlik, nəzarət və təhlilin nümunələri

- Tapşırıq qrupunun rəhbərliyi və nəzarəti aşağıdakıları ehtiva edə bilər:
 - Tapşırığın gedişatının izlənməsi;
 - Tapşırıq qrupunun üzvləri ilə bağlı aşağıdakıların nəzərə alınması:
 - Onlara verilən göstərişləri başa düşüb-düşməmələri; habelə
 - İşin tapşırığa planlaşdırılmış yanaşmaya uyğun həyata keçirilib-keçirilməməsi;
 - Tapşırıq zamanı ortaya çıxan məsələlərin nəzərdən keçirilməsi, onların əhəmiyyətliyi ilə nəzərə alınması və planlaşdırılmış yanaşmada müvafiq dəyişikliklərin edilməsi; habelə
 - Tapşırıq zamanı tapşırıq qrupunun daha təcrübəli üzvləri ilə məsləhətləşmə və ya nəzərdən keçirilməmə üçün məsələlərin müəyyən edilməsi.
- Görülən işin təhlili aşağıdakıların nəzərdən keçirilməsini ehtiva edə bilər:
 - İşin şirkətin siyasət və ya prosedurlarına, peşə standartlarına və tətbiq edilən qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirilib-yetirilmədiyi;
 - Əlavə nəzərdən keçirilməsi üçün əhəmiyyəti məsələlərin qaldırılıb-qaldırılmaması;
 - Müvafiq məsləhətləşmələrin aparılıb-aparılmaması və əldə olunan nəticələrin sənədləşdirilib-sənədləşdirilməməsi və həyata keçirilib-keçirilməməsi;
 - Planlaşdırılmış işin xüsusiyyətinə, müddətinə və həcmində yenidən baxılmasına ehtiyacın olub-olmaması;
 - Görülən işin əldə edilmiş nəticələrinin əsaslandırılıb-əsaslandırılmaması və müvafiq qaydada sənədləşdirilib-sənədləşdirilməməsi;
 - Təsdiqləmə tapşırığı üçün əldə edilmiş sübutların hesabatı əsaslandırmaq üçün yetərli və müvafiq olub-olmaması; habelə
 - Tapşırıq üzrə prosedurların məqsədlərinə nail olunub-olunmaması.

A77. Bəzi hallarda, firma tapşırığa dair prosedurları yerinə yetirmək üçün firmadakı xidmətlərin göstərilməsi mərkəzinin personalından və ya digər şəbəkə firmasındakı xidmətlərin çatdırılması mərkəzindən olan şəxslərdən istifadə edə bilər (yəni, işçi heyəti və ya digər şəxslər tapşırıq komandasına daxil edilir). Belə şəraitdə firmanın siyasət və ya prosedurları xüsusi olaraq fərdlərin istiqamətləndirilməsinə, nəzarətinə və onların işinin nəzərdən keçirilməsinə aid ola bilər, məsələn:

- Tapşırığın hansı aspektləri xidmətlərin göstərilməsi mərkəzindəki şəxslərə həvalə edilə bilər;
- Tapşırıq üzrə tərəfdaşın və ya onun təyin etdiyi şəxsin xidmət göstərilməsi mərkəzində şəxslər tərəfindən görülən işi necə idarə etməsi, nəzarət etməsi və təhlil etməsi gözlənilir; habelə
- Tapşırıq qrupu ilə xidmət göstərilməsi mərkəzindəki şəxslər arasında məlumatvermə üçün protokollar.

Peşəkar mühakimə və peşəkar inamsızlıq (İst: Paraq. 31(c))

A78. Peşəkar inamsızlıq təsdiqləmə tapşırığına dair yürüdülmüş mühakimələrin keyfiyyətini və bu mühakimələr vasitəsilə tapşırıq qrupunun təsdiqləmə tapşırığının yerinə yetirilməsində ümumi səmərəliliyini dəstəkləyir. IAASB-nin digər standartları tapşırıq səviyyəsində peşəkar mühakimənin yürüdülməsini və ya peşəkar

inamsızlığın tətbiq edilməsini əks etdirə bilər. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da¹³ tapşırıq səviyyəsində peşəkar inamsızlığın tətbiq edilməsinə maneələrin, peşəkar inamsızlığın tətbiq edilməsinə mane ola biləcək auditorun qeyri-iradi, qeyri-obyektivliyi və tapşırıq qrupunun bu cür maneələri aradan qaldırmaq üçün görə biləcəyi mümkün tədbirlərə dair nümunələri təqdim edir.

Məsləhətləşmə (İst: Paraq. 31(d))

- A79. Məsləhətləşmə bir qayda olaraq çətin və ya mübahisəli məsələlər üzrə xüsusi təcrübəyə malik olan şirkət daxilində və ya kənar şəxslərlə müvafiq peşəkar səviyyədə müzakirəni ehtiva edir. Məsləhətləşmənin əhəmiyyətliyinə və faydasına xüsusi diqqət yetirilən və tapşırıq qrupları məsləhətləşməyə təşviq edilən mühit keyfiyyətə sadıqlıyı nümayiş etdirən korporativ mədəniyyətin dəstəklənməsinə töhfə verə bilər.
- A80. Məsləhətləşməyə ehtiyac duyulan çətin və ya mübahisəli məsələlər ya şirkət tərəfindən müəyyən edilə bilər ya da tapşırıq qrupu məsləhətləşməni tələb edən məsələləri müəyyən edə bilər. Şirkət nəticələrin necə razılaşdırılacağını və həyata keçiriləcəyini də müəyyən edə bilər.
- A81. 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS¹⁴ məsləhətləşmə ilə bağlı tapşırıq üzrə tərəfdaşa dair tələblər ehtiva edir.

Fikir ayrılıqları (İst: Paraq. 31(e))

- A82. Şirkət fikir ayrılıqlarının erkən mərhələdə müəyyən edilməsini təşviq edə bilər və məsələnin necə həll edilməli olduğu və əlaqəli nəticələrin necə həyata keçirilməli və sənədləşdirilməli olduğu daxil olmaqla, onların ortaya çıxarılması və həll edilməsi üçün atılacaq addımları müəyyən edə bilər. Bəzi hallarda, fikir ayrılıqları başqa mütəxəssis-praktik və ya şirkət, yaxud peşəkar və ya tənzimləyici orqan ilə məsləhətləşmələr yolu ilə aradan qaldırıla bilər.

Tapşırığın sənədləşdirilməsi (İst: Paraq. 31(f))

- A83. Qanun, qaydalar və ya peşə standartları müəyyən tapşırıq növləri üçün yekun tapşırıq fayllarının yığılmasının tamamlanacağı vaxt həddini müəyyən edə bilər. Qanun və ya normativ sənədlərdə belə vaxt hədləri nəzərdə tutulmadıqda, vaxt hədləri şirkət tərəfindən müəyyən edilə bilər. Tapşırıqlar BAS-lara və ya Təsdiqləmə tapşırıqları üzrə beynəlxalq standartlara (TTBS) uyğun həyata keçirildiyi halda, yekun tapşırıq fayllarının yığılmasını başa çatdırmaq üçün müvafiq vaxt həddi bir qayda olaraq tapşırıqda dair hesabatın tarixindən sonra 60 gündən çox olmamalıdır.
- A84. Tapşırıq sənədlərinin saxlanması və aparılması əsas məlumatların və əlaqəli texnologiyanın təhlükəsiz yerdə saxlanması, bütövlüyü, əlçatanlığı və ya əldə edilə bilməsinin idarə edilməsini ehtiva edə bilər. Tapşırıq sənədlərinin saxlanması və aparılması üçün İT proqramlarından istifadə edilə bilər. Tapşırıq sənədləri icazə olmadan dəyişdirilərsə, əlavə olunarsa və ya silinərsə, yaxud həmişəlik itirilərsə və ya zədələnersə, onların bütövlüyü pozula bilər.
- A85. Qanun, qaydalar və ya peşə standartlarında tapşırığın sənədləri üçün saxlama müddətləri müəyyən edilə bilər. Saxlama müddətləri müəyyən edilmədikdə, şirkət yerinə yetirdiyi tapşırıqların xüsusiyyətini və şirkətin şəraitlərini, o cümlədən gələcək tapşırıqlar üçün mütəmadi əhəmiyyət kəsb edən məsələlərin uçotunu təmin etmək üçün tapşırığın sənədlərinə ehtiyac olub-olmamasını nəzərdən keçirə bilər. BAS-lara və ya TTBS-lərə uyğun yerinə yetirilən tapşırıqlar üçün saxlama müddəti bir qayda olaraq tapşırıqda dair hesabatın tarixindən və ya müvafiq halda daha gec olduqda, qrup maliyyə hesabatları üzrə auditor hesabatının tarixindən etibarən beş ildən az olmamalıdır.

¹³ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, A34–A36 paraqraflar

¹⁴ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 35-ci paraqraf

Resurslar (İst: Paraq. 32)

A86. Resurs komponentinin məqsədləri üçün resurslar aşağıdakıları ehtiva edir:

- İnsan resursları.
- Texnoloji resurslar, məsələn, İT proqramları.
- Əqli resurslar, məsələn, yazılı siyasət və ya prosedurlar, metodologiya və ya təlimatlar.

Maliyyə resursları həm də keyfiyyət idarəetmə sistemində aiddir, çünki onlar şirkətin insan resurslarını, texnoloji resurslarını və əqli resurslarını əldə etmək, təkmilləşdirmək və saxlamaq üçün lazımdır. Nəzərə alsaq ki, maliyyə resurslarının idarə edilməsinə və paylanmasına rəhbərlik tərəfindən güclü təsir göstərilir, maliyyə və əməliyyat prioritetlərini əks etdirən maliyyə resursları kimi idarəçilik və ali rəhbərlikdə keyfiyyət məqsədləri maliyyə resurslarını əks etdirir.

A87. Resurslar şirkət daxili ola bilər, yaxud kənardan şirkətin üzv olduğu şəbəkədən, digər şəbəkə şirkətindən və ya xidmət təminatçısından əldə edilə bilər. Resurslar şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi daxilində fəaliyyətlərin həyata keçirilməsində, yaxud keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasının tərkibində tapşırıqların icrasında istifadə oluna bilər. Resurs şirkətin üzv olduğu şəbəkədən və ya digər şəbəkə şirkətindən əldə edildiyi hallarda, 48-52-ci paragraflar bu komponentdəki məqsədlərə nail olmaq üçün şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirlərinin tərkib hissəsini təşkil edir.

İnsan resursları

Heyətin işə götürülməsi, təkmilləşdirilməsi və saxlanması, habelə heyətin səriştəliliyi və bacarıqları (İst: Paraq. 32(a), 32(d))

- A88. Səriştəlilik şəxsin vəzifəni yerinə yetirmək qabiliyyətidir və prinsiplər, standartlar, anlayışlar, faktlar və prosedurlar haqqında biliklərdən kənar çıxır; texniki səriştəliliyin, peşəkar bacarıqların və peşə etikasının, dəyərlərin və münasibətlərin inteqrasiyası və tətbiqidir. Səriştəlilik müxtəlif üsullarla, o cümlədən peşə təhsili, təkmilləşdirmə, təlim, iş təcrübəsi və ya daha təcrübəli tapşırıq qrupu üzvləri tərəfindən daha az təcrübəli tapşırıq qrupu üzvlərinin kouçinqi vasitəsilə təkmilləşdirilə bilər.
- A89. Qanun, qaydalar və ya peşə standartlarında tapşırıq üzrə tərəfdaşların peşəkar lisenziyalaşdırılmasına dair tələblər, o cümlədən onların peşəkar təhsili və ixtisasartırma ilə bağlı tələblər kimi səriştəliliyə və bacarıqlara dair tələbləri müəyyən edilə bilər.

A90. *Heyətin işə götürülməsi, təkmilləşdirilməsi və saxlanması ilə bağlı siyasət və ya prosedurların nümunələri*

Heyətin işə götürülməsi, təkmilləşdirilməsi və saxlanması ilə bağlı şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən siyasət və ya prosedurlar aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- Müvafiq səriştəliliyə malik olan və ya təkmilləşdirilə bilən şəxslərin işə götürülməsi.
- Heyətin səriştəliliyinin təkmilləşdirilməsinə və ixtisasartırmaya yönəlmiş təlim proqramları.
- Müvafiq fasilələrlə həyata keçirilən, səriştəlilik sahələrini və performansın digər göstəricilərini əhatə edən qiymətləndirmə mexanizmləri.
- Tapşırıq üzrə tərəfdaşlar və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı vəzifə və məsuliyyətlər həvalə edilmiş şəxslər də daxil olmaqla, bütün heyət üçün kompensasiya, vəzifədə yüksəlmə və digər həvəsləndirmələr.

Heyətin keyfiyyətə sadıqlığı, keyfiyyətə sadıqlıya görə hesabatlılıq və tanınması (İst: Paraq. 32(b))

- A91. Vaxtında aparılan qiymətləndirmələr və rəylərin verilməsi heyətin səriştəliliyinin davamlı təkmilləşdirilməsini dəstəkləməyə və təşviq etməyə kömək edir. Heyəti kiçik olan şirkətlərdə olduğu kimi, çox rəsmi olmayan qiymətləndirmə və rəyvermə metodlarından istifadə oluna bilər.
- A92. Heyət tərəfindən nümayiş etdirilən konstruktiv hərəkətlər və ya müsbət davranışlar müxtəlif vasitələrlə, məsələn, mükafatlandırma, vəzifə yüksəlişi və ya digər həvəsləndirmələr vasitəsilə təşviq edilə bilər. Bəzi hallarda, pul mükafatlarına əsaslanmayan sadə və ya qeyri-rəsmi həvəsləndirmələr uyğun ola bilər.
- A93. Keyfiyyətə sadıqlıq nümayiş etdirməmək, öz vəzifəsini yerinə yetirmək üçün səriştəliliyi təkmilləşdirməmək və qoruyub saxlamamaq və ya şirkətin cavab tədbirlərini nəzərdə tutulduğu kimi həyata keçirməmək kimi keyfiyyətə mənfi təsir göstərən hərəkətlərə və ya davranışlara görə şirkətin heyəti məsuliyyətə cəlb etmə tərzini hərəkət və ya davranışın xüsusiyyətdən, o cümlədən onun sərtliliyindən və başvermə tezliyindən asılı ola bilər. Heyət keyfiyyətə mənfi təsir göstərən hərəkətlər və ya davranışlar nümayiş etdirdikdə şirkətin görə biləcəyi tədbirlər aşağıdakıları ehtiva edə bilər:
- Təlim və ya digər peşəkar inkişaf.
 - Məsələnin cəlb edilmiş şəxslərin qiymətləndirilməsinə, mükafatlandırılmasına, vəzifə irəliləyişinə və ya digər təşviqlərinə təsirinin nəzərə alınması.
 - Müvafiq halda, cəzalandırma tədbiri.

Kənar mənbələrdən əldə edilən şəxslər (İst: Paraq. 32(c))

- A94. Peşə standartlarında tapşırıq üzrə tərəfdəşin resursların uyğunluğu ilə bağlı məsuliyyətləri əhatə oluna bilər. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da¹⁵ tapşırıqın yerinə yetirilməsi üçün yetərli və müvafiq resursların şirkətin siyasət və ya prosedurlarına uyğun olaraq tapşırıq qrupuna vaxtında təyin edilməsini və ya təmin edilməsini müəyyən etmək üçün tapşırıq üzrə tərəfdəşin məsuliyyəti əks etdirilir.

Hər tapşırıq üçün təyin edilmiş tapşırıq qrupu üzvləri (İst: Paraq. 32(d))

- A95. Tapşırıq qrupu üzvlərini tapşırıqlara aşağıdakılar təyin edə bilər:
- Şirkət, o cümlədən şirkətdə xidmət göstərən mərkəzdən heyətin təyin edilməsi.
 - Şirkət tapşırıqla bağlı prosedurları yerinə yetirmək üçün şirkətin şəbəkəsindən və ya digər şəbəkə şirkətindən olan şəxslərdən istifadə etdikdə, şirkətin şəbəkəsi və ya digər şəbəkə şirkəti (məsələn, bölmə auditoru, yaxud şəbəkənin və ya digər şəbəkə şirkətinin xidmət göstərmə mərkəzi).
 - Şirkət tapşırıqla bağlı prosedurları yerinə yetirmək üçün xidmət təminatçısı olan şəxslərdən istifadə etdikdə xidmət təminatçısı (məsələn, şirkətin şəbəkəsinə daxil olmayan şirkətin bölmə auditoru).
- A96. 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da¹⁶ tapşırıq qrupunun üzvlərinin və tapşırıq qrupuna daxil olmayan, birbaşa yardım göstərən hər hansı auditorun kənar ekspertlərinin və daxili auditorlarının birlikdə müvafiq səriştəliliyə və bacarıqlara, o cümlədən yetərli vaxta malik olduğunu müəyyən etmək üçün tapşırıq üzrə tərəfdəşin məsuliyyəti əks etdirilir. 600 sayılı BAS¹⁷, qrup maliyyə hesabatlarının auditi ilə əlaqədar 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-ın necə tətbiq ediləcəyinə dair anlayışı genişləndirir. Tapşırıq üçün təyin edilmiş tapşırıq qrupu üzvlərinin səriştəliliyi və bacarıqları ilə bağlı şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirləri aşağıdakıları əhatə edən siyasət və ya prosedurları ehtiva edə bilər:

¹⁵ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 25-ci paraqraf

¹⁶ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 26-cı paraqraf

¹⁷ 600 sayılı "Xüsusi xidmətlər – qrup maliyyə hesabatlarının auditi (o cümlədən bölmə auditorlarının işi)" BAS, 19-cu paraqraf

- Tapşırıq üzrə tərəfdaşın əldə edə biləcəyi məlumat və tapşırıq üçün təyin edilmiş tapşırıq qrupu üzvlərinin, o cümlədən şirkətin şəbəkəsi, digər şəbəkə şirkətləri və ya xidmət təminatçısı tərəfindən təyin edilmiş şəxslərin tapşırığı yerinə yetirmək üçün səriştəliliyə və bacarıqlara malik olduğunu müəyyən etmək üçün nəzərdən keçirilməli amillər.
- Tapşırıq qrupu üzvlərinin, xüsusən də şirkətin şəbəkəsi, digər şəbəkə şirkətləri və ya xidmət təminatçısı tərəfindən müəyyən edilmiş səriştəlilik və bacarıqlarla bağlı narahatlıqlar necə aradan qaldırıla bilər.

A97. 48-52-ci paraqraflarda əks etdirilən tələblər, həmçinin bölmə auditorları da daxil olmaqla, tapşırığın yerinə yetirilməsində şirkətin şəbəkəsindən və ya digər şəbəkə şirkətindən olan şəxslər istifadə edilərkən də tətbiq olunur (bax: məsələn, A179 paraqrafı).

Texnoloji resurslar (İst: Paraq. 32(f))

A98. Adətən İT proqramları olan texnoloji resurslar şirkətin İT mühitinin tərkib hissəsini təşkil edir. Şirkətin İT mühiti həmçinin yardımçı İT infrastrukturunu, habelə bu proseslərdə iştirak edən İT proseslərini və insan resurslarını ehtiva edir:

- İT proqramı birbaşa istifadəçi üçün və ya bəzi hallarda başqa bir tətbiqi proqram üçün xüsusi funksiyaları yerinə yetirmək üçün nəzərdə tutulmuş proqram və ya proqramlar toplusudur.
- İT infrastrukturunu İT şəbəkəsi, əməliyyat sistemləri, məlumat bazaları və onlarla əlaqəli aparat və proqram təminatından ibarətdir.
- İT prosesləri İT mühitinə girişi, proqram dəyişikliklərini və ya İT mühitində dəyişiklikləri və İT mühitinin monitorinqini əhatə edən İT əməliyyatlarını idarə etmək üçün nəzərdə tutulmuş şirkətin prosesləridir.

A99. Texnoloji resurs şirkət daxilində bir çox məqsədlərə xidmət edə bilər və bəzi məqsədlər keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə əlaqəli olmaya bilər. Bu BKİS-in məqsədləri üçün müvafiq olan texnoloji resurslar aşağıdakılardır:

- Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasında, tətbiqində və ya idarə olunmasında birbaşa istifadə olunan texnoloji resurslar;
- Tapşırıqların yerinə yetirilməsində tapşırıq qrupları tərəfindən birbaşa istifadə olunan texnoloji resurslar; habelə
- Yuxarıda göstərilənlərin səmərəli fəaliyyətini təmin etmək üçün vacib olan texnoloji resurslar, məsələn, İT proqramı, İT infrastrukturunu və İT proqramını dəstəkləyən İT prosesləri ilə əlaqəli resurslar.

Bu BKİS-in məqsədləri üçün uyğun olan texnoloji resursların necə fərqlənə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırma nümunələri

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə texnoloji resurslar xidmət təminatçısından satın alınmış, tapşırıq qrupları tərəfindən istifadə edilən kommersiya İT proqramını ehtiva edə bilər. İT proqramının işini dəstəkləyən İT prosesləri də sadə olmalarına baxmayaraq uyğun ola bilər (məsələn, İT proqramına girişin icazəsi və İT proqramına yenilənmələrin işlənməsi prosesləri).
- Daha mürəkkəb şirkətdə texnoloji resurslar daha mürəkkəb ola bilər və aşağıdakıları ehtiva edə bilər:
 - Çoxsaylı İT proqramları, o cümlədən xüsusi hazırlanmış proqramlar və ya şirkətin şəbəkəsi tərəfindən hazırlanmış proqramlar, məsələn:

- Tapşırıq qrupları tərəfindən istifadə olunan İT proqramları (məsələn, tapşırıq üçün proqram təminatı və avtomatlaşdırılmış audit alətləri).
 - Keyfiyyət idarəetmə sisteminin aspektlərini idarə etmək üçün şirkət tərəfindən hazırlanan və istifadə olunan İT proqramları (məsələn, müstəqilliyə nəzarət etmək və ya heyəti tapşırıqlara təyin etmək üçün İT proqramları).
- o İT infrastrukturunun və İT proseslərinin idarə edilməsinə görə cavabdeh olan şəxslər və İT proqramlarına edilən dəyişikliklərin idarə edilməsi üçün şirkətin prosesləri daxil olmaqla, bu İT proqramlarının işini dəstəkləyən İT prosesləri.

A100. Şirkət İT proqramını əldə edən, hazırlayan, tətbiq edən və saxlayan zaman aşağıdakı məsələləri nəzərdən keçirə bilər:

- Daxil edilən məlumatla tam və uyğundur;
- Məlumatların məxfiliyi qorunur;
- İT proqramı nəzərdə tutulduğu kimi işləyir və nəzərdə tutulduğu məqsədə nail olur;
- İT proqramının nəticələri nəzərdə tutulduğu məqsədə nail olur;
- İT proqramının nəzərdə tutulduğu kimi fəaliyyətinin davamlılığını dəstəkləmək üçün lazım olan ümumi İT nəzarət vasitələri uyğundur;
- İT proqramından səmərəli istifadə etmək üçün xüsusi bacarıqlara, o cümlədən İT proqramından istifadə edəcək şəxslərin təlim keçməsinə ehtiyac; habelə
- İT proqramının necə işlədiyini müəyyən edən prosedurların işlənilməsinə ehtiyac.

A101. Şirkət İT proqramlarının və ya İT proqramlarının xassələrinin istifadəsini onların müvafiq şəkildə işlədiyi müəyyən edilənə və şirkət tərəfindən istifadə üçün təsdiqlənənə qədər xüsusi olaraq qadağan edə bilər. Alternativ olaraq, tapşırıq qrupu şirkət tərəfindən təsdiqlənməyən İT proqramından istifadə etdikdə, şirkət bu hallar üçün nəzərdə tutulan siyasət və ya prosedurlar müəyyən edə bilər. Bu cür siyasətlər və ya prosedurlar üzrə tapşırıq qrupundan A100 paragrafındakı məsələləri nəzərdən keçirməklə, tapşırığın yerinə yetirilməsində istifadə etməzdən əvvəl İT proqramının istifadə üçün uyğun olduğunu müəyyən etməyi tələb edilə bilər. 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da¹⁸ tapşırıq üzrə tərəfdaşın tapşırıq üçün resursların təmin edilməsi ilə bağlı məsuliyyətləri əks etdirilir.

Əqli resurslar (İst: Paraq. 32(g))

A102. Əqli resurslara şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəaliyyətini təmin etmək və tapşırıqların yerinə yetirilməsində ardıcılığını təşviq etmək üçün istifadə etdiyi məlumatlar daxildir.

Əqli resursların nümunələri

Yazılı siyasətlər və ya prosedurlar, metodologiya, sahə və ya mövzuya aid təlimatlar, mühasibat uçotu təlimatları, standart sənədləri və ya məlumat mənbələrinə giriş imkanı (məsələn, müəssisələr haqqında ətraflı məlumat və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində adətən istifadə olunan digər məlumatları təmin edən veb-saytlara abunəliklər).

¹⁸ 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 25–28-ci paragraflar

A103. Əqli resurslar texnoloji resurslar vasitəsilə təmin edilə bilər, məsələn, şirkətin metodologiyası tapşırığın planlaşdırılması və yerinə yetirilməsini asanlaşdıran İT proqramına daxil edilə bilər.

Texnoloji və əqli resurslardan istifadə (İst: Paraq. 32(f)–32(g))

A104. Şirkət öz texnoloji və əqli resurslarının istifadəsi ilə bağlı siyasət və ya prosedurlar müəyyən edə bilər. Bu cür siyasət və ya prosedurlarda:

- Tapşırıqların yerinə yetirilməsində və ya tapşırığın digər aspektləri ilə bağlı, məsələn, tapşırıq faylının arxivləşdirilməsində müəyyən İT proqramlarından və ya əqli resurslardan istifadəni tələb edilə bilər.
- Mütəxəssis və ya təlim ehtiyacı da daxil olmaqla, şəxslərin resursdan istifadə etməsi üçün lazım olan ixtisas və ya təcrübəni müəyyən edə bilər, məsələn, şirkət nəticələri şərh etmək xüsusi bacarıqların lazım ola biləcəyini nəzərə alaraq məlumatları təhlil edən İT proqramından istifadə etmək üçün lazım olan ixtisas və ya təcrübəni müəyyən edə bilər.
- Tapşırıq üzrə tərəfdaşın texnoloji və əqli resurslardan istifadə ilə bağlı məsuliyyətləri müəyyən edilə bilər.
- Texnoloji və ya əqli resursların necə istifadə olunacağı, o cümlədən şəxslərin İT proqramı ilə qarşılıqlı əlaqəsi və ya əqli resursların necə tətbiq ediləcəyi, habelə texnoloji və ya əqli resurslardan istifadə edilərkən dəstəyin və ya yardımın mövcudluğu müəyyən edilir.

Xidmət təminatçıları (İst: Paraq. 16(v), 32(h))

A105. Bəzi hallarda, şirkət xidmət təminatçısı tərəfindən təmin edilən resurslardan istifadə edə bilər, xüsusən də şirkət daxilində müvafiq resurslara çıxışı olmayan hallarda. Şirkətin xidmət təminatçısının resurslarından istifadə etməsinə baxmayaraq, şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemində görə məsuliyyət daşıyır.

Xidmət təminatçısının təmin etdiyi resursların nümunələri

- Şirkətin monitorinq fəaliyyətini və ya tapşırığın keyfiyyət təhlillərini həyata keçirmək, yaxud texniki məsələlər üzrə məsləhət vermək üçün cəlb edilən şəxslər.
- Audit tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün istifadə edilən kommersiya İT proqramı.
- Şirkətin tapşırıqları üzrə prosedurları yerinə yetirən şəxslər, məsələn, şirkətin şəbəkəsinə daxil olmayan digər şirkətlərin bölmə auditorları və ya məsafədə yerləşən məkanda inventarlaşmada iştirak edən şəxslər.
- Audit sübutlarının əldə edilməsində tapşırıq qrupuna kömək etmək üçün şirkət tərəfindən istifadə olunan auditorun kənar eksperti.

A106. Keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi zamanı şirkətdən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərə nail olunmasına mənfi təsir göstərə biləcək şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər, o cümlədən xidmət təminatçıları ilə bağlı şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və hərəkətsizliklər haqqında anlayış əldə etmək tələb olunur. Bunu edərək, şirkət bu cür resurslardan istifadə ilə bağlı keyfiyyət risklərini müəyyən etmək və qiymətləndirmək üçün xidmət təminatçıları tərəfindən təmin edilən resursların xüsusiyyətini, onların şirkət tərəfindən necə və nə dərəcədə istifadə ediləcəyini və şirkət

tərəfindən istifadə edilən xidmət təminatçılarının ümumi xüsusiyyətlərini (məsələn, istifadə edilən peşəkar xidmətlər göstərən şirkətlərinin müxtəlif növləri) nəzərə ala bilər.

A107. Xidmət təminatçısının təmin etdiyi resursun şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə üçün uyğun olub-olmadığını müəyyən edərkən, şirkət bir sıra mənbələrdən xidmət təminatçısı və onların təmin etdiyi resurs haqqında məlumat əldə edə bilər. Şirkətin nəzərdən keçirə biləcəyi məsələlərə aşağıdakılar daxildir:

- Əlaqəli keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsəd və keyfiyyət riskləri. Məsələn, xidmət təminatçısı metodologiya təqdim etdiyi halda, 32(g) paragrafında göstərilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə aid keyfiyyət riskləri ola bilər, məsələn, xidmət təminatçısının peşə standartlarında və tətbiq olunan qanun və qaydaların tələblərində edilən dəyişiklikləri əks etdirmək üçün metodologiyayı yeniləməməsi kimi keyfiyyət riski.
- Resursların xüsusiyyəti, həcmi və xidmətin şərtləri (məsələn, İT proqramı ilə bağlı, yenilənmələrin təqdim ediləcəyi tezlik, İT proqramının istifadəsinə dair məhdudiyətlər və xidmət təminatçısının məlumatların məxfiliyin necə təmin etməsi).
- Resursun şirkət daxilində nə dərəcədə istifadə edildiyi, resursun şirkət tərəfindən necə istifadə ediləcəyi və onun bu məqsədə uyğun olub-olmaması.
- Resursun şirkət üçün uyğunlaşdırılma dərəcəsi.
- Şirkətin xidmət təminatçısından əvvəl istifadə etməsi.
- Xidmət təminatçısının sahə təcrübəsi və bazarda nüfuzu.

A108. Şirkət resursun səmərəli olması üçün xidmət təminatçısının təmin etdiyi resursun istifadəsi ilə bağlı əlavə tədbirlər görmək üçün məsuliyyət daşıya bilər. Məsələn, şirkət resursun səmərəli olması üçün xidmət təminatçısına məlumat verməli ola bilər və ya İT proqramı ilə əlaqədar olaraq şirkətə yardımçı İT infrastrukturunu və İT prosesləri lazım ola bilər.

Məlumat və məlumatvermə (İst: Paraq. 33)

A109. Məlumatların əldə edilməsi, yaradılması və ya ötürülməsi ümumiyyətlə bütün heyəti əhatə edən və məlumatın şirkət daxilində və şirkətdən kənar yayılmasını əhatə edən mütəmadi bir prosesdir. Məlumat və məlumatvermə keyfiyyət idarəetmə sisteminin bütün komponentlərini əhatə edir.

Şirkətin informasiya sistemi (İst: Paraq. 33(a))

A110. Etibarlı və müvafiq məlumatlara şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin düzgün işləməsini təmin etmək və keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı qərarları əsaslandırmaq üçün dəqiq, tam, vaxtlı-vaxtında və etibarlı məlumatlar daxildir.

A111. İnformasiya sisteminə məlumatların müəyyən edilməsi, toplanması, işlənməsi, saxlanması və çatdırılması üsullarına təsir edən əl ilə idarə edilən və ya İT elementlərindən istifadə daxil ola bilər. Məlumatların müəyyən edilməsi, toplanması, işlənməsi, saxlanması və çatdırılması üçün prosedurlar İT proqramları vasitəsilə həyata keçirilə bilər və bəzi hallarda digər bölmələr üçün şirkətin cavab tədbirlərinə daxil edilə bilər. Bundan əlavə, rəqəmsal qeydlər fiziki qeydləri əvəz edə və ya onlara əlavə edilə bilər.

İnformasiya sisteminin çox mürəkkəb olmayan şirkətdə necə tərtib oluna biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunəsi

İşçi heyəti çox olmayan və rəhbərliyin birbaşa iştirak etdiyi çox mürəkkəb olmayan şirkətlərdə məlumatları

necə müəyyən etmək, toplamaq, işləmək və saxlamaq lazım olduğunu müəyyən edən sət siyasət və prosedurlara ehtiyac olmaya bilər.

Şirkət daxilində məlumatvermə (İst: Paraq. 33(b), 33(c))

A112. Şirkət daxilində məlumatverməni asanlaşdırmaq üçün məlumatvermə kanalları yaratmaqla şirkət ilə və bir-biri ilə məlumat mübadiləsi aparmaq üçün heyətin və tapşırıq qruplarının məsuliyyətini tanıya və gücləndirilə bilər.

Şirkət, heyət və tapşırıq qrupları arasında məlumatvermə nümunələri

- Şirkət heyətə və tapşırıq qruplarına şirkətin cavab tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün məsuliyyət haqqında məlumat verir.
- Şirkət keyfiyyət idarəetmə sistemindəki dəyişikliklər haqqında, dəyişikliklərin onların məsuliyyətlərinə uyğun olduğu dərəcədə məlumat verir, habelə heyətə və tapşırıq qruplarına öz məsuliyyətlərinə uyğun olaraq operativ və müvafiq tədbirlər görməyə imkan verir.
- Şirkət qəbul və davamlılıq prosesində əldə edilən və tapşırıqların planlaşdırılması və yerinə yetirilməsi zamanı tapşırıq qrupları üçün müvafiq olan məlumatları çatdırır.
- Tapşırıq qrupları şirkətə aşağıdakılar haqqında məlumat verir:
 - Sifarişini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etməzdən və ya davam etdirməzdən əvvəl şirkətin sifarişdən və ya xüsusi tapşırıqdan imtina etməsinə səbəb ola biləcək tapşırıq yerinə yetirilən zaman əldə edilən sifarişçi.
 - Bəzi hallarda şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində çatışmazlığı göstərə bilən şirkətin cavab tədbirlərinin həyata keçirilməsi (məsələn, tapşırıqlara heyətin təyin edilməsi proseslərinə dair şirkətin narahatlıqları).
- Tapşırıq qrupları məlumatları tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspertə və ya məsləhət verən şəxslərə çatdırır.
- Qrupun tapşırıq heyətləri tapşırıq səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi ilə bağlı məsələlər də daxil olmaqla, şirkətin siyasət və ya prosedurlarına uyğun olaraq məsələləri bölmə auditorlarına çatdırır.
- Müstəqillik tələblərinə riayət etmənin icrasına görə məsuliyyət həvalə edilən şəxs (şəxslər) müstəqillik tələblərindəki dəyişikliklər və belə dəyişiklikləri əks etdirən şirkətin siyasət və ya prosedurları haqqında müvafiq heyətə və tapşırıq qruplarına məlumat verirlər.

Kənar tərəflərə məlumatvermə

Şirkətin şəbəkəsinə və xidmət təminatçılara və ya onların daxilində məlumatvermə (İst: Paraq. 33(d)(i))

A113. Şirkətin öz şəbəkəsinə və ya şəbəkə daxilində, yaxud xidmət təminatçısına məlumat verməsindən əlavə olaraq, şirkət şəbəkədən, şəbəkə şirkətindən və ya xidmət təminatçısından şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasında, tətbiq edilməsində və idarə olunmasında dəstəkləyən məlumat əldə etməli ola bilər.

Şirkətin öz şəbəkəsindən əldə etdiyi məlumatların nümunəsi

Şirkət, ona təsir göstərən müstəqillik tələblərinin mövcud olduğu digər şəbəkə şirkətlərinin sifarişçiləri

haqqında şəbəkədən və ya digər şəbəkə şirkətlərindən məlumat əldə edir.

Şirkətdən kənar digər şəxslərə məlumatvermə (İst: Paraq. 33(d)(ii))

A114. *Qanun, qayda və ya peşə standartları üzrə şirkətdən kənar tərəflərə məlumat verməsinin tələb edə biləcəyi halların nümunələri*

- Sifarişçini qanun və qaydalara riayət etməməsi şirkətə məlum olur və müvafiq etik normalar şirkətdən qanun və qaydalara riayət edilməməsi haqqında sifarişçinin müəssisəsindən kənar müvafiq orqanlara məruzə etməsini və ya belə məruzəetmənin yaranmış vəziyyətdə məqsədəuyğun tədbir olub-olmadığını nəzərdən keçirməsini tələb edir.
- Qanun və ya qaydalar şirkətdən şəffaflyq hesabatı dərc etməyi tələb edir və şəffaflyq hesabatına daxil edilməli olan məlumatın xüsusiyyətini müəyyən edir.
- Qiymətli kağızlar haqqında qanun və ya qaydalar üzrə şirkətdən müəyyən məsələlər haqqında idarəetməyə məsul şəxslərə məlumat verməsi tələb edilir.

A115. Bəzi hallarda qanun və ya qaydalarla şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı məlumatları kənara ötürməsi qadağan edilə bilər.

Şirkətin kənara məlumat ötürməsinin qadağan olunma biləcəyi halların nümunələri

- Məxfilik və ya gizlilik haqqında qanun və ya qaydalar ilə müəyyən məlumatların açıqlanması qadağan edilir.
- Qanun, qayda və ya müvafiq etik normalar məxfilik öhdəliyini əks etdirən müddəaları ehtiva edir.

Müəyyən edilmiş cavab tədbirləri (İst: Paraq. 34)

A116. Müəyyən edilmiş cavab tədbirləri müxtəlif bölmələr üzrə birdən çox keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlə əlaqəli çoxsaylı keyfiyyət risklərini aradan qaldıra bilər. Məsələn, şikayətlər və iddialar üçün siyasət və ya prosedurlar resurslarda keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri (məsələn, heyətin keyfiyyətə sadıqlığı), müvafiq etik normalar, idarəçilik və ali rəhbərliklə əlaqəli keyfiyyət risklərini aradan qaldıra bilər. Müəyyən edilən cavab tədbirləri ayrılıqda keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə çatmaq üçün yetərli deyildir.

Müvafiq etik normalar (İst: Paraq. 34(a))

A117. Müvafiq etik normalar təhlükələrin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi, habelə onların necə aradan qaldırılması ilə bağlı müddəaları ehtiva edə bilər. Məsələn, IESBA Məcəlləsində bu məqsəd üçün konseptual çərçivə verilir və bu konseptual çərçivəni tətbiq edərkən şirkətdən “ağlabatan və məlumatlı üçüncü tərəf” testindən istifadə etməyi tələb edilir.

A118. Müvafiq etik normalarda şirkətin pozuntuya necə cavab verməli olduğu müəyyən edilə bilər. Məsələn, IESBA Məcəlləsində IESBA Məcəlləsinin pozulması halında şirkət üçün xüsusi tələblər müəyyən edilir və kənar tərəflərə məlumatvermə tələblərini özündə əks etdirən Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarının pozulması hallarını əhatə edən xüsusi tələblər ehtiva edilir.

A119. Müvafiq etik normaların pozulması ilə bağlı şirkətin aradan qaldıra biləcəyi məsələlərə aşağıdakılar daxildir:

- Müvafiq etik normaların pozulması barədə müvafiq heyətə məlumatvermə;

- Pozuntunun əhəmiyyətliyi və onun müvafiq etik normalara uyğunluğuna təsirinin qiymətləndirilməsi;
- Pozuntunun nəticələrini qənaətbəxş şəkildə aradan qaldırmaq üçün görüləcək tədbirlər, o cümlədən bu cür tədbirlərin mümkün qədər tez görülməsi;
- Pozuntunun aid olduğu müəssisənin idarəetməyə məsul şəxsləri və ya kənar nəzarət orqanı kimi kənar tərəflərə pozuntu barədə məruzə edib-etməyəcəyinin müəyyən edilməsi; habelə
- Pozuntuya görə məsul şəxs (şəxslər) ilə bağlı görüləcək müvafiq tədbirlərin müəyyən edilməsi.

Şikayətlər və iddialar (İst: Paraq. 34(c))

A120. Şikayətlər və iddialarla bağlı siyasət və ya prosedurların müəyyən edilməsi şirkətə tapşırıq üzrə uyğun olmayan hesabatların təqdim edilməsinin qarşısını almağa kömək edə bilər. Bu, həmçinin şirkətə aşağıdakılara kömək edə bilər:

- Keyfiyyətə sadıq olmayan və şirkətin keyfiyyətə sadıqlığını dəstəkləməyən tərzdə hərəkət edən və ya davranan şəxslərin, o cümlədən rəhbərliyin müəyyən edilməsi və onlarla bağlı müvafiq tədbirin görülməsi; yaxud
- Keyfiyyət idarəetmə sistemindəki çatışmazlıqların müəyyən edilməsi.

A121. Şikayətlər və iddialar heyət və ya şirkətdən kənar digər şəxslər (məsələn, sifarişçilər, bölmə auditorları və ya şirkətin şəbəkəsindəki şəxslər) tərəfindən verilə bilər.

Sifarişçi və ya xüsusi tapşırıq qəbul edildikdən və ya davam etdirildikdən sonra məlum olan məlumat (İst: Paraq. 34(d))

A122. Sifarişçinin və ya xüsusi tapşırığın qəbul edilməsindən və ya davam etdirilməsindən sonra məlum olan məlumatlar:

- Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etmək və ya davam etdirmək barədə şirkət qərar qəbul etdiyi vaxt mövcud olub və şirkətin bu cür məlumatlardan xəbəri olmaya bilərdi; yaxud
- Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etmək və ya davam etdirmək barədə qərar qəbul etdikdən sonra yaranan yeni məlumatlarla əlaqəli ola bilərdi.

Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etmək və ya davam etdirmək qərarına təsir göstərə bilən sifarişçi və ya xüsusi tapşırıq qəbul edildikdən və ya davam etdirildikdən sonra məlumatların məlum olduğu hallar üçün şirkətin siyasət və ya prosedurlarında əks etdirilən məsələlərin nümunələri

- Şirkət daxilində və ya hüquq məsləhətçisi ilə məsləhətləşmə.
- Şirkətin tapşırığı davam etdirməsi üçün peşəkar, hüquq və ya qaydalarda tələblərin olub-olmadığının nəzərdən keçirilməsi.
- Sifarişçinin müvafiq səviyyəli rəhbərliyi və idarəetməyə məsul şəxsləri və ya sifariş verən tərəf ilə müvafiq faktlar və şəraitlər əsasında şirkətin görə biləcəyi tədbirlərin müzakirə edilməsi.
- Tapşırıqdan imtinanın məqsədəuyğun tədbir olduğu müəyyən edildikdə:
 - Sifarişçinin rəhbərliyinə və idarəetməyə məsul şəxslərinə və ya sifariş verən tərəfə bu qərar və imtinanın səbəbləri barədə məlumat verilməsi.
 - Şirkətin tapşırıqdan, yaxud həm tapşırıqdan, həm də sifarişçidən imtina haqqında səbəbləri ilə birlikdə tənzimləyici orqanlara məruzə etməsi üçün peşəkar, qanun və ya qaydalarda

tələbin olub-olmadığının nəzərdə tutulması.

A123. Bəzi hallarda yurisdiksiya qüvvədə olan qanun və ya qaydalarla şirkətin üzərinə sifarişçinin tapşırığını qəbul etmək və ya davam etdirmək öhdəliyi qoya bilər, yaxud ictimai sektorda olduqda şirkət qanunla müəyyən edilmiş müddəalar əsasında təyin edilə bilər.

Şirkətin tapşırığı qəbul etməyə və ya davam etdirməyə məcbur olduğu və ya şirkətin tapşırığı yerinə yetirməkdən imtina edə bilmədiyi, habelə şirkəti tapşırığı qəbul etməməsinə və ya davam etdirməməsinə səbəb ola biləcək məlumatdan xəbərdar olduğu hallarda şirkətin siyasət və ya prosedurlarında əks etdirilən məsələlərin nümunələri

- Şirkət məlumatın tapşırığın yerinə yetirilməsinə təsirini nəzərə alır.
- Şirkət məlumatı tapşırıq üzrə tərəfdaşa çatdırır və tapşırıq üzrə tərəfdaşdan tapşırıq qrupu üzvlərinin idarə edilməsinin və nəzarətinin, habelə onların işinin təhlilinin həcmi və tezliyini artırmağı xahiş edir.
- Şirkət tapşırığa daha təcrübəli heyət təyin edir.
- Şirkət müəyyən edir ki, tapşırığın keyfiyyətinin təhlili yerinə yetirilməlidir.

Kənar tərəflərə məlumatvermə (İst. Paraq: 34(e))

A124. Şirkətin öz tapşırıqlarının keyfiyyətinə dair maraqlı tərəflərin etimadını qorumaq imkanı şirkət tərəfindən keyfiyyətlə bağlı həyata keçirdiyi fəaliyyətlər və bu fəaliyyətlərin səmərəliliyi haqqında müvafiq, etibarlı və şəffaf məlumatvermə vasitəsilə gücləndirilə bilər.

A125. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumatdan istifadə edə bilən kənar tərəflər və onların şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminə olan marağının həcmi şirkətin xüsusiyyəti və şəraitlərindən və onun tapşırıqlarından asılı olaraq dəyişə bilər.

Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumatdan istifadə edə bilən kənar tərəflərin nümunələri

- Şirkətin sifarişçisinin rəhbərliyi və ya idarəetməyə məsul şəxsləri tapşırığı yerinə yetirmək üçün şirkətin təyin edib-etməyəcəklərini müəyyən etmək üçün məlumatdan istifadə edə bilər.
- Kənar nəzarət orqanları yurisdiksiya daxilində tapşırıqların keyfiyyətinin monitorinqi zamanı və şirkətin işi haqqında anlayış əldə edərkən öz məsuliyyətlərinin yerinə yetirilməsini dəstəkləmək üçün belə məlumatın təqdim edilməyinin arzuolunan olduğunu qeyd edə bilər.
- Tapşırıqlar yerinə yetirilən zaman (məsələn, qrup auditi ilə bağlı) şirkətin işindən istifadə edən digər şirkətlər belə məlumatı tələb edə bilər.
- Qərar qəbul edərkən tapşırığa dair hesabatlardan istifadə edən investorlar kimi şirkətin tapşırığa dair hesabatlarının digər istifadəçiləri məlumat almaq istəyini qeyd edə bilər.

A126. Kənar tərəflərə təqdim olunan keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumatlarda, o cümlədən idarəetməyə məsul şəxslərə keyfiyyət idarəetmə sisteminin keyfiyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı tapşırıqların ardıcıl yerinə yetirilməsini necə dəstəklədiyi barədə məlumatlarda aşağıdakı kimi məsələlər əks etdirilə bilər:

- Şirkətin təşkilati strukturu, biznes modeli, strategiyası və əməliyyat mühiti kimi şirkətin xüsusiyyəti və şəraitləri.

- Şirkətin idarəçiliyi və ali rəhbərliyi, məsələn, mədəniyyəti, keyfiyyətə sadıqlığını necə nümayiş etdirdiyi, habelə keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı həvalə edilən vəzifələr, məsuliyyətlər və səlahiyyətlər.
- Müstəqilliklə bağlı olanlar da daxil olmaqla, şirkətin öz öhdəliklərini müvafiq etik normalara uyğun olaraq necə yerinə yetirməsi.
- Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı tapşırıqlara töhfə verən amillər, məsələn, bu cür məlumatlar göstəriciləri izah etmək üçün təsviri olan tapşırığın keyfiyyət göstəriciləri şəklində təqdim edilə bilər.
- Şirkətin monitoring fəaliyyətinin və kənar yoxlamaların nəticələri, habelə şirkətin aşkar edilmiş çatışmazlıqları necə aradan qaldırdığı və ya onlara qarşı başqa şəkildə cavab tədbirlərinin görməsi.
- 53-54-cü paragraflara uyğun olaraq həyata keçirilən keyfiyyət idarəetmə sisteminin şirkəti sistemin məqsədlərinə nail olunmasına dair ağılabatan əminliklə təmin edib-etməməsinin qiymətləndirilməsi və bu qiymətləndirmə ilə bağlı nəticənin çıxarılması, o cümlədən qiymətləndirmə həyata keçirilən və nəticə çıxarılan zaman yürüdülmən mühakimələrin əsası.
- Şirkətin yeni tendensiyalara və şirkətin və ya onun şəraitlərindəki dəyişikliklərə necə reaksiya verməsi, o cümlədən keyfiyyət idarəetmə sisteminin bu cür dəyişikliklərə cavab vermək üçün necə uyğunlaşdırıldığı.
- Şirkət ilə şəbəkə arasındakı münasibət, şəbəkənin ümumi strukturu, şəbəkənin tələblərinin və şəbəkənin xidmətlərinin təsviri, şirkətin və şəbəkənin məsuliyyətləri (o cümlədən, şirkətə keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyətin verilməsi) və şəbəkə şirkətlərində şəbəkənin monitoring tədbirlərinin ümumi həcmi və nəticələri haqqında məlumat.

İdarəetməyə məsul şəxslərə məlumatvermə (İst. Paraq: 34(e)(i))

A127. İdarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqənin necə həyata keçirildiyi (yəni şirkət və ya tapşırıq qrupu tərəfindən) şirkətin siyasət və ya prosedurlarından və tapşırığın şərtlərindən asılı ola bilər.

A128. 260 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da maliyyə hesabatlarının auditi aparılarkən idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqə saxlamaq üzrə auditorun məsuliyyətindən bəhs edilir və auditorun müəssisənin idarəçilik strukturu daxilində əlaqə saxlamalı olduğu müvafiq şəxs (şəxslərin)¹⁹ və əlaqə prosesinin²⁰ müəyyən edilməsi əks etdirilir. Bəzi hallarda, listinq subyekti olmayan müəssisələrdən (yaxud digər tapşırıqları yerinə yetirərkən), məsələn, ictimai maraq və ya ictimaiyyət qarşısında hesabatvermə xüsusiyyətlərinə malik olan müəssisələrdən kənar idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqə saxlamaq məqsədəuyğun ola bilər:

- Müəyyən banklar, sığorta şirkətləri və pensiya fondları kimi maliyyə institutları da daxil olmaqla, çoxlu sayda maraqlı tərəflər üçün fidusiar vəzifələrdə əhəmiyyətli məbləğlərdə aktivlərə sahib olan müəssisələr.
- Yüksək ictimai statusa malik olan, yaxud rəhbərliyi və ya mülkiyyətçiləri yüksək ictimai statusa malik olan müəssisələr.
- Çoxsaylı və müxtəlif maraqlı tərəfləri olan müəssisələr.

İctimai sektordakı müəssisələrin xüsusiyyətləri

¹⁹ 260 sayılı (düzəliş edilmiş) "İdarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqə", 11–13-cü paragraflar

²⁰ 260 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS, 18–22-ci paragraflar

A129. Şirkət, ictimai sektordakı müəssisənin həcmi və mürəkkəbliyini, müxtəlif maraqlı tərəflərini, təqdim etdiyi xidmətlərin xüsusiyyətini və idarəetməyə məsul şəxslərin vəzifələrini və məsuliyyətlərini nəzərə almaqla, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı tapşırıqların ardıcıl yerinə yetirilməsini necə dəstəklədiyi barədə ictimai sektordakı müəssisədə idarəetməyə məsul şəxslərə məlumat verilmənin məqsədəuyğun olduğunu müəyyən edə bilər.

Kənar tərəflərə məlumatvermənin məqsədəuyğun olduğu digər halların müəyyən edilməsi (İst. Paraq: 34(e)(ii))

A130. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında kənar tərəflərə nə vaxt məlumatvermənin məqsədəuyğun olduğuna dair qərar peşəkar mühakimə əsasında verilir və ona aşağıdakı kimi məsələlər təsir göstərə bilər:

- Şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqların növləri və bu cür tapşırıqları verən müəssisələrin növləri.
- Şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri.
- Şirkətin yurisdiksiyasında adi iş təcrübəsi və şirkətin fəaliyyət göstərdiyi maliyyə bazarlarının xüsusiyyətləri kimi şirkətin əməliyyat mühitinin xüsusiyyəti.
- Şirkətin qanun və ya qaydalara uyğun olaraq kənar tərəflərə artıq nə dərəcədə məlumat verməsi (yəni, əlavə məlumatverməyə ehtiyac olub-olmaması və əgər varsa, məlumat veriləcək məsələlər).
- Şirkətin yurisdiksiyasındakı maraqlı tərəflərin gözləntiləri, o cümlədən kənar tərəflərin şirkətin həyata keçirdiyi tapşırıqlar və tapşırıqların yerinə yetirilməsində şirkətin istifadə etdiyi proseslər haqqında anlayış və göstərdiyi maraq.
- Yurisdiksiyadakı tendensiyalar.
- Kənar tərəflərin artıq çıxışı olan məlumatlar.
- Kənar tərəflərin məlumatdan necə istifadə edə biləcəyi və şirkətlərin keyfiyyət idarəetmə sistemi və maliyyə hesabatlarının auditləri və ya təhlili, yaxud digər əminlik və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqlar ilə bağlı məsələlər haqqında ümumi anlayışı.
- Kənar tərəflərlə əlaqənin ictimai maraq üçün faydaları və onun bu cür əlaqənin məsrəflərindən (pul və ya digər şəkildə) daha çox olmasının ağlabatan olaraq ehtimal edilə biləcəyi.

Yuxarıda göstərilən məsələlər həmçinin şirkət tərəfindən məlumatvermə zamanı təqdim olunan məlumatlara, məlumatvermənin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi, habelə müvafiq formasına təsir göstərə bilər.

Kənar tərəflərlə əlaqənin xüsusiyyəti, müddəti və əhatə dairəsi, habelə müvafiq forması (İst. Paraq: 34(e)(iii))

A131. Şirkət kənar tərəflərə verilən məlumatı hazırlayarkən aşağıdakı atributları nəzərə ala bilər:

- Məlumat şirkətin şərtlərinə xasdır. Şirkətin verdiyi məlumatlardakı məsələlərin birbaşa şirkətin xüsusi şərtləri ilə əlaqələndirilməsi bu cür məlumatların həddindən artıq standart və zamanla daha az faydalı olmasının mümkünlüyünü minimuma endirməyə kömək edə bilər.
- Məlumat aydın və başa düşülən tərzdə təqdim olunur və təqdim etmə tərzini nə çətinləşdirir, nə də məlumat verilən istifadəçilərə qeyri-adekvat şəkildə təsir göstərə bilməz (məsələn, məlumat elə təqdim olunur ki, çətinləşdirilən məsələnin müsbət və mənfi tərəflərinin balanslaşdırılması müvafiq şəkildə təmin olunsun).

- Məlumat bütün əhəmiyyətli aspektlərdən dəqiq və tamdır, habelə çaşdırıcı məlumatları ehtiva etmir.
- Məlumatda nəzərdə tutulduğu istifadəçilərin informasiya ehtiyacları nəzərə alınır. İstifadəçilərin informasiya ehtiyaclarını nəzərə alarkən şirkət istifadəçilərin vacib hesab edəcəyi təfərrüat səviyyəsi və istifadəçilərin digər mənbələr (məsələn, şirkətin veb-saytı) vasitəsilə müvafiq məlumatlara çıxışının olub-olmaması kimi məsələləri nəzərdən keçirə bilər.

A132. Şirkət, şifahi və ya yazılı şəkildə həyata keçirilə bilər, listing subyekti olan müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditini apararkən idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqə də daxil olmaqla, mövcud şəraitdə kənar tərəflə əlaqənin müvafiq formasını müəyyən etmək üçün peşəkar mühakimədən istifadə edir. Müvafiq olaraq, məlumatvermə forması fərqli ola bilər.

Kənar tərəflərə məlumatvermə formasının nümunələri

- Şəffaflıq haqqında hesabat və ya auditin keyfiyyəti haqqında hesabat kimi nəşr.
- Xüsusi maraqlı tərəflərlə məqsədyönlü yazılı əlaqə (məsələn, şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələri haqqında məlumat).
- Kənar tərəflə birbaşa söhbətlər və qarşılıqlı əlaqələr (məsələn, tapşırıq qrupu və idarəetməyə məsul şəxslər arasında müzakirələr).
- Veb səhifə.
- Rəqəmsal kütləvi informasiya vasitələrinin sosial şəbəkələr kimi digər formaları, yaxud internet yayımı və ya videoyazı vasitəsilə müsahibələr və ya təqdimatlar.

Tapşırığın yerinə yetirilməsinin keyfiyyəti təhlil olunmalı tapşırıqlar

Qanun və ya qaydalar ilə tələb olunan tapşırığın keyfiyyətinin təhlili (İst: Paraq. 34(f)(ii))

A133. Qanun və ya qaydalar ilə tapşırığın keyfiyyətinin təhlili tələb edilə bilər, məsələn, aşağıdakı müəssisələrin audit tapşırıqları üçün:

- Müəyyən bir yurisdiksiyada müəyyən edilmiş ictimai maraq obyektləri;
- İctimai sektorda fəaliyyət göstərən və ya dövlətdən maliyyələşdirilən, yaxud ictimaiyyətə hesabat verməli olan;
- Müəyyən sahələrdə fəaliyyət göstərən (məsələn, banklar, sığorta şirkətləri və pensiya fondları kimi maliyyə institutları);
- Müəyyən edilmiş aktiv həddinə cavab verən; yaxud
- Məhkəmə nəzarətində və ya məhkəmə prosesində olan (məsələn, ləğv etmə).

Tapşırığın keyfiyyətinin təhlili bir və ya bir neçə keyfiyyət riskinin (risklərinin) aradan qaldırılmasına qarşı cavab tədbiri kimi (İst: Paraq. 34(f)(iii))

A134. 25(a)(ii) paragrafı üzrə tələb olunduğu kimi keyfiyyətin təmin edilməsi məqsədlərinə nail olmağa mənfəət təsir göstərə biləcək şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər barədə şirkətin anlayışı şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqların xüsusiyyəti və şərtləri ilə əlaqəlidir. Bir və ya bir neçə keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirlərini hazırlayarkən və həyata keçirərkən şirkət müəyyən edə bilər ki, tapşırığın keyfiyyətinin təhlili keyfiyyət risklərinə verilən qiymətləndirmələrin səbəbləri əsasında müvafiq tədbirdir.

Tapşırığın keyfiyyətinin təhlilin müvafiq cavab tədbiri ola biləcəyi bir və ya bir neçə keyfiyyət riskinə (risklərinə) səbəb olan şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizlik nümunələri

Şirkət tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıqların növlərinə və təqdim ediləcək hesabatlarla aid olanlar:

- Yüksək səviyyəli mürəkkəbli və ya mühakimə tələb edən tapşırıqlar, məsələn:
 - Adətən qiymətləndirmədə qeyri-müəyyənlik dərəcəsi yüksək olan uçot qiymətləndirmələrinə malik olan sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr (məsələn, müəyyən iri maliyyə institutları və ya mədənçıxarma müəssisələri) və ya fəaliyyətin fasiləsizlik ehtimalını əhəmiyyətli dərəcədə şübhə altına ala bilən hadisələr və ya şərtlərlə bağlı qeyri-müəyyənliklərin mövcud olduğu müəssisələr üçün maliyyə hesabatlarının auditi.
 - Əsas predmet müvafiq meyarlar üzrə ölçülən və ya qiymətləndirilən zaman xüsusi bacarıq və bilik tələb edən təsdiqləmə tapşırıqları (məsələn, göstərilən miqdarlarla bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliklərin mövcud olduğu istixana qazları haqqında hesabatı).
- Problemlərin yarandığı məsələlər, məsələn, təkrarlanan daxili və ya kənar yoxlamalardan əldə edilən nəticələr, daxili nəzarətdə aradan qaldırılmamış əhəmiyyətli çatışmazlıqlar, yaxud maliyyə hesabatlarında müqayisəli məlumatların əhəmiyyətli şəkildə yenidən təqdim edilməsi kimi məsələlərlə qarşılaşan audit tapşırıqları.
- Şirkətin qəbulu və davamlılığı prosesində qeyri-adi halların müəyyən edildiyi tapşırıqlar (məs., əvvəlki auditor və ya mütəxəssis-praktik ilə fikir ayrılığı olan yeni sifarişçi).
- Tənzimləyici orqanlara təqdim edilən sənədlərə daxil ediləcək maliyyə və ya qeyri-maliyyə məlumatlarına dair hesabatverməni əhatə edən və qiymətli kağızların prospektə daxil ediləcək proforma maliyyə məlumatı kimi daha yüksək dərəcədə mühakimə yürüdülməsinə bilən tapşırıqlar.

Həyata keçirilən tapşırığı verən müəssisə növlərinə aid olanlar:

- İnkişaf etməkdə olan sahələrdə olan və ya şirkətin əvvəlki təcrübəsi olmayan müəssisələr.
- Qiymətli kağızlar və ya prudensial nəzarət üzrə tənzimləyici orqanlardan əldə edilən məlumatlarda narahatlıq ifadə olunan müəssisələr.
- Listinq subyekti olmayan, ictimai maraq doğuran və ya ictimaiyyət qarşısında hesabat verməli olan müəssisələr:
 - Qanun və ya qaydalarla tapşırığın keyfiyyətinin təhlili başqa halda tələb olunmadığı müəyyən banklar, sığorta şirkətləri və pensiya fondları kimi maliyyə institutları da daxil olmaqla, çoxlu sayda maraqlı tərəflər üçün fidusiar vəzifələri olan əhəmiyyətli məbləğdə aktivlərə malik olan müəssisələr.
 - İctimai statusu yüksək olan, yaxud rəhbərliyi və ya mülkiyyətçilərinin ictimai statusu yüksək olan müəssisələr.
 - Çoxsaylı və müxtəlif maraqlı tərəfləri olan müəssisələr.

- A135. Keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün şirkətin cavab tədbirləri tapşırıq keyfiyyətinin təhlili olmayan tapşırıq təhlillərinin digər formalarını ehtiva edə bilər. Məsələn, maliyyə hesabatlarının auditi üçün şirkətin cavab tədbirlərinə xüsusi texniki təcrübəyə malik olan heyət tərəfindən həyata keçirilən əhəmiyyətli risklərlə bağlı tapşırıq qrupunun prosedurlarının təhlili, yaxud müəyyən əhəmiyyətli mühakimələrin təhlili daxil ola bilər. Bəzi hallarda, tapşırıq keyfiyyətinin təhlilindən əlavə tapşırıq təhlillərinin bu cür digər növləri həyata keçirilə bilər.
- A136. Bəzi hallarda şirkət müəyyən edə bilər ki, keyfiyyət riskinin (risklərinin) aradan qaldırılması üçün tapşırıq keyfiyyətinin təhlili və ya tapşırıq təhlilinin digər forması uyğun cavab tədbiri olduğu heç bir audit və ya digər tapşırıq yoxdur.

İctimai sektora aid mülahizələr

- A137. İctimai sektorda müəssisələrin xüsusiyyəti və şərtləri (məs., onların ölçüsü və mürəkkəbliyi, maraqlı tərəflərinin əhatə dairəsi və ya təqdim etdikləri xidmətlərin xüsusiyyəti ilə əlaqədar) keyfiyyət risklərinin yaranmasına səbəb ola bilər. Bu şəraitdə şirkət müəyyən edə bilər ki, tapşırıq keyfiyyətinin təhlili bu cür keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün müvafiq cavab tədbiridir. Qanun və ya qaydalarla ictimai sektorun müəssisələrindəki auditorlar üçün əlavə hesabatvermə tələbləri müəyyən edilə bilər (məs., qanunverici və ya digər idarəetmə orqanına qanuna və ya qaydalara riayət edilməməsi halları haqqında ayrıca hesabat və ya belə hallar haqqında maliyyə hesabatları üzrə auditorun hesabatında məlumatvermə). Belə hallarda, şirkət tapşırıq keyfiyyətinin təhlilinin müvafiq cavab tədbiri olub-olmadığını müəyyən edərkən belə hesabatların mürəkkəbliyini və onun istifadəçilər üçün əhəmiyyətliliyini də nəzərə ala bilər.

Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi (İst: Paraq. 35–47)

- A138. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsinə imkan verməklə yanaşı, monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi tapşırıq keyfiyyətinin və keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəal və davamlı təkmilləşdirilməsinə kömək edir. Məsələn:

- Keyfiyyət idarəetmə sisteminə xas məhdudiyətləri nəzərə alaraq, şirkətin çatışmazlıqları müəyyən etməsi qeyri-adi deyildir və bu, keyfiyyət idarəetmə sisteminin mühüm aspektidir, çünki çatışmazlıqların operativ müəyyən edilməsi şirkətə onları vaxtında və səmərəli şəkildə aradan qaldırmağa imkan verir və davamlı təkmilləşmə mədəniyyətinə töhfə verir.
- Monitoring tədbirləri müəyyən bir müddət ərzində çatışmazlığa səbəb ola biləcək bir nəticə üzrə cavab tədbiri görməklə, şirkətə çatışmazlığın qarşısını almağa imkan verən məlumatları təmin edə bilər.

Monitoring tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi (İst: Paraq. 37–38)

- A139. Şirkətin monitoring tədbirləri davamlı monitoring tədbirləri ilə dövrü monitoring tədbirlərinin birləşməsindən ibarət ola bilər. Davamlı monitoring tədbirləri, bir qayda olaraq, şirkətin proseslərinə daxil edilmiş və dəyişən şərtlərə reaksiya verərək real vaxt əsasında həyata keçirilən gündəlik tədbirlərdir. Dövrü monitoring tədbirləri şirkət tərəfindən müəyyən fasilələrlə həyata keçirilir. Əksər hallarda, davamlı monitoring tədbirləri keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumatı daha vaxtılı-vaxtında təmin edir.
- A140. Monitoring tədbirlərinə prosesdaxili tapşırıqların yoxlanılması daxil ola bilər. Tapşırıqların yoxlanılması keyfiyyət idarəetmə sisteminin bir aspektinin nəzərdə tutulmuş qaydada hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasının monitoringi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bəzi hallarda, keyfiyyət idarəetmə sistemi yerinə yetirilərkən tapşırıqların təhlil edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş cavab tədbirləri daxil ola bilər ki, bu da mahiyyətcə prosesdaxili tapşırıqların yoxlanılmasına oxşar görünür (məs., keyfiyyət riskinin baş verməsinin

qarşısını almaq üçün keyfiyyət idarəetmə sistemindəki xətalara və ya çatışmazlıqları aşkar etmək üçün nəzərdə tutulmuş təhlillər). Tədbirin məqsədi onun hazırlanması və tətbiq edilməsi üzrə prosesi, habelə onun keyfiyyət idarəetmə sistemində yerini (yəni, onun monitoring fəaliyyəti olan prosesdəxili tapşırığın yoxlaması, yaxud keyfiyyət riskinə qarşı cavab tədbiri olan tapşırığın təhlili olub-olmadığını) müəyyən etməkdir.

A141. Monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcminə digər məsələlər də təsir göstərə bilər. Məsələn:

- Şirkətin ölçüsü, strukturu və təşkili.
- Şirkətin şəbəkəsinin monitoring tədbirlərinə cəlb edilməsi.
- Şirkətin İT proqramlarının istifadəsi kimi monitoring tədbirlərini təmin etmək üçün istifadə etmək niyyətində olduğu resurslar.

A142. Monitoring tədbirlərini həyata keçirərkən şirkət müəyyən edə bilər ki, monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmində dəyişikliklərin edilməsinə ehtiyac var, məsələn, nəticələr daha geniş monitoring tədbirlərinə ehtiyac olduğunu bildirdikdə.

Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin, habelə monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin hazırlanması (İst: Paraq. 37(c))

A143. Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin necə hazırlandığı (məs., mərkəzləşdirilmiş və ya demərkəzləşdirilmiş proses, yaxud təhlil tezliyi) şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi ilə bağlı monitoring tədbirləri də daxil olmaqla, monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcminə təsir göstərə bilər.

A144. Şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin necə hazırlanması (yəni, şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri nəzərə alınmaqla monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin 35-ci paragrafda təsvir olunduğu nəzərdə tutulmuş məqsədə nail olub-olmadığını müəyyən etmək üçün şirkət tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirlərinə təsir göstərə bilər.

Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi üçün monitoring tədbirlərini nümayiş etdirən uyğunlaşdırma nümunəsi

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə monitoring tədbirləri sadə ola bilər, çünki monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi haqqında məlumat keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə tez-tez qarşılıqlı əlaqəsinə əsaslanaraq rəhbərliyin biliyi, həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi, monitoring tədbirlərinin nəticələri və bu nəticələr üzrə şirkətin tədbirləri şəklində asanlıqla əldə edilə bilər.
- Daha mürəkkəb şirkətdə monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi üçün monitoring tədbirləri, monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında müvafiq, etibarlı və vaxtılı-vaxtında məlumat verməsini və aşkar edilmiş çatışmazlıqlara qarşı müvafiq cavab tədbirlərinin görülməsi üçün xüsusi olaraq hazırlana bilər.

Keyfiyyət idarəetmə sistemində dəyişikliklər (İst: Paraq. 37(d))

A145. Keyfiyyətin idarəetmə sistemində dəyişikliklər aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- Keyfiyyət idarəetmə sistemində aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün dəyişikliklər.

- Şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətində və şərtlərində dəyişikliklər nəticəsində keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərə, keyfiyyət risklərinə və ya cavab tədbirlərinə edilən dəyişikliklər. Dəyişikliklər baş verdikdə, şirkət tərəfindən həyata keçirilən əvvəlki monitoring tədbirləri keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsinə imkan verən məlumatla şirkəti artıq təmin etməyə bilər və buna görə də, şirkətin monitoring tədbirlərinə həmin dəyişikliklər edilən sahələrin monitoringi daxil ola bilər.

Əvvəlki monitoring tədbirləri (İst: Paraq. 37(e))

A146. Şirkətin əvvəlki monitoring tədbirlərinin nəticələri sistemin çatışmazlıqlarının yarana biləcəyi sahələrini, xüsusən müəyyən edilmiş çatışmazlıqların daha əvvəl mövcud olduğu sahələri göstərə bilər.

A147. Şirkət tərəfindən həyata keçirilən əvvəlki monitoring tədbirləri, xüsusən monitoring tədbirlərinin həyata keçirildiyindən sonra vaxt keçdikdə, keyfiyyət idarəetmə sisteminin dəyişməmiş sahələri də daxil olmaqla, sistemin qiymətləndirilməsinə imkan verən məlumatla şirkəti artıq təmin etməyə bilər.

Digər müvafiq məlumat (İst: Paraq. 37(f))

A148. 37(f) paragrafında qeyd edilən məlumat mənbələrindən əlavə digər müvafiq məlumatlar aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- 50(c) və 51(b) paragraflarına uyğun olaraq şirkətin şəbəkəsi tərəfindən şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi, o cümlədən şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində daxil etdiyi şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri haqqında verilən məlumat.
- Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində istifadə etdiyi resurslar haqqında xidmət təminatçısı tərəfindən verilən məlumat.
- Şirkətə tapşırıqları verən müəssisələr haqqında tənzimləyici orqanlardan şirkətə təqdim edilən məlumat, məsələn, şirkətə tapşırıqları verən müəssisə haqqında qiymətli kağızlar üzrə tənzimləyici orqandan əldə edilən məlumat (məs., müəssisənin maliyyə hesabatlarında pozuntular).

A149. Kənar yoxlamaların nəticələri və ya digər həm daxili, həm də kənar müvafiq məlumat göstərə bilər ki, şirkət tərəfindən həyata keçirilən əvvəlki monitoring tədbirləri nəticəsində keyfiyyət idarəetmə sistemində çatışmazlıqlar aşkar edilməmişdir. Bu məlumat şirkətin monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi ilə bağlı mülahizələrinə təsir göstərə bilər.

A150. Kənar yoxlamalar şirkətin daxili monitoring tədbirlərini əvəz etmir. Bununla belə, kənar yoxlamaların nəticələri monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi barədə məlumat verir.

Tapşırıqların yoxlamaları (İst: Paraq. 38)

A151. *Yoxlama üçün başa çatmış tapşırıqları seçərkən şirkət tərəfindən nəzərə alınmalı olan 37-ci paragrafdakı məsələlərə dair nümunələr*

- Keyfiyyət risklərinin yaranmasına səbəb olan şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklərlə əlaqədar:
 - Şirkət tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıqların növləri və tapşırığın növünü yerinə yetirməkdə şirkətin təcrübəsi.
 - Tapşırıqları verən müəssisələrin növləri. Məsələn:
 - Listinq subyekti olan müəssisələr.
 - İnkişaf etməkdə olan sahələrdə fəaliyyət göstərən müəssisələr.

- Yüksək dərəcədə mürəkkəblik və ya mühakimə ilə əlaqəli sahələrdə fəaliyyət göstərən müəssisələr.
 - Şirkət üçün yeni olan sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr.
- Tapşırıq üzrə tərəfdaşların iş stajı və təcrübəsi.
- Hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaş üçün də daxil olmaqla, başa çatmış tapşırıqların əvvəlki yoxlamalarının nəticələri.
 - Digər müvafiq məlumatla əlaqədar:
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş haqqında şikayətlər və ya iddialar.
 - Kənar yoxlamaların nəticələri, o cümlədən hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaş üçün.
 - Hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaşın keyfiyyətə sadıqlılığının şirkət tərəfindən qiymətləndirilməsinin nəticələri.

A152. Şirkət başa çatmış tapşırıqların yoxlamasından başqa, tapşırıqların siyasət və ya prosedurlara uyğun olub-olmadığını müəyyən etməyə yönəlmiş çoxsaylı monitorinq tədbirləri həyata keçirə bilər. Bu monitorinq tədbirləri müəyyən tapşırıqlar və ya tapşırıq üzrə tərəfdaşlar ilə əlaqədar həyata keçirilə bilər. Bu monitorinq tədbirlərinin xüsusiyyətini və həcmi, habelə nəticələrini şirkət aşağıdakılar üçün istifadə edə bilər:

- Yoxlama üçün başa çatmış tapşırıqları seçmək;
- Yoxlama üçün tapşırıq üzrə tərəfdaşları seçmək;
- Yoxlama üçün tapşırıq üzrə tərəfdaşın seçilməsi tezliyini müəyyən etmək; yaxud
- Başa çatmış tapşırıqların yoxlamasını həyata keçirərkən tapşırığın nəzər alınacaq aspektlərini seçmək.

A153. Başa çatmış tapşırıqların tapşırıq üzrə tərəfdaşlar ilə əlaqədar dövrü yoxlaması şirkətə tapşırıq üzrə tərəfdaşların onlara həvalə edilmiş tapşırıqların idarə edilməsi və keyfiyyətin təmin edilməsi üzrə ümumi məsuliyyətlərini yerinə yetirib-yetirməmələrinə nəzarət etməyə kömək edə bilər.

Şirkətin başa çatmış tapşırıqların hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaş ilə əlaqədar yoxlaması üçün dövrilik əsası necə tətbiq edə biləcəyinə dair nümunə

Şirkət başa çatmış tapşırıqların yoxlaması ilə bağlı aşağıdakı tələblərə cavab verən siyasət və ya prosedurlar müəyyən edə bilər:

- Yoxlama dövrünün standart müddətini müəyyən edir, məsələn maliyyə hesabatlarının auditini həyata keçirən hər bir tapşırıq üzrə tərəfdaş üçün üç ildə bir dəfə və bütün digər tapşırıq üzrə tərəfdaşlar üçün beş ildə bir dəfə başa çatmış tapşırığın yoxlaması;
- Başa çatmış tapşırıqların seçilməsi üçün meyarları müəyyən edir, o cümlədən maliyyə hesabatlarının auditini həyata keçirən tapşırıq üzrə tərəfdaşı üçün, seçilən tapşırığa (tapşırıqlara) audit tapşırığı da daxildir;
- Tapşırıq üzrə tərəfdaşların seçilməsi üçün gözlənilməzlik elementi olan qayda müəyyən edir; habelə

- Tapşırıq üzrə tərəfdaşların seçilməsi üçün müddətin siyasətdə müəyyən edilmiş standart müddətdən daha çox və ya daha az zəruri və ya uyğun olduğunu müəyyən edir:
 - Şirkət aşağıdakı hallarda tapşırıq üzrə tərəfdaşları şirkətin siyasətində müəyyən edilmiş standart müddətdən daha tez-tez seçə bilər:
 - Şirkət tərəfindən ciddi kimi qiymətləndirilmiş çoxsaylı çatışmazlıqlar aşkar edilmiş və şirkət bütün tapşırıq üzrə tərəfdaşları arasında daha tez-tez dövrü yoxlamanın aparılmasının lazım olduğunu müəyyən edir.
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş yüksək dərəcədə mürəkkəblik və ya mühakimələrin olduğu müəyyən sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr üçün tapşırıqlar yerinə yetirir.
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş tərəfindən yerinə yetirilən tapşırığa digər monitoring tədbirləri tətbiq edilmiş və digər monitoring tədbirlərinin nəticələri qeyri-qənaətbəxş olmuşdur.
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş tapşırığı məhdud təcrübəyə malik olduğu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisə üçün yerinə yetirmişdir.
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş yeni təyin edilmiş, yaxud bu şirkətə başqa şirkətdən və ya başqa yurisdiksiyadan bu yaxınlarda keçmişdir.
 - Şirkət aşağıdakı hallarda tapşırıq üzrə tərəfdaşın seçimini təxirə sala bilər (məs., şirkətin siyasətində müəyyən edilmiş standart müddətdən artıq bir il müddətinə təxirə salma):
 - Tapşırıq üzrə tərəfdaş tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıqlara şirkətin siyasətində müəyyən edilmiş standart müddət ərzində digər monitoring tədbirləri tətbiq edilmişdir; habelə
 - Digər monitoring tədbirlərinin nəticələri tapşırıq üzrə tərəfdaş haqqında yetərli məlumat verir (yəni, başa çatmış tapşırıqların yoxlamanın aparılması nəticəsində şirkətin tapşırıq üzrə tərəfdaş haqqında əlavə məlumatla təmin edilməsi ehtimal edilmir).

A154. Tapşırığın yoxlanılması zamanı nəzərdən keçirilən məsələlər keyfiyyət idarəetmə sisteminin monitoringi üçün yoxlamanın necə istifadə olunacağından asılıdır. Bir qayda olaraq, tapşırığın yoxlanması tapşırıq səviyyəsində həyata keçirilən cavab tədbirlərinin (məs., tapşırığın yerinə yetirilməsi ilə bağlı şirkətin siyasət və prosedurları) nəzərdə tutulduğu kimi həyata keçirildiyinin və səmərəli şəkildə fəaliyyət göstərdiyinin müəyyən edilməsini əhatə edir.

Monitoring tədbirlərini həyata keçirən şəxslər (İst: Paraq. 39(b))

A155. Müvafiq etik normaların müddəaları monitoring tədbirlərini həyata keçirən şəxslərin obyektivliyinə yönələn siyasət və ya prosedurların hazırlanmasında məqsəduyğundur. Özünü yoxlama təhlükəsi aşağıdakı hallarda yarana bilər:

- Tapşırığı yoxlayan şəxs:

- Maliyyə hesabatlarının auditi aparıldıqda həmin tapşırığın və ya sonrakı maliyyə dövrü üçün tapşırığın tapşırıq qrupunun üzvü və ya tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert olduğu halda; yaxud
- Bütün digər tapşırıqlarda həmin tapşırığın tapşırıq qrupunun üzvü və ya tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert olduğu halda.
- Monitoring tədbirinin başqa növü monitoringin tətbiq edildiyi cavab tədbirinin hazırlanmasında, yerinə yetirilməsində və ya idarə olunmasında iştirak etmişdir.

A156. Bəzi hallarda, məsələn, şirkət çox mürəkkəb olmayanda, monitoring tədbirini həyata keçirmək üçün səriştəliliyi, bacarıqları, vaxtı və ya obyektivliyi olan heyət olmaya bilər. Bu vəziyyətdə şirkət monitoring tədbirlərini həyata keçirmək üçün şəbəkənin xidmətlərindən və ya xidmət təminatçısından istifadə edə bilər.

Nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi (İst: Paraq. 16(a), 40–41)

A157. Şirkət nəticələri monitoring tədbirləri, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrin toplayır.

A158. Şirkətin monitoring tədbirləri, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrdən topladığı məlumat şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı digər müşahidələri aşkar edə bilər, məsələn:

- Keyfiyyət idarəetmə sisteminin keyfiyyəti və ya səmərəliliyi kontekstində müsbət nəticələrə səbəb olan hərəkətlər, davranışlar və ya şərtlər; yaxud
- Heç bir nəticənin qeyd olunmadığı oxşar vəziyyətlər (məsələn, heç bir nəticənin qeyd olunmadığı tapşırıqlar və nəticələrin qeyd olunduğu tapşırıqlar oxşardır).

Digər müşahidələr şirkət üçün faydalı ola bilər, çünki onlar aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırmaqda şirkətə kömək edə bilər, şirkətin dəstəkləyə biləcəyi və ya daha geniş (məsələn, bütün tapşırıqlarda) tətbiq edə biləcəyi təcrübələri göstərə bilər və ya şirkətin keyfiyyətin idarə edilməsi sistemini təkmilləşdirmək üçün imkanlarını vurğulayır.

A159. Şirkət nəticələrin ayrılıqda və ya digər nəticələrlə birlikdə keyfiyyət idarəetmə sistemində çatışmazlığa səbəb olub-olmadığını müəyyən etmək üçün peşəkar mühakimə yürüdür. Mühakimə yürüdərəkən şirkət nəticələrin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər, keyfiyyət riskləri, cavab tədbirləri və ya aid olduğu keyfiyyət idarəetmə sisteminin digər aspektləri kontekstində nisbi vacibliyini nəzərə almalı ola bilər. Şirkətin mühakimələrinə nəticələrə aid olan kəmiyyət və keyfiyyət amilləri təsir göstərə bilər. Bəzi hallarda, şirkət çatışmazlığın mövcud olub-olmadığını müəyyən etmək üçün nəticələr haqqında əlavə məlumat əldə etməyi məqsədəuyğun hesab edə bilər. Nəticələrin hamısı, o cümlədən tapşırıqla bağlı nəticələr çatışmazlıq təşkil etmir.

A160. *Nəticələrin çatışmazlığa səbəb olub-olmadığını müəyyən edərkən şirkətin nəzərə ala biləcəyi*

kəmiyyət və keyfiyyət amillərinin nümunələri

Keyfiyyət riskləri və cavab tədbirləri

- Nəticələr cavab tədbirinə aid olduqda:
 - Cavab tədbiri necə hazırlanıb, məsələn, cavab tədbirinin xüsusiyyəti, onun baş vermə tezliyi (müvafiq hallarda) və keyfiyyət riskinin (risklərinin) aradan qaldırılması və aid olduğu keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədinə (məqsədlərinə) nail olmaq üçün cavab tədbirinin nisbi vacibliyi.
 - Cavab tədbirinin aid olduğu keyfiyyət riskinin xüsusiyyəti və nəticələrin keyfiyyət riskinin

nəzərə alınmadığını nə dərəcədə göstərməsi.

- Eyni keyfiyyət riskinə qarşı başqa cavab tədbirlərinin və bu cavab tədbirləri üçün nəticələrin olub-olmaması.

Nəticələrin xüsusiyyəti və onların nüfuzətmə dərəcəsi

- Nəticələrin xüsusiyyəti. Məsələn, bütövlükdə keyfiyyət idarəetmə sistemində geniş təsir göstərə biləcəyini nəzərə almaqla ali rəhbərliyin hərəkətləri və davranışları ilə bağlı nəticələr keyfiyyət baxımından əhəmiyyətli ola bilər.
- Nəticələrin digər nəticələrlə birlikdə tendensiyanın və ya müntəzəm problemin mövcud olduğunu bildirib-bildirməməsi. Məsələn, bir çox tapşırıqlarda üzə çıxan tapşırıqla bağlı oxşar nəticələr müntəzəm problemin olmasını bildirə bilər.

Monitoring tədbirinin və nəticələrin həcmi

- Seçimlərin sayı və ya ölçüsü daxil olmaqla, nəticələr üzə çıxaran monitoring tədbirinin həcmi.
- Monitoring tədbirinin əhatə etdiyi seçim və şirkətin müəyyən etdiyi ehtimal edilən kənarlaşma dərəcəsi ilə bağlı nəticələrin həcmi. Məsələn, tapşırıqların yoxlaması aparıldığı halda nəticələrin aşkar edildiyi seçilmiş tapşırıqların sayı, seçilmiş tapşırıqların ümumi sayına nisbətən şirkət tərəfindən müəyyən edilmiş ehtimal edilən kənarlaşma dərəcəsi.

A161. Nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi, habelə aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyinin və nüfuzətmə dərəcəsinin qiymətləndirilməsi, o cümlədən aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbin (səbəblərin) araşdırılması təkrarlanan və qeyri-xətti prosesin bir hissəsidir.

Nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi, aşkar edilmiş çatışmazlıqların qiymətləndirilməsi, o cümlədən aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) araşdırılması prosesinin təkrarlanan və qeyri-xətti olduğuna dair nümunələr

- Aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırarkən, şirkət çatışmazlıq hesab edilməyən nəticələrin mövcud olduğu digər hallarla oxşarlıqları olan vəziyyəti aşkar edə bilər. Nəticədə, şirkət digər nəticələrin qiymətləndirilməsinə düzəliş edir və onları çatışmazlıq kimi təsnif edir.
- Aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyini və nüfuzətmə dərəcəsinə qiymətləndirərkən şirkət çatışmazlıq hesab edilməyən digər nəticələrlə əlaqəli tendensiya və ya müntəzəm problemi aşkar edə bilər. Nəticədə, şirkət digər nəticələrin qiymətləndirilməsinə düzəliş edir və onları çatışmazlıqlar kimi təsnif edir.

A162. Monitoring tədbirlərinin və kənar yoxlamaların nəticələri və digər müvafiq məlumatlar (məs., şəbəkənin monitoring tədbirləri və ya şikayətlər və iddialar) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin səmərəliliyi haqqında məlumatları aşkar edə bilər. Məsələn, kənar yoxlamaların nəticələri şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi nəticəsində aşkar edilməmiş keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumat verə bilər ki, bu da həmin prosesdə çatışmazlıqların olmasını bildirir.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqların qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 41)

A163. Aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyini və nüfuzetmə dərəcəsini qiymətləndirərkən şirkət aşağıdakı amilləri nəzərə ala bilər:

- Aşkar edilmiş çatışmazlığın xüsusiyyəti, o cümlədən çatışmazlığın aid olduğu şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin aspekti və çatışmazlığın keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və ya idarə olunmasında olub-olmamasını;
- Aşkar edilmiş çatışmazlıqlar cavab tədbirləri ilə əlaqəli olduğu halda, cavab tədbirinin aid olduğu keyfiyyət riskini aradan qaldırmaq üçün kompensasiyaedici cavab tədbirlərinin olub-olmamasını;
- Müəyyən edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi (səbəbləri);
- Aşkar edilmiş çatışmazlığa səbəb olan məsələnin baş vermə tezliyi; habelə
- Aşkar edilmiş çatışmazlığın miqyası, onun baş vermə sürəti, habelə mövcud olduğu və keyfiyyət idarəetmə sistemində təsir göstərdiyi müddəti.

A164. Aşkar edilmiş çatışmazlıqların ciddiliyi və nüfuzetmə dərəcəsi keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) tərəfindən həyata keçirilən keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsinə təsir göstərir.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəb (İst: Paraq. 41(a))

A165. Aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) araşdırılmasının məqsədi şirkətə aşağıdakıları etməyə imkan yaratmaq üçün çatışmazlıqların yaranmasına səbəb olan əsas şərtlər haqqında anlayış əldə etməkdir:

- Aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyini və nüfuzetmə dərəcəsini qiymətləndirmək; habelə
- Aşkar edilmiş çatışmazlığı müvafiq qaydada aradan qaldırmaq.

Kökəndə olan səbəbin təhlil edilməsi, mövcud sübutlara əsaslanaraq peşəkar mühakimə yürüdərək qiymətləndirməni həyata keçirən şəxsləri əhatə edir.

A166. Aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün həyata keçirilən prosedurların xüsusiyyəti, müddəti və həcminə həmçinin şirkətin aşağıdakı kimi xüsusiyyəti və şəraiti təsir göstərə bilər, məsələn:

- Müəssisənin mürəkkəbliyi və əməliyyatların xüsusiyyətləri.
- Şirkətin ölçüsü.
- Şirkətin coğrafi səpələnməsi.
- Şirkətin strukturu, yaxud şirkətin öz proseslərini və ya fəaliyyətlərini nə dərəcədə cəmləşdirməsi və ya mərkəzləşdirməsi.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqların xüsusiyyəti və onların mümkün ciddiliyi, habelə şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün prosedurların xüsusiyyəti, müddəti və həcminə necə təsir göstərə biləcəyinə dair nümunələr.

- Aşkar edilmiş çatışmazlığın xüsusiyyəti: listinq subyekti olan müəssisənin maliyyə hesabatlarının auditi ilə bağlı təqdim edilən tapşırıq üzrə hesabatın müvafiq olmadığı və ya aşkar edilmiş çatışmazlıq keyfiyyətlə bağlı rəhbərliyin hərəkətləri və davranışları ilə əlaqədar olduğu hallarda

aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün şirkətin prosedurları daha ciddi ola bilər.

- Aşkar edilmiş çatışmazlığın mümkün ciddiliyi: çatışmazlıq bir çox tapşırıqlarda aşkar edildiyi, yaxud siyasət və ya prosedurların uyğunsuzluq dərəcəsi yüksək olduğunu bildirən əlamətlər olduğu hallarda aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün şirkətin prosedurları daha ciddi ola bilər.
- Şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri:
 - Bölməsi tək bir məkanda yerləşən, çox mürəkkəb olmayan şirkətdə müəyyən edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün şirkətin prosedurları sadə ola bilər, çünki anlayışı bildirmək üçün məlumat asanlıqla əldə edilə və cəmləşdirilə bilər, habelə kökdə olan səbəb (səbəblər) daha aydın görünə bilər.
 - Bölmələri bir neçə məkanda olan daha mürəkkəb şirkətdə aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəb (səbəblər) haqqında anlayış əldə etmək üçün prosedurlar aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) araşdırılması üzrə xüsusi təlim keçmiş şəxslərin istifadə edilməsini və kökdə olan səbəbi (səbəbləri) müəyyən etmək üçün prosedurları daha rəsmi olan metodologiyanın işlənib hazırlanmasını ehtiva edə bilər.

A167. Aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırarkən firma müəyyən edilmiş çatışmazlığın aid olduğu məsələyə oxşar xarakter daşıyan digər hallarda çatışmazlıqların niyə yaranmadığını düşünə bilər. Bu cür məlumatlar müəyyən edilmiş çatışmazlığın necə aradan qaldırılacağını müəyyən etmək üçün də faydalı ola bilər.

Digər oxşar vəziyyətlərdə çatışmazlığın baş vermədiyini hala və bu məlumatın aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırmaqda şirkətə necə kömək etdiyinə dair nümunə

Şirkət çatışmazlığın mövcud olduğunu müəyyən edə bilər, çünki oxşar nəticələr bir çox tapşırıqlarda yaranmışdır. Bununla belə, nəticələr sınaqdan keçirilən eyni əsas məcmu daxilində bir neçə digər tapşırıqda baş verməmişdir. Tapşırıqları müqayisə edərək, şirkət belə nəticəyə gəlir ki, aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi tapşırıqların əsas mərhələlərində tapşırıq üzrə tərəfdaşların müvafiq şəkildə iştirak etməməsidir.

A168. Kifayət qədər spesifik olan kökündə olan səbəbin (səbəblərin) müəyyən edilməsi aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün şirkətin prosesini dəstəkləyə bilər.

Kifayət qədər spesifik olan kökündə olan səbəbin (səbəblərin) müəyyən edilməsinə dair nümunə

Şirkət müəyyən edə bilər ki, rəhbərliyin ehtimalları yüksək dərəcədə subyektiv olduğu hallarda maliyyə hesabatlarının auditini aparacaq tapşırıq qrupları uçuq qiymətləndirmələrinə dair yetərli müvafiq audit sübutları əldə edə bilmir. Şirkətin bu tapşırıq qrupları tərəfindən müvafiq peşəkar inamsızlığın tətbiq edilmədiyini qeyd etsə də, bu problemin kökündə olan səbəb başqa məsələ ilə bağlı ola bilər, məsələn, tapşırıq qrupunun üzvlərini daha böyük səlahiyyətə malik olan şəxsləri şübhə altına almağa təşviq etməyən mədəniyyət mühiti və ya tapşırıqlar üzrə yerinə yetirilmiş işin kifayət qədər idarə, nəzarət və təhlil

edilməməsi.

A169. Aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırmaqdan əlavə, şirkət müsbət nəticələrin kökündə olan səbəbi (səbəbləri) də araşdırma bilər, çünki bu, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemini təkmilləşdirmək və ya daha da genişləndirmək imkanlarını aşkar edə bilər.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqlar üzrə cavab tədbirlərinin görülməsi (İst: Paraq. 42)

A170. Təshihedici tədbirlərin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi aşağıdakılar da daxil olmaqla bir sıra digər amillərdən asılı ola bilər:

- Kökündə olan səbəb (səbəblər).
- Aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyi və nüfuzetmə dərəcəsi və buna görə də onun aradan qaldırılmasının təciliyi.
- Kökdə olan səbəbin (səbəblərin) aradan qaldırılmasında təshihedici tədbirlərin səmərəliliyi, məsələn, şirkətin əsas səbəbi (səbəbləri) səmərəli şəkildə aradan qaldırmaq üçün bir neçə təshihedici tədbir həyata keçirməli olub-olmaması, yaxud şirkətin daha səmərəli təshihedici tədbirlər görmək imkanı olana qədər müvəqqəti tədbirlər kimi təshihedici tədbirlərin həyata keçirilməsinə ehtiyacın olub-olmaması.

A171. Bəzi hallarda, təshihedici tədbir keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlərin müəyyən olunmasını ehtiva edə bilər, yaxud keyfiyyət riskləri və ya cavab tədbirləri əlavə edilə və ya dəyişdirilə bilər, çünki onların uyğun olmadığı müəyyən edilir.

A172. Şirkət aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbin xidmət təminatçısı tərəfindən təmin edilən resursla bağlı olduğunu müəyyən etdiyi hallarda, şirkət həmçinin:

- Xidmət təminatçısının təqdim etdiyi resursdan istifadə etməyə davam edib-etməməyi nəzərdən keçirə bilər.
- Bu məsələ barədə xidmət təminatçısına məlumat verə bilər.

Şirkət, xidmət təminatçısının təmin etdiyi resursla bağlı aşkar edilmiş çatışmazlığın keyfiyyət idarəetmə sistemində təsirini aradan qaldırmaq və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı çatışmazlığın təkrarlanmasının qarşısını almaq məqsədilə tədbirlərin görülməsinə görə məsuliyyət daşıyır. Bununla belə, şirkət, bir qayda olaraq, xidmət təminatçısının adından aşkar edilmiş çatışmazlığın aradan qaldırılmasına və ya xidmət təminatçısında aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbin əlavə araşdırılmasına görə məsuliyyət daşımır.

Müəyyən tapşırıq haqqında nəticələr (İst: Paraq. 45)

A173. Prosedurların buraxıldığı və ya təqdim edilən hesabatın müvafiq olmadığı hallarda, şirkət tərəfindən görülən tədbirlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:

- Müvafiq tədbirlərlə bağlı müvafiq şəxslərlə məsləhətləşmələr.
- Məsələnin müəssisənin rəhbərliyi və ya idarəetməyə məsul şəxslər ilə müzakirə edilməsi.
- Buraxılmış prosedurların yerinə yetirilməsi.

Şirkət tərəfindən görülən tədbirlər, şirkəti keyfiyyət idarəetmə sistemi kontekstində nəticələr ilə bağlı əlavə tədbirlər görmək, o cümlədən çatışmazlıqları aşkar etmək üçün nəticələri qiymətləndirmək və çatışmazlıq

mövcud olduqda, aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırmaq məsuliyyətindən azad etmir.

Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı davamlı məlumatvermə (İst: Paraq. 46)

A174. Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması haqqında verilən məlumat mütəmadi və ya müntəzəm çatdırıla bilər. Şəxs (şəxslər) bu məlumatdan müxtəlif yollarla istifadə edə bilər. Məsələn:

- Keyfiyyətin vacibliyi haqqında heyətə əlavə məlumatvermə üçün əsas kimi.
- Şəxsləri onlara həvalə edilən vəzifələrə görə cavabdehliyə cəlb etmək üçün.
- Keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı əsas narahatlıqları vaxtında müəyyən etmək üçün.

Bu məlumat, həmçinin, 53-54-cü paragraflarda tələb olunduğu kimi, keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi və ona dair nəticə üçün əsas verir.

Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri (İst: Paraq. 48)

A175. Bəzi hallarda şirkət şəbəkəyə aid ola bilər. Şəbəkələr şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı tələblər müəyyən edə bilər, yaxud şirkətin öz keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması zamanı tətbiq etməyi və ya istifadə etməyi seçə biləcəyi xidmətləri və ya resursları əlçatan edə bilər. Bu cür tələblər və ya xidmətlər şəbəkəyə aid olan şirkətlər arasında tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsini təşviq etmək məqsədi daşıya bilər. Şəbəkənin şirkəti təmin etdiyi şəbəkə üçün ümumi olan keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin, keyfiyyət risklərinin və cavab tədbirlərinin həcmi şirkətin şəbəkə ilə razılaşmalarından asılı olacaqdır.

Şəbəkənin tələblərinə dair nümunələr

- Şəbəkə şirkətləri üçün ümumi olan şirkətin öz keyfiyyət idarəetmə sisteminə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlərin və ya keyfiyyət risklərinin daxil edilməsi üçün tələblər.
- Şəbəkə şirkətləri üçün ümumi olan şirkətin öz keyfiyyət idarəetmə sisteminə cavab tədbirlərinin daxil etməsi üçün tələblər. Şəbəkə tərəfindən hazırlanan bu cür cavab tədbirləri ali rəhbərliyin vəzifələrini və məsuliyyətlərini, o cümlədən şirkətin öz daxilində səlahiyyət və məsuliyyətləri, yaxud resursları necə təyin edəcəyinə dair gözləntiləri əks etdirən şəbəkənin siyasəti və ya prosedurları, məsələn tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün şəbəkə tərəfindən hazırlanmış metodologiyalar və ya IT proqramları daxil ola bilər.
- Şəbəkənin monitoring tədbirlərinin şirkətə tətbiq edilməsinə dair tələblər. Bu monitoring tədbirləri şəbəkənin tələblərinə (məs., şirkətin şəbəkənin metodologiyasını lazımi şəkildə tətbiq etməsinin monitoringi) və ya ümumilikdə şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminə aid ola bilər.

Şəbəkənin xidmətlərinə dair nümunələr

- Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminə və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə etməsi üçün ixtiyari xidmətlər və ya resurslar, məsələn, könüllü təlim proqramları, bölmə auditorlarının və ya şəbəkə daxilindən olan ekspertlərin istifadə edilməsi, yaxud şəbəkə səviyyəsində, yaxud başqa şəbəkə şirkəti və ya şəbəkə şirkətləri qrupu tərəfindən yaradılmış

xidmət çatdırma mərkəzinin istifadə edilməsi.

A176. Şəbəkə şəbəkənin tələblərini və ya şəbəkənin xidmətlərini həyata keçirərkən şirkət üçün məsuliyyətlər müəyyən edə bilər.

Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin həyata keçirilməsində şirkət üçün məsuliyyət nümunələri

- Şirkətdən keyfiyyət idarəetmə sistemində istifadə etdiyi, şəbəkə tərəfindən təmin edilən İT proqramını dəstəkləyən müəyyən İT infrastrukturuna və İT proseslərinə malik olması tələb olunur.
- Şirkətdən şəbəkə tərəfindən təmin edilən metodologiya üzrə, o cümlədən metodologiyaya yeniliklər edildiyi zaman bütün şirkətdə təlim keçməsi tələb olunur.

A177. Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri və onların həyata keçirilməsi ilə bağlı şirkətin məsuliyyətləri barədə şirkətin anlayışı aşağıdakı kimi məsələlərə dair şəbəkəyə göndərilən sorğular və ya şəbəkənin təqdim etdiyi sənədlər vasitəsilə əldə edilə bilər:

- Şəbəkənin idarəçiliyi və ali rəhbərliyi.
- Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri hazırlanan, həyata keçirilən və müvafiq hallarda idarə olunan zaman şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən prosedurlar.
- Şəbəkənin tələblərinə və ya şəbəkənin xidmətlərinə təsir göstərən dəyişiklikləri, yaxud peşə standartlarına edilən dəyişikliklər kimi digər məlumatları, yaxud şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində çatışmazlığı bildirən məlumatları şəbəkə necə müəyyənləşdirir və onlara dair cavab tədbiri görür.

Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin məqsədəuyğunluğunun monitorinqini şəbəkə necə həyata keçirir, bu, şəbəkə şirkətlərinin monitorinq tədbirləri və aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün şəbəkənin təmin etdiyi proseslər vasitəsilə monitorinqi də ehtiva edə bilər.

Şəbəkənin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri (İst. Paraq. 49)

A178. Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin xüsusiyyətləri keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsində şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizlikdir.

Keyfiyyət riskinin yaranmasına səbəb olan şəbəkənin tələbinə və ya şəbəkənin xidmətinə dair nümunə

Şəbəkə şirkətdən sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı üçün şəbəkə daxilində standart İT proqramından istifadə etməyi tələb edə bilər. Bu, İT proqramının sifarişçiləri və xüsusi tapşırıqları qəbul edən və davam etdirən zaman şirkət tərəfindən nəzərə alınacaq yerli qanun və ya qaydalarda əks etdirilən məsələləri əhatə etməməsi ilə bağlı keyfiyyət riskinin yaranmasına səbəb ola bilər.

A179. Şəbəkənin tələblərinin məqsədi şəbəkə şirkətlərində keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı tapşırıqların ardıcıl yerinə yetirilməsinin təşviq edilməsini ehtiva edə bilər. Şəbəkə şirkətin şəbəkənin tələblərini həyata keçirməsini gözləyə bilər, lakin şirkət şəbəkənin tələblərini şirkətin xüsusiyyətinə, şərtlərinə və onun

tapşırıqlarına uyğun olması üçün onların uyğunlaşdırılmasına və ya onlara əlavələrin edilməsinə ehtiyac duya bilər.

<i>Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin necə uyğunlaşdırılmasına və ya onlara əlavələrin edilməsinə ehtiyacın ola biləcəyinə dair nümunələr</i>	
Şəbəkənin tələbi və ya şəbəkənin xidməti	Şirkət şəbəkənin tələbini və ya şəbəkənin xidmətini necə uyğunlaşdırır və ya onlara necə əlavələr edir
Şəbəkə şirkətdən keyfiyyət idarəetmə sistemində müəyyən keyfiyyət risklərini daxil etməyi tələb edir ki, şəbəkədəki bütün şirkətlər keyfiyyət risklərini aradan qaldırsın.	Keyfiyyət risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi çərçivəsində şirkət şəbəkənin tələb etdiyi keyfiyyət risklərini daxil edir. Şirkət həmçinin şəbəkənin tələb etdiyi keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirləri hazırlayır və həyata keçirir.
Şəbəkə şirkətdən müəyyən cavab tədbirlərini hazırlamasını və həyata keçirməsini tələb edir.	Cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi çərçivəsində şirkət aşağıdakıları müəyyən edir: <ul style="list-style-type: none"> • Cavab tədbirləri hansı keyfiyyət risklərini aradan qaldırır. • Şəbəkə tərəfindən tələb edilən cavab tədbirləri şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri nəzərə alınmaqla, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində necə daxil ediləcəkdir. Bu, cavab tədbirinin şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyətini və şərtlərini əks etdirmək üçün uyğunlaşdırılmasını ehtiva edə bilər (məsələn, qanun və ya qaydalarla bağlı məsələləri daxil etmək üçün metodologiyanın uyğunlaşdırılması).
Şirkət digər şəbəkə şirkətlərindən şəxsləri bölmə auditorları kimi istifadə edir. Şəbəkə şirkətlərinin keyfiyyət idarəetmə sistemlərində yüksək dərəcədə unifikasiyaya səbəb olan şəbəkənin tələbləri mövcuddur. Şəbəkənin tələblərinə qrup audit üçün bölmədə işləmək məqsədilə təyin edilmiş şəxslərə şamil olunan xüsusi meyarlar daxildir.	Şirkət tapşırıq qrupunun bölmə auditorundan (yəni, digər şəbəkə şirkətindən) bölməyə təyin edilmiş şəxslərin şəbəkənin tələblərində müəyyən edilmiş xüsusi meyarlara cavab verməsinin təsdiqləməsinin alınmasını tələb edən siyasət və ya prosedurlar müəyyən edir.

A180. Bəzi hallarda, şəbəkənin tələblərini və ya şəbəkənin xidmətlərini uyğunlaşdırın və ya onlara əlavələr edən zaman şirkət şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində ola bilən təkmilləşdirmələri müəyyən edə bilər və bu təkmilləşdirmələr barədə şəbəkəyə məlumat verə bilər.

Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirləri

(İst: Paraq. 50(c))

A181. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitorinq tədbirlərinin nəticələri aşağıdakı kimi məlumatları ehtiva edə bilər:

- Monitorinq tədbirlərinin təsviri, o cümlədən onların xüsusiyyəti, müddəti və həcmi;
- Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı nəticələr, aşkar edilmiş çatışmazlıqlar və digər müşahidələr (məs., şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemini təkmilləşdirməsi və ya genişləndirməsi üzrə müsbət nəticələr və ya imkanlar); habelə
- Şəbəkənin aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) qiymətləndirməsi, aşkar edilmiş çatışmazlıqların qiymətləndirilmiş təsiri və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün tövsiyə olunan tədbirlər.

Şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitorinq tədbirləri (İst: Paraq. 51(b))

A182. Şəbəkə şirkətlərinin keyfiyyət idarəetmə sistemlərində həyata keçirilən şəbəkənin monitorinq tədbirlərinin ümumi nəticələri haqqında şəbəkədən əldə edilən məlumat şəbəkədə aşkar edilmiş çatışmazlıqların tendensiyaları və ümumi sahələri, yaxud şəbəkədə təkrarlana bilən müsbət nəticələr də daxil olmaqla A181 paraqrafında təsvir edilən məlumatların ümumiləşdirilməsi və ya xülasəsi ola bilər. Belə məlumatlar:

- Şirkət tərəfindən aşağıdakı hallarda istifadə edilə bilər:
 - keyfiyyət risklərinin aşkar edilməsində və qiymətləndirilməsində.
 - şirkətin öz keyfiyyət idarəetmə sistemində istifadə etdiyi şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkə xidmətlərində çatışmazlıqların olub-olmadığını müəyyən etmək üçün şirkət tərəfindən nəzərdən keçirilən digər müvafiq məlumatların tərkibində.
- Ümumi şəbəkə tələblərinin (məs., keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı ümumi məqsədlərin, keyfiyyət risklərinin və cavab tədbirlərinin) şamil olduğu şəbəkə şirkətindən olan bölmə auditorlarının sərəştəliyinin və bacarıqlarının nəzərə alınması kontekstində qrup tapşırığı üzrə tərəfdaşlara çatdırıla bilər.

A183. Bəzi hallarda, şirkət şəbəkə şirkətinin keyfiyyət idarəetmə sistemində aşkar edilmiş və şirkətə təsir göstərən çatışmazlıqlar haqqında şəbəkədən məlumat əldə edə bilər. Şəbəkə həmçinin şəbəkə şirkətlərinin keyfiyyət idarəetmə sistemlərinin kənar yoxlamalarının nəticələri ilə bağlı şəbəkə şirkətlərindən məlumat toplaya bilər. Bəzi hallarda, xüsusi yurisdiksiyada qanun və ya qaydalar şəbəkənin məlumatı digər şəbəkə şirkətləri ilə paylaşmasına yol verməyə bilər və ya bu cür məlumatların spesifikliyini məhdudlaşdırmağa bilər.

A184. Şəbəkə öz şirkətlərində şəbəkənin monitorinq tədbirlərinin ümumi nəticələri haqqında məlumat vermədiyi hallarda, şirkət aşağıdakı kimi əlavə tədbirlər görə bilər:

- Məsələnin şəbəkə ilə müzakirə edilməsi; habelə
- Şirkətin tapşırıqlarına göstərilən təsirin müəyyən edilməsi və təsir haqqında tapşırıq qrupuna məlumatın verilməsi.

Şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində şirkət tərəfindən aşkar edilmiş çatışmazlıqlar (İst: Paraq. 52)

A185. Şirkət tərəfindən istifadə olunan şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin tərkib hissəsini təşkil etdiyinə görə, monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı bu BKİS-in tələbləri onlara da şamil olunur. Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin monitorinqini şəbəkə, şirkət və ya hər ikisi birlikdə həyata keçirə bilər.

Şəbəkənin tələbinin və ya şəbəkənin xidmətinin monitorinqi həm şəbəkə, həm də şirkət tərəfindən həyata keçirildiyi halın nümunəsi

Şəbəkə ümumi metodologiya üçün monitorinq tədbirlərini şəbəkə səviyyəsində həyata keçirə bilər. Şirkət tapşırığın komanda üzvləri tərəfindən metodologiyanın tətbiq edilməsinin monitorinqini tapşırığın yoxlamaları vasitəsilə də həyata keçirir.

A186. Şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində aşkar edilmiş çatışmazlığın təsirini aradan qaldırmaq üçün təshihedici tədbirləri hazırlayan və həyata keçirən zaman şirkət:

- Şəbəkə tərəfindən planlaşdırılan təshihedici tədbirləri, o cümlədən şirkətin təshihedici tədbirlərin həyata keçirilməsinə görə hər hansı məsuliyyətinin olub-olmadığı haqqında anlayış əldə edə bilər; habelə
- Aşkar edilmiş çatışmazlıqları və əlaqəli kökündə olan səbəbi (səbəbləri) aradan qaldırmaq üçün şirkət tərəfindən aşağıdakı hallarda əlavə təshihedici tədbirlərin görülməsinin lazım olub-olmadığını nəzərdən keçirə bilər. Məsələn:
 - Şəbəkə müvafiq təshihedici tədbirlər görmədiyi halda; yaxud
 - Şəbəkənin təshihedici tədbirləri aşkar edilmiş çatışmazlığı səmərəli şəkildə aradan qaldırması üçün vaxt tələb edildiyi halda.

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 53)

A187. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) qiymətləndirmənin aparılmasında digər şəxslər kömək edə bilər. Buna baxmayaraq, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) qiymətləndirməyə görə məsul və cavabdeh olaraq qalırlar.

A188. Qiymətləndirmənin aparıldığı vaxt şirkətin şəraitindən asılı ola bilər və şirkətin maliyyə ilinin sonu və ya illik monitorinq dövrünün tamamlanması ilə üst-üstə düşə bilər.

A189. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi üçün əsas təmin edən məlumatlara 46-cı paraqrafa uyğun olaraq keyfiyyət idarəetmə sistemi üçün son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) verilən məlumatlar daxildir.

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi üçün əsas təmin edən məlumatların necə əldə oluna biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunələri

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq təyin edilmiş şəxs (şəxslər) monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesində birbaşa iştirak edə bilər və buna görə də keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini əsaslandırılan məlumatlardan xəbərdar olacaqlar.
- Daha mürəkkəb şirkətdə keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) keyfiyyət idarəetmə sistemini qiymətləndirmək üçün lazım olan məlumatları toplamaq, ümumiləşdirmək və çatdırmaq üçün proseslər yaratmalı ola bilər.

Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında nəticələrin çıxarılması (İst: Paraq. 54)

A190. Bu BKİS-in kontekstində nəzərdə tutulur ki, sistemin bütövlükdə fəaliyyəti şirkətə keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunduğuna dair əğlabatan əminlik verir. Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında nəticələr çıxararkən, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələrindən istifadə edərkən aşağıdakıları nəzərə ala bilərlər:

- Aşkar edilmiş çatışmazlıqların ciddiliyi və nüfuzetmə dərəcəsi, habelə keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına təsiri;
- Təshihedici tədbirlərin şirkət tərəfindən hazırlanıb-hazırlanmaması həyata keçirilib-keçirilməməsi, habelə qiymətləndirməyə qədər görülən təshihedici tədbirlərin səmərəli olub-olmaması; habelə
- Aşkar edilmiş çatışmazlıqların keyfiyyət idarəetmə sistemində təsirinin müvafiq qaydada düzəldilib-düzəldilmədiyi, məsələn, 45-ci paragrafa uyğun olaraq əlavə tədbirlərin görüldü-börməməsi.

A191. Aşkar edilmiş ciddi çatışmazlıqlar (o cümlədən ciddi və nüfuzedici olan çatışmazlıqların) müvafiq qaydada aradan qaldırıldığı və onların təsiri qiymətləndirmə zamanı təshih edildiyi vəziyyətlər ola bilər. Belə hallarda, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) belə nəticəyə gələ bilərlər ki, keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunduğuna dair əğlabatan əminliklə təmin edir.

A192. Aşkar edilmiş çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına nüfuzedici təsir göstərə bilər. Məsələn:

- Çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin bir neçə bölməsinə və ya aspektinə təsir göstərir.
- Çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin konkret komponenti və ya aspekti ilə məhdudlaşır, lakin keyfiyyət idarəetmə sisteminin əsasını təşkil edir.
- Çatışmazlıq şirkətin bir neçə biznes bölməsinə və ya coğrafi məkanına təsir göstərir.
- Çatışmazlıq biznes bölməsi və ya coğrafi məkanla məhdudlaşır, lakin təsirə məruz qalan biznes bölməsi və ya məkan bütövlükdə şirkətin əsasını təşkil edir.
- Çatışmazlıq müəyyən növ və ya xüsusiyyətli tapşırıqların əhəmiyyətli hissəsinə təsir göstərir.

Nüfuzedici deyil, lakin ciddi sayıla bilən aşkar edilmiş çatışmazlıq nümunəsi

Şirkət kiçik regional ofisində çatışmazlıq aşkar edir. Aşkar edilmiş çatışmazlıq şirkətin bir çox siyasətinə və ya prosedurlarına riayət edilməməsi ilə əlaqədardır. Şirkət müəyyən edir ki, regional ofisdəki mədəniyyət, xüsusən də regional ofisdəki maliyyə prioritetlərinə həddindən artıq diqqət yetirən ali rəhbərliyin hərəkətləri və davranışları aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi yaratmışdır. Şirkət müəyyən edir ki, aşkar edilmiş çatışmazlığın təsiri:

- Ciddidir, çünki o, regional ofisin mədəniyyətinə və bütövlükdə şirkətin siyasətlərinə və ya prosedurlarına riayət edilməsinə aiddir; habelə
- Nüfuzedici deyil, çünki o, kiçik regional ofislə məhdudlaşır.

A193. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) belə nəticəyə gələ bilər ki, aşkar edilmiş çatışmazlıqlar ciddi və nüfuzedici olduğu, aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün görülən tədbirlər düzgün olmadığı və aşkar edilmiş çatışmazlıqların təsiri lazımı şəkildə təshih edilmədiyi vəziyyətdə keyfiyyət idarəetmə sisteminin keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına əsaslı təminat vermir. ciddi və geniş yayılmış, aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan

qaldırılması üçün görülən tədbirlər məqsədəuyğun deyil və aşkar edilmiş çatışmazlıqların təsiri müvafiq qaydada düzəldilməmişdir.

Ciddi və nüfuzedici hesab edilə bilən aşkar edilmiş çatışmazlıq nümunəsi

Şirkət, ən böyük ofisi olan və bütün region üçün maliyyə, əməliyyat və texniki dəstək təmin edən regional ofisində çatışmazlıq aşkar edir. Aşkar edilmiş çatışmazlıq şirkətin bir çox siyasətinə və ya prosedurlarına riayət edilməməsi ilə əlaqədardır. Şirkət müəyyən edir ki, regional ofisdəki mədəniyyət, xüsusən də regional ofisdəki maliyyə prioritetlərinə həddindən artıq diqqət yetirən ali rəhbərliyin hərəkətləri və davranışları aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi yaratmışdır. Şirkət müəyyən edir ki, aşkar edilmiş çatışmazlığın təsiri:

- Ciddidir, çünki o, regional ofisin mədəniyyətinə və bütövlükdə şirkətin siyasətlərinə və ya prosedurlarına riayət edilməsinə aiddir; habelə
- Nüfuzedicidir, çünki regional ofis ən böyük ofisdir və bir çox başqa ofislərə dəstək verir, habelə şirkətin siyasətlərinə və ya prosedurlarına riayət edilməməsi digər ofislərə daha geniş təsir göstərə bilər.

A194. Şirkətin aşkar edilmiş ciddi və nüfuzedici çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün vaxt tələb oluna bilər. Şirkət aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görməyə davam etdikcə, aşkar edilmiş çatışmazlıqların nüfuzetmə dərəcəsi azala bilər və müəyyən edilə bilər ki, aşkar edilmiş çatışmazlıqlar hələ də ciddidir, lakin artıq ciddi və nüfuzedici deyildir. Belə hallarda, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) belə nəticəyə gələ bilər ki, keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına ciddi, lakin nüfuzedici olmayan təsir göstərən aşkar edilmiş çatışmazlıqlarla bağlı məsələlər istisna olmaqla, keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkətə keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunduğuna dair ağılabatan əminlik verir.

A195. Bu BKİS-ə uyğun olaraq şirkətdən keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı müstəqil əminlik hesabatı əldə etməsi tələb olunmur, yaxud şirkətin bunu etməsinə yol verilmir.

Operativ və müvafiq tədbirlərin görülməsi və əlavə məlumatvermə (İst: Paraq. 55)

A196. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) 54(b) və ya 54(c) paragraflarında təsvir olunan nəticəyə gəldikdə, şirkət tərəfindən görülən operativ və müvafiq tədbirlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:

- Aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırılanaqədər daha çox resurs ayırmaqla və ya daha çox təlimat hazırlamaqla tapşırıqları dəstəkləmək və şirkət tərəfindən təqdim edilmiş hesabatların vəziyyətə uyğun olduğunu təsdiqləmək üçün tədbirlərin görülməsi, habelə bu cür tədbirlər haqqında tapşırıq qrupuna məlumatın verilməsi.
- Hüquqi məsləhətlərin alınması.

A197. Bəzi hallarda şirkətin ona qeyri-icraçı nəzarəti həyata keçirən müstəqil idarəetmə orqanı ola bilər. Belə hallarda məlumatvermələr müstəqil idarəetmə orqanının məlumatlandırılmasını ehtiva edə bilər.

A198. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi haqqında kənar tərəflərə məlumat verməsinin məqsədəuyğun ola biləcəyi halların nümunələri

- Şirkət şəbəkəyə aid olduqda.

- Digər şəbəkə şirkətləri həmin şirkətin yerinə yetirdiyi işdən istifadə etdikdə, məsələn, qrup auditi zamanı.
- Şirkət tərəfindən təqdim edilən hesabatın şirkət tərəfindən keyfiyyət idarəetmə sistemində xəta nəticəsində qeyri-müvafiq olduğu müəyyən edildikdə, habelə müəssisənin rəhbərliyi və ya idarəetməyə məsul şəxsləri məlumatlandırılmalı olduqda.
- Qanun və ya qaydalara uyğun olaraq şirkətin nəzarət orqanı və ya tənzimləyici orqana məlumat verməsi tələb edildikdə.

Perfomansın qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 56)

A199. Perfomansın müntəzəm qiymətləndirilməsi hesabatlılığı təşviq edir. Bir şəxsin perfomansını nəzərdən keçirərkən, şirkət aşağıdakıları nəzərə ala bilər:

- Şəxsin məsuliyyətinə aid olan keyfiyyət idarəetmə sisteminin aspektləri üzrə şirkətin monitoring tədbirlərinin nəticələri. Bəzi hallarda, şirkət şəxs üçün hədəflər qoya və şirkətin monitoring tədbirlərinin nəticələrini həmin hədəflər üzrə qiymətləndirə bilər.
- Həmin şəxsin məsuliyyətinə aid olan aşkar edilmiş çatışmazlıqlara cavab olaraq şəxsin gördüyü tədbirlər, o cümlədən bu cür tədbirlərin vaxtlılığı və səmərəliliyi.

Şirkətin perfomans qiymətləndirmələrini necə həyata keçirə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunələri

- Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün şirkət xidmət təminatçısı cəlb edə bilər və ya şirkətin monitoring tədbirlərinin nəticələri şəxsin perfomans göstəricisi ola bilər.
- Daha mürəkkəb şirkətdə perfomans qiymətləndirmələri şirkətin idarəetmə orqanının müstəqil qeyri-icraçı üzvü və ya şirkətin idarəetmə orqanı tərəfindən nəzarət edilən xüsusi komitə tərəfindən həyata keçirilə bilər.

A200. Müsbət perfomans qiymətləndirməsi şəxsin keyfiyyətə sadıqlığına diqqət yetirən və hesabatlılığı gücləndirən kompensasiya, vəzifədə yüksəlmə və digər təşviqlər vasitəsilə mükafatlandırıla bilər. Digər tərəfdən, şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərinə nail olmasına təsir göstərə biləcək mənfi perfomans qiymətləndirməsini aradan qaldırmaq üçün təşviqədi tədbirlər görə bilər.

İctimai sektora xas olan mülahizələr

A201. Dövlət sektorunda keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsin (şəxslərin) perfomans qiymətləndirməsini həyata keçirmək, yaxud perfomans qiymətləndirməsinin nəticələri üzrə tədbirlər görmək şəxsin təyinatının xüsusiyyəti nəzərə alınaraq praktiki baxımdan mümkün olmaya bilər. Buna baxmayaraq, keyfiyyət idarəetmə sisteminin aspektlərinin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şirkətdə digər şəxslər üçün perfomans qiymətləndirmələri aparıla bilər.

Sənədləşdirilmə (İst: Paraq. 57–59)

A202. Sənədləşdirilmə şirkətin bu BKİS-ə, həmçinin qanun, qayda və ya müvafiq etik normalara uyğunluğu sübut edir. Bu, həmçinin heyətə və tapşırıq qruplarına təlim keçirmək, təşkilatda yığılmış biliklərin saxlanılmasını təmin etmək və keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı şirkət tərəfindən qəbul edilən qərarlar üçün əsasların

tarixini təmin etmək üçün faydalı ola bilər. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı nəzərdən keçirilən hər bir məsələnin və ya qərarın sənədləşdirilməsi nə zəruri, nə də praktiki cəhətdən mümkün deyildir. Bundan əlavə, bu BKİS-ə uyğunluq şirkət tərəfindən onun informasiya və məlumatvermə bölməsi, sənədlər və ya digər yazılı materiallar, yaxud keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentlərinin tərkib hissəsi olan İT proqramları vasitəsilə sübut edilə bilər.

A203. Sənədləşdirilmə rəsmi yazılı təlimatlar, yoxlama siyahıları və formalar şəklində ola bilər, qeyri-rəsmi sənədləşdirilə bilər (məs., e-poçt vasitəsilə məlumatvermə və ya veb-saytlarda paylaşım), yaxud İT proqramlarında və ya digər rəqəmsal formalarda (məs., məlumat bazalarında) saxlanıla bilər. Sənədləşdirilmənin forması, məzmunu və həcmi ilə bağlı şirkətin mülahizələrinə təsir göstərə biləcək amillər, o cümlədən sənədləşdirilmənin yenilənmə tezliyi aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- Şirkətin mürəkkəbliyi və ofislərin sayı;
- Şirkətin praktikasının və təşkilinin xüsusiyyəti və mürəkkəbliyi;
- Şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqların xüsusiyyəti və tapşırıqları verən müəssisələrin xüsusiyyəti;
- Sənədləşdirilən məsələnin xüsusiyyəti və mürəkkəbliyi, məsələn, onun keyfiyyət idarəetmə sisteminin dəyişmiş aspektinə və ya daha çox keyfiyyət riski olan sahəyə aid olub-olmaması və məsələ ilə bağlı mühakimələrin mürəkkəbliyi; habelə
- Keyfiyyət idarəetmə sistemindəki dəyişikliklərin tezliyi və həcmi.

Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə məlumatlarda təqdim edilən məsələləri əsaslandırmaq sənədlərə ehtiyac olmaya bilər, çünki qeyri-rəsmi məlumatvermə üsulları səmərəli ola bilər. Buna baxmayaraq, çox mürəkkəb olmayan şirkət bu cür məlumatvermələrin baş verdiyini sübut etmək üçün onların sənədləşdirilməsinin məqsəduyğun olduğunu müəyyən edə bilər.

A204. Bəzi hallarda, kənar nəzarət orqanı, məsələn, kənar yoxlamanın nəticələrindən irəli gələn rəsmi və ya qeyri-rəsmi olaraq sənədləşdirilmə tələblərini müəyyən edə bilər. Müvafiq etik normalar da sənədləşdirilmə ilə bağlı xüsusi tələbləri əhatə edə bilər, məsələn, IESBA Məcəlləsi maraqların toqquşması, qanunlara və qaydalara riayət edilməməsi, habelə müstəqillik ilə bağlı müəyyən hallar da daxil olmaqla, xüsusi məsələlərin sənədləşdirilməsini tələb edir.

A205. Şirkətdən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı hər bir məqsəd və ya keyfiyyət riskinin yaranmasına səbəb ola biləcək hər bir risk üçün hər bir şərtin, hadisənin, vəziyyətin, hərəkətin və ya hərəkətsizliyin mülahizəsinin sənədləşdirilməsi tələb olunmur. Bununla belə, cavab tədbirlərinin ardıcıl həyata keçirilməsini və idarə olunmasını əsaslandırmaq üçün keyfiyyət risklərini və şirkətin cavab tədbirlərinin keyfiyyət risklərini necə aradan qaldırdığını sənədləşdirərkən, şirkət keyfiyyət risklərinə verilən qiymətləndirmənin səbəblərini (yəni, nəzərdən keçirilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədin mövcud olması və onlara nail olunmasına təsir) sənədləşdirə bilər.

A206. Sənədləşdirilmə şəbəkə, digər şəbəkə şirkətləri və ya şəbəkə daxilindəki digər strukturlar və ya təşkilatlar tərəfindən təmin edilə bilər.